

Projekt

z dnia 21 września 2026 r.

Zatwierdzony przez

**UCHWAŁA NR
RADY MIEJSKIEJ W SŁAWNIE**

z dnia 2026 r.

w sprawie przyjęcia "Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Sławno na lata 2026-2029"

Na podstawie art.18 ust. 2 pkt.15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2026 r., poz. 662 ze zm.), w związku z art.87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz.1292 ze zm.) po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Rada Miejska w Sławnie uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się "Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Sławno na lata 2026 - 2029" stanowiący załącznik uchwały.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Sławno.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

MIASTO SŁAWNO

WOJ. ZACHODNIOPOMORSKIE

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

na lata 2026 – 2029

Sporządził:
Burmistrz Miasta Sławno

Opracowanie:
VERBUM - Waldemar Grzegorz Witek

Szczecin 2026

SPIS TREŚCI

Wstęp	s. 3
1. Podstawa prawna i cele opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	s. 6
2. Uwarunkowania prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce	s. 7
3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Miasto Sławno	s. 18
4. Miasto Sławno – zasadnicze elementy krajobrazu kulturowego.....	s. 33
5. Ochrona krajobrazu i dziedzictwa kulturowego Gminy Miasto Sławno ustanowienia prawne	s. 60
6. Polityka w zakresie opieki i ochrony nad zabytkami w świetle działań Gminy Miasto Sławno	s. 64
7. Ocena stanu zachowania i funkcjonowania dziedzictwa kulturowego Gminy Miasto Sławno	s. 75
8. Cele i zadania Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Sławno	s. 78
9. Instrumentarium realizacji Programu Opieki nad Zabytkami	s. 85
10. Kryteria oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	s. 86
11. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	s. 87
Załączniki	s. 93

WSTĘP

Podstawowym zadaniem gminnych programów opieki nad zabytkami jest określenie kierunków działań i zadań służących poprawie kondycji dziedzictwa kulturowego - zarówno stanu zachowania zabytków, jak i udziału zabytków w kształtowaniu rozwoju i wizerunku gminy.

Programy opieki nad zabytkami służyć mogą rozwojowi gminy poprzez określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystanie zabytków dla potrzeb społecznych, gospodarczych i edukacyjnych.

Głównym celem sformułowania dokumentu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego Gminy Miasto Sławno poprzez określenie podstawowych uwarunkowań oraz rozwiązań, które temu służą.

Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Sławno na lata 2026 – 2029

opracowano w oparciu o odpowiednie przepisy, akty prawa miejscowego przyjęte przez Radę Miejską w Sławnie; sprawozdania z realizacji GPOnZ dla Miasto Sławno 2021-2025, krajowe, wojewódzkie i powiatowe dokumenty typu strategicznego, materiały i dokumentacje z zasobu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie i Delegatury WUOZ w Koszalinie oraz; wiedzę i doświadczenie autorów.

Na wstępie opracowania przedstawiono informację dotyczącą aktów prawa polskiego oraz europejskiego, ustanawiających i regulujących zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. Odrębną część poświęcono charakterystyce krajobrazu i dziedzictwa kulturowego miasta Sławno, które są przedmiotem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Gminna polityka w zakresie opieki nad zabytkami powinna być spójna ze strategiami rozwoju województwa i powiatu. Z tego względu omówiono (w zarysie) strategiczne dokumenty wojewódzkie, powiatowe i gminne, zwracając uwagę na założenia programowe dotyczące ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym oraz jego rewitalizacji i rewaloryzacji, służące procesom rozwojowym. Szczególnie istotnym dokumentem w tym zakresie jest Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2025-2028 dla Województwa Zachodniopomorskiego¹.

Główne materiały wykorzystane w tworzeniu programu:

¹ Uchwała nr XIII/1/176/25 Sejmiku WZP z dnia 18 grudnia 2025 r. w sprawie przyjęcia WPONZ na lata 2025-2028.

1. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2025-2028 dla Województwa Zachodniopomorskiego, opr. Biuro Dokumentacji Zabytków 2025 r.
2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego (zwany dalej „PZPWZ 2020”), opr. Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2020 r².
3. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030 (zwana dalej „SRWZ 2030”)³.
4. Polityka kulturalna Województwa Zachodniopomorskiego
5. Wytyczne i zasady zagospodarowania w obszarach kulturowo-krajobrazowych wyodrębnionych w „Studium zasobów i stanu zachowania wartości kulturowych...”), BDZ 2010.
6. Zasób archiwalny WUOZ w Szczecinie Delegatura w Koszalinie, Biura Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Narodowego Instytutu Dziedzictwa Oddział Terenowy w Szczecinie: dokumentacje konserwatorskie, karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa, karty zabytków ruchomych, karty cmentarzy, dokumentacje parków, karty ewidencyjne miejsc pamięci narodowej, karty ewidencyjne miejsc pamięci poległych w I wojnie światowej.
7. Studium Krajobrazu Kulturowego Miasta Sławno, oprac. ROBiDZ, Szczecin 2003.
8. Opracowania studialne – strona www.slawno.pl.
9. Konsultacje z UM Sławno.

Bibliografia – wybór:

1. Böttger L., *Die Bau und Kunstdenkmäler des Regierungs-Bezirks Köslin*, Bd. I, Stettin 1892.
2. Brüggemann L.W., *Ausführliche beschreibung Vor und Hinter Pommern*, Th. II Bd. II. Stettin 1784.
3. Dehio G., *Handbuch der Deutschen Kunstdenkmäler*, Bd. II., Berlin, 1922.
4. *Der Kreis Schlawe, Ein pommersches Heimatbuch* Bd. 2, oprac. zbiorowe pod red. M. Vollacka, Husum 1989.
5. *Dzieje Sławna*, opr. zbiorowe pod red. J. Lindmajera, Słupsk 1994.
6. *Historia i kultura Ziemi Sławieńskiej*, t. XII, *Miasto Sławno*, opr. zbiorowe pod red. W. Rączkowskiego i J. Sroki, Sławno 2017.
7. Kratz G., Klempin R., *Die Städte der Provinz Pommern*, Berlin 1865.
8. Keyser E., *Deutsche Städtebuch*, Berlin 1939. Bd. I.
9. Matthias., *Zur Geschichte der Stadt Schlawe*, (w:) *Unser Pommerland*, Jh. 10, H. V., Stettin 1925.
10. Popielas Szultka B., *Stosunki społeczno-gospodarcze w miastach Ziemi Sławieńskiej w XIV wieku*. (w:) *Studia Bałtyckie, Historia*, t. I, Koszalin 1996.
11. Rosenow K., *Alte Strassen in Kreis Schlawe*. (w:) *Heimat Kalender des Kr. Schlawe, Regenwalde* 1927.
12. *Sławno. Dawne fotografie i pocztówki*. Sławno 2002.

Zastosowane skróty:

² Uchwała Nr XVII/214/20, z dnia 24 czerwca 2020 r. Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego.

³ Uchwała Nr VIII/100/19, z dnia 28 czerwca 2019 r. Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego.

1. **AZP** - Archeologiczne Zdjęcie Polski
2. **BDZ** - Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie
3. **GEZ** - Gminna Ewidencja Zabytków
4. **GPR** - Gminny Program Rewitalizacji
5. **JST** - Jednostki samorządu terytorialnego
6. **MKiDN** - Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
7. **MPZP** - Miejsowe plany zagospodarowania przestrzennego
8. **NID** - Narodowy Instytut Dziedzictwa
9. **OKK** - Obszary Kulturowo-Krajobrazowe
10. **GPONZ** - Gminny Program Opieki nad Zabytkami
11. **PPONZ** - Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami
12. **PZPWZ 2020** - Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego
13. **SKZ** - Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków
14. **SRWZ** - Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego
15. **SUiKZP** - Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego
16. **t.j.** - tekst jednolity
17. **UMWZ** - Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego
18. **„ustawa o ozionz 2003”** – Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003
19. **WEZ** - Wojewódzka ewidencja zabytków
20. **WPONZ** - Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami
21. **WUOZ** - Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków
22. **ZWKZ** - Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków

1. PODSTAWA PRAWNA I CELE OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Przygotowanie i realizacja programu opieki nad zabytkami, będącego istotnym instrumentem opieki nad zabytkami i ochrony zabytków, należy do ustawowych obowiązków samorządu gminnego, nałożonych ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, art. 84 – 87 (Dz.U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.), w której określono tryb sporządzenia oraz cele gminnego programu opieki nad zabytkami.

- Gminny program sporządza Wójt / **Burmistrz** / Prezydent Gminy.
- Gminny program opieki nad zabytkami sporządza się na okres 4 lat.
- Programy gminne przyjmowane są uchwałą Rady Gminy / **Rady Miasta**.
- Przed uchwaleniem Program przedstawia się Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków do zaopiniowania.
- **Burmistrz** / Prezydent obowiązany jest do sporządzania, co 2 lata sprawozdania z realizacji Programu
- Uchwalony program podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

• **Cele gminnego programu opieki nad zabytkami** zdefiniowano w art. 87 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w której stwierdza się, że programy opieki mają na celu w szczególności:

- *uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*
- *zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania;*
- *wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*
- *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;*
- *określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków;*
- *podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

Podstawowym celem sporządzania i realizacji gminnych programów opieki nad zabytkami jest utrzymanie walorów krajobrazu kulturowego i zabytków na terenie władania samorządu, poprzez różnorodne działania służące utrzymaniu i poprawie stanu materialnej substancji zabytków, ich zagospodarowaniu w sposób odpowiadający wartościom zabytkowym oraz działania zmierzające do podniesienia wiedzy o zabytkach i świadomości potrzeby utrzymania dziedzictwa kulturowego.

2. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek Państwa i każdego obywatela (art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP).

Podstawowym aktem prawa regulującym ochronę i opiekę nad zabytkami jest ustawa z 23 lipca 2003 r. – o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz.U. z 2026 r. poz. 483), zwana dalej „ustawą o ochronie zabytków 2003”, w której określono m.in. przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi.

Wśród aktów wykonawczych istotnych dla programów opieki nad zabytkami jest Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2021 poz. 56).

Wybrane akty wykonawcze i rozporządzenia związane z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- ❖ Uchwała nr 242 Rady Ministrów z dnia 08 grudnia 2023 r. w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023–2026” (Dz.U. 2023, poz. 1470).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Liście Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (tekst jednolity Dz.U. 2021, poz. 81, z późn. zm.).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz.U. 2014, poz. 110).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2021, poz. 56).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. 2004 nr 30, poz. 259).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz.U. 2015, poz. 979).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2019, poz. 1470).

- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. 2011 nr 89, poz. 510).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz.U. 2004 nr 124, poz. 1304, z późn. zm.).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2004 nr 212, poz. 2153).

Przedmiotem ochrony i opieki jest **zabytek**, którego definicja według art. 3 „ustawy o ochronie 2003” brzmi:

zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

- **zabytek nieruchomy** - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, posiadających cechy j.w.;
- **zabytek ruchomy** - rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, posiadających cechy j.w.;
- **zabytek archeologiczny** - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- **historyczny zespół budowlany** - powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- **krajobraz kulturowy** - przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- **otoczenie zabytku** - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Przedmiot ochrony doprecyzowany został w art. 6, ust. 1 „ustawy o ochronie 2003”, który wskazuje, że opiece i ochronie podlegają bez względu na stan zachowania:

1. zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - krajobrazami kulturowymi,
 - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - dziełami architektury i budownictwa,
 - dziełami budownictwa obronnego,
 - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
2. zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. (Dz.U. z 2019 r., poz. 1479),
 - instrumentami muzycznymi,
 - wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
3. zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
 - pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - cmentarzyskami,
 - kurhanami,
 - relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać także zabytki niematerialne – nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6, ust. 2 ustawy).

Formami ochrony zabytków są (art. 7 „ustawy o ochronie 2003”):

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 3) uznanie za pomnik historii;
- 4) utworzenie parku kulturowego;

- 5) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wojewódzki Urząd Ochrony
Zabytków w Szczecinie

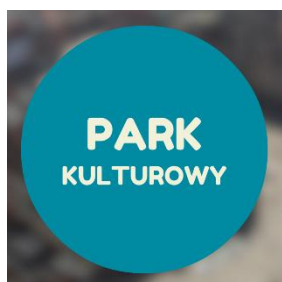
Wpis do rejestru zabytków należy do kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków (decyzje o wpisie podejmowane są z urzędu lub na wniosek posiadacza zabytku położonego na terenie województwa).

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik historii ustanawia Prezydent RP, na wniosek ministra właściwego ds. kultury, w drodze rozporządzenia. Pomnikiem historii można uznać zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury – określa to art. 15 ustawy ust.1, ust.2 precyzuje, iż wniosek może zostać złożony po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Zgodnie z ust. 4 istnieje możliwość przedstawienia Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosku o wpis pomnika historii na „Listę dziedzictwa światowego” w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego, przyjętej w Paryżu w dniu 16 listopada 1972 r.

Utworzenie **parku kulturowego** oraz sporządzanie **miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego** z odpowiednimi zapisami dotyczącymi ochrony dziedzictwa kulturowego (obowiązek wynikający też z ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 503) leży w kompetencjach samorządu gminy.

Ochrona zabytków realizowana jest przez organy administracji publicznej, co określa art. 4 „ustawy o ochronie zabytków i opiatek narkotycznych z 2003”. Ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;

- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie działań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza wg art. 5 „ustawy o obojętnej 2003” polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Zgodnie z „Ustawą o obojętnej 2003”, zabytki podlegają ochronie i opiece bez względu na stan zachowania (art.6).

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w innych dokumentach, planach i strategiach

„Ustawa o obojętnej 2003” precyzuje w art. 18 ust. 1., iż ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy:

- ❖ sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- ❖ strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw;
- ❖ planowaniu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej;
- ❖ analizie i studium z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- ❖ decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy;
- ❖ decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej;
- ❖ decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami musi być zawarta w dokumentach strategicznych i planistycznych województwa, powiatu, gminy (art. 18 ust.2), m.in. poprzez:

- uwzględnienie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- określenie rozwiązań niezbędnych do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków;
- zapewnienie ochrony zabytków przy realizacji inwestycji;
- ustalenie rozwiązań mających na celu przywracanie zabytków do jak najlepszego stanu;

- ustalenie przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu uwzględniającego opiekę nad zabytkami.

Szczegółowe zasady ochrony poszczególnych zabytków i obszarów zapisywane są, zgodnie z art. 19.1. i 1a w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (m.p.z.p.), a także w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy oraz decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ochronę zabytków uwzględnia się także w uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń.

Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnia się w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Gminna ewidencja zabytków

Zgodnie z **art. 21 „ustawy o ożonizacji 2003”** ewidencja zabytków jest podstawą sporządzania programów opieki nad zabytkami przez gminy, powiaty, województwa. Opracowanie wszelkiego rodzaju koncepcji, wytycznych, projektów rewaloryzacji czy też planów adaptacji i przekształceń obiektów zabytkowych, a także studiów zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego opiera się na wiedzy o zasobie zabytkowym, stąd działania te powinny poprzedzać działania ewidencyjne.

Zgodnie z **art. 22 ust. 4 „ustawy o ożonizacji 2003”** wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków, zaś zgodnie z ust. 2 wojewódzką ewidencję zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.

„GEZ” nie jest ustawową formą ochrony zabytków, ale faktycznie funkcjonuje jako taka poprzez inne przepisy:

- art. 7, pkt. 4 „ustawy o ożonizacji 2003” łącznie z przepisami ustawy prawo budowlane (art. 36, ust. 3) i ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- obowiązek uwzględniania GEZ w programach opieki wojewódzkich, powiatowych i gminnych (art. 21), które z kolei uwzględnia się przy sporządzaniu planów zagospodarowania przestrzennego;
- obowiązek uwzględniania GEZ w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 19, 1.2);
- w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

UWAGA !!

Zmiana „ustawy o ochronie 2003” – z 22 czerwca 2017 r.⁴ w zakresie art. 81.1 – wprowadza możliwość udzielenia dotacji na prace konserwatorskie (...) dla obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków (...) nie dotyczy GEZ uchwalonych przed wejściem w życie w/w rozporządzenia. Dotyczy ono w szczególności trybu wpisywania i skreślania z zasobu WEZ, GEZ, obowiązku informowania o podjęciu zamiaru o wpisaniu do ewidencji (lub skreślenia) właścicieli zabytków, współpracy samorządów z WKZ.

Podział kompetencji i organizacja organów ochrony zabytków określone są w art. 89-101 „ustawy o ochronie 2003”.

Ustawowo organami ochrony zabytków są:

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

1. **Minister** właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków (GKZ).

Do kompetencji GKZ należy m.in. opracowywanie krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, podejmowanie działań związanych z wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacja kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami, sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków, prowadzenie krajowej ewidencji zabytków, promowanie badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków. Przy ministrze ds. kultury działa Rada Ochrony Zabytków - jako organ opiniotawczo-doradczy. Przy GKZ działa Główna Komisja Konserwatorska - jako organ opiniotawczy.

WOJEWODA ZACHODNIOPOMORSKI

2. **Wojewoda**, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Do zadań wojewódzkiego konserwatora zabytków należy m.in.: realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, sporządzanie, w ramach przyznanych środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie; wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych; sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych

⁴ Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2017 poz. 1595.

badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych; organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; opracowywanie wojewódzkich planów ochrony na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych; upowszechnianie wiedzy o zabytkach; współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków. Przy WKZ działa Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków - jako organ opiniodawczy.

Zmiany w „ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami 2003” przeprowadzone w latach 2021-2026.

W 2021 roku (Dz.U. 2021, poz. 954) wprowadzone zmiany dotyczyły m.in.:

- wpisów i skreśleń z rejestru zabytków (odniesienie do katastru nieruchomości);
- uwzględniania tematyki ochrony zabytków w dokumentach planistycznych i strategicznych.

W 2022 roku - tekst jednolity ustawy (Dz.U. 2022, poz. 840)

Nowelizacja dotyczyła, m.in.:

- krajowego rejestru utraconych dóbr kultury oraz cyfryzacji danych o zaginionych dziełach sztuki;
- ujednolicenie brzmienia kluczowych pojęć, takich jak historyczny układ urbanistyczny czy zabytek nieruchomy i ruchomy;
- określenie kompetencji organów ochrony zabytków, w tym służb konserwatorskich oraz finansowania z Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków.

30 maja 2023 r. ogłoszono nowy tekst jednolity ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2023, poz. 951). Zmiana uwzględnia wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dn. 18 maja 2023 r. w sprawie gminnej ewidencji zabytków (art. 22, ust. 5, pkt. 3).

Trybunał Konstytucyjny orzekł:

Art. 22 ust. 5 pkt 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840) w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przed dokonaniem takiego ograniczenia, jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

W 2024 roku (Dz.U. z 2024, poz. 1292)

Zmiany włączone do tego wydania dotyczyły głównie uproszczenia procedur administracyjnych, finansowania prac konserwatorskich oraz dostosowania przepisów do Krajowej Administracji Skarbowej.

W 2025 roku - tekst jednolity ustawy (Dz.U. z 2025, poz. 1673)

W art. 87, dotyczącym opracowania wojewódzkiego / powiatowego / gminnego programu opieki nad zabytkami uchylono w pkt. 2. zapisy dotyczące celu:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych (wojewódzkich, powiatowych, gminnych) wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

W 2026 roku - tekst jednolity ustawy (Dz.U. z 2026, poz. 483)

Zmiany dotyczyły:

- zastąpienia pozwolenia zgłoszeniem; dla wybranych, mniej inwazyjnych działań przy zabytku wpisanym do rejestru wprowadzono tryb zgłoszeniowy (zgodny z duchem prawa budowlanego), gdzie brak sprzeciwu konserwatora oznacza zgodę;
- milczącej zgody; wojewódzki konserwator zabytków ma ustawowy czas na wniesienie ewentualnego sprzeciwu – jeśli tego nie robi w określonym terminie (np. 60 dni dla wybranych wniosków o pozwolenia lub krócej w trybie zgłoszeniowym), sprawę uznaje się za załatwioną pozytywnie;
- scalenia decyzji o wycince; likwidacja konieczności uzyskiwania dwóch osobnych decyzji (od konserwatora zabytków oraz z zakresu ochrony przyrody) na usunięcie drzew lub krzewów z terenów zabytkowych – zastąpiono je jedną, zintegrowaną decyzją wydawaną przez WKZ.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami należy do zadań własnych gminy. Art. 7, ust. 1, pkt. 9 ustawy o samorządzie gminnym określa zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy”.

W szczególności zadania własne obejmują m.in. zagadnienia:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;
- gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego;
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych; wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz;
- gminnego budownictwa mieszkaniowego,
- kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
- targowisk i hal targowych;
- zieleni gminnej i zadrzewień;
- cmentarzy gminnych;
- utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych;
- promocji gminy.

Zadania gminy mogą być związane bezpośrednio lub pośrednio z dziedzictwem kulturowym. W gminnych planach, bowiem nie sposób pominąć zabytków w sprawach dotyczących budownictwa mieszkaniowego (np. pierzeje z domami mieszkalnymi o wartościach zabytkowych), przy rozwiązywaniu problemów dotyczących utrzymania dróg

i mostów oraz organizacji ruchu czy też zieleni gminnej i zadrzewień (obsadzenia traktów, zieleni cmentarzy, parków) lub promocji gminy.

Inne istotne uregulowania prawne dotyczące zabytków:

- ✓ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. 2026, poz. 538) z aktami wykonawczymi.
- ✓ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tj. Dz.U. 2025, poz. 1847 ze zm.).
- ✓ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. 2024, poz. 1940 ze zm.) z aktami wykonawczymi.
- ✓ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. 2026, poz. 13), uwzględnia ochronę cech charakterystycznych danego krajobrazu, a wśród walorów chronionych wymienia się wartości kulturowe. Jedną z form ochrony wg tej ustawy są parki krajobrazowe – obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, ale także walory historyczne i kulturowe.
- ✓ Ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (t.j. Dz.U. 2025, poz. 1590).
- ✓ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz.U. 2026, poz. 399 ze zm.).
- ✓ Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz.U. 2026, poz. 457).
- ✓ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz.U. 2024, poz. 1761 ze zm.).
- ✓ Ustawa z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tj. Dz.U. 2026, poz. 670).
Na mocy ww. ustawy ochrona „obszarów o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne, zabytków i krajobrazu kulturowego, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków” otrzymuje dodatkowe umocowanie prawne.
- ✓ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. ustawa krajobrazowa (Dz.U. 2015, poz. 774 z późn. zm.).
Ustawa nakłada na władze samorządowe województwa obowiązki w zakresie krajobrazu kulturowego i sporządzenia audytu krajobrazowego.
- ✓ Ustawa z dnia 07 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2026, poz. 781).
- ✓ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2026 r., poz. 662 z późn. zm.).
W art. 7 ust. 1 uznaje ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami, a także sprawy kultury, zieleni i cmentarzy gminnych za zadanie własne gminy.
- ✓ Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 385).

Ustawa określa, że celem muzeów jest m.in. gromadzenie i trwała ochrona dóbr kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów (art. 1 ww. ustawy).

- ✓ Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 2393).
Biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego.
- ✓ Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. z 2020 r., poz. 164).
Materiały w narodowym zasobie archiwalnym to wszelkie materiały mające znaczenie jako źródło informacji o wartości historycznej o m.in. działalności Państwa i rozwoju kultury (art. 1 ww. ustawy).
- ✓ Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r., nr 212, poz. 2153).
Ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje wójt (burmistrz, prezydent miasta); plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze powiatu.

3. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA SŁAWNO

3.1. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W USTALENIACH MIĘDZYNARODOWYCH

Najistotniejsze dla dziedzictwa kulturowego ustalenia międzynarodowe, przyjęte przez Polskę to:

- ❖ **Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 16 listopada 1972 r. przyjęta na sesji w Paryżu**
(Dz.U. z 1976 r. nr 32, poz. 190, załącznik)

Konwencja zobowiązuje do: ustanowienia „skutecznego systemu ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego o wyjątkowym znaczeniu dla całej ludzkości, zorganizowanego w sposób stały i zgodny z metodami współczesnej nauki”; uprawiania polityki zmierzającej do wyznaczenia dziedzictwu kulturalnemu i naturalnemu odpowiedniej funkcji w życiu zbiorowym i włączenia ochrony tego dziedzictwa do programów planowania ogólnego; podejmowania środków prawnych, naukowych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu identyfikacji, ochrony, konserwacji, waloryzacji i reanimacji tego dziedzictwa.

- ❖ **Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) – 16 stycznia 1992 r. - La Valetta**
(Dz.U. z 1996 r., Nr 120, poz. 564)

Konwencja dotycząca dziedzictwa archeologicznego, które stanowi źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Zobowiązuje do wprowadzenia systemu prawnej ochrony dziedzictwa archeologicznego, zapewniającego prowadzenie ewidencji archeologicznego dziedzictwa, łączenia potrzeb archeologii z wymaganiami planów zagospodarowania, zapewnienia finansowego wsparcia dla badań archeologicznych od władz państwowych, regionalnych i gminnych.

- ❖ **Europejska konwencja krajobrazowa – 22 października 2000 r. – Florencja**
(Dz.U. z 2006 r., Nr 14, poz. 98)

Konwencja zobowiązuje do: ustanowienia i wdrożenia polityki w zakresie krajobrazu, który przyczynia się do tworzenia kultur lokalnych i jest podstawowym komponentem europejskiego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego) ukierunkowanej na ochronę, gospodarkę i planowanie krajobrazu. W konwencji tej zwrócono uwagę na współpracę transgraniczną (na szczeblu regionalnym i lokalnym) służącą przygotowaniu i wdrażaniu

wspólnych programów dotyczących krajobrazu (krajobrazy transgraniczne). Ustanowiono Nagrodę Krajobrazową Rady Europy - wyróżnienie przyznawane organom lokalnym i regionalnym, które wykażą się skutecznymi i znaczącymi osiągnięciami w dziedzinie ochrony, gospodarki lub planowania krajobrazu.

❖ **Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 20 października 2005 r.**

(Dz.U. z 2007 r., Nr 215, poz. 1585)

Celami konwencji są m.in.: ochrona i promowanie różnorodności form wyrazu kulturowego; tworzenie takich warunków dla kultur, by mogły się w pełni rozwijać i swobodnie na siebie oddziaływać w sposób przynoszący im wzajemne korzyści; promowanie poszanowania różnorodności form wyrazu kulturowego i uświadamianie jej wartości na płaszczyźnie lokalnej, krajowej i między-narodowej; potwierdzenie znaczenia związku między kulturą i rozwojem dla wszystkich krajów. Za zasady uznano: komplementarność ekonomicznych i kulturowych aspektów rozwój, z uwagi na fakt, że kultura jest jedną z głównych sił napędowych rozwoju, kulturowe aspekty rozwoju są równie istotne jak jego aspekty ekonomiczne. Ochrona, promowanie i zachowanie różnorodności kulturowej są podstawowym warunkiem trwałego i zrównoważonego rozwoju dla dobra obecnych i przyszłych pokoleń.

❖ **Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy**

przyjęta 3 października 1985 r. w Granadzie, weszła w życie 1 grudnia 1987 r. Przez Polskę została podpisana 19 października 2011 r. (Dz.U. 2012 poz.2010)

Zasadniczym celem dokumentu jest ochrona europejskiego dziedzictwa architektonicznego. Konwencja definiuje pojęcie dziedzictwa architektonicznego i zwraca uwagę na potrzebę jego ochrony nie tylko na szczeblu krajowym, ale i europejskim. Konwencja zakłada współudział społeczeństwa w procesie ochrony zabytków, podkreśla rolę promocji dziedzictwa i rozwijania świadomości społecznej w zakresie ochrony zabytków. Zobowiązuje również strony do wymiany informacji na temat polityki konserwacji zabytków.

❖ **Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europy – INSPIRE**
(*Infrastructure for Spatial Information In Europe*)

W ustawie o infrastrukturze informacji przestrzennej z dnia 4 marca 2010 r., która weszła w życie 7 czerwca 2010 r. (Dz.U. 2010 nr 76 poz. 489) Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego został zdefiniowany (art. 3, pkt. 7c) jako organ wiodący i współodpowiedzialny, wraz z Ministrem Środowiska, w zakresie tematu danych przestrzennych w części dotyczącej zabytków nieruchomych w rozumieniu ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa stanowi przeniesienie na grunt legislacyjny Polski zapisów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Europy – INSPIRE.

Założeniem dyrektywy jest opracowanie baz danych GIS oraz udostępnienie tych danych za pomocą usług sieciowych (serwisów internetowych) w celu upowszechnienia, oraz darmowego dostępu, danych stanowiących rejestr publiczny (wraz ze zdefiniowaniem ograniczeń dostępu do tych danych, jeśli wymaga tego interes Państwa).

❖ Znak Dziedzictwa Europejskiego

(decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady Europy nr 1194/2011 z dnia 16 listopada 2011 roku ustanawiająca działania Unii Europejskiej na rzecz ZDE)

Unia Europejska (UE) ustanawia Znak Dziedzictwa Europejskiego przyznawany znajdującym się na terytorium Unii obiektom odgrywającym istotną rolę w historii, kulturze oraz w budowaniu Unii. Jego zadaniem jest zwrócenie uwagi na wspólne dziedzictwo kulturowe w celu wzmocnienia poczucia przynależności do Unii wśród obywateli oraz wzmocnienia dialogu między kulturami. Ponadto, w szczególności przez turystykę kulturalną, dziedzictwo

odgrywa ważną rolę w rozwoju gospodarczym regionów europejskich, które skorzystałyby z nadania mu odpowiedniej rangi.

Nacisk został położony na europejską wartość symboliczną obiektów i ich wymiar pedagogiczny; odróżnia to znak dziedzictwa europejskiego od inicjatyw w zakresie dziedzictwa realizowanych przez UNESCO i Radę Europy.

Kryteria przyznawania

Do przyznania znaku kwalifikują się zabytki, miejsca naturalne, obiekty podwodne, archeologiczne, przemysłowe lub miejskie, krajobrazy kulturowe, miejsca pamięci, dobra i obiekty kultury i dziedzictwo niematerialne związane z danym miejscem, w tym dziedzictwo współczesne.

Wspólne wnioski mogą być składane dla **obiektów międzynarodowych** usytuowanych w kilku państwach członkowskich, które łączy jeden konkretny temat, jak również dla **krajowych obiektów tematycznych** obejmujących kilka obiektów usytuowanych w tym samym państwie członkowskim, które łączy taki sam temat.

❖ Znak Błękitnej Tarczy (znany także jako „Blue Shield”)

Znak został stworzony do oznakowania obiektów kultury, aby zapewnić im ochronę przed atakiem w razie konfliktu zbrojnego. Jest kulturowym odpowiednikiem Czerwonego Krzyża. Symbol ten, zaprojektowany przez Polaka prof. Jana Zachwatowicza, został określony w Konwencji haskiej z 1954 r. (Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisana w Hadze dnia 14 maja 1954 r.).

Zgodnie z art. 12 „ustawy uooziona 2003” Starosta, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie. Wzór znaku opartego na Błękitnej Tarczy, jego wymiar i miejsce umieszczenia na zabytku nieruchomym określa rozporządzenie Ministra Kultury z 09 lutego 2004 r. w sprawie

wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U.2004, nr 30, poz. 259). Umieszczanie znaku na zabytku jest elementem promocji dziedzictwa narodowego, ma przyczynić się do podniesienia świadomości u mieszkańców i turystów o wartości danego zabytku. Zwolenie na umieszczenie znaku na zabytku wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

3.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

❖ STRATEGIA NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU DO ROKU 2020 (z perspektywą do 2030)

(Uchwała Nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r., M.P. 2017 poz. 260).

W zapisach Strategii w punkcie „4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej”, w działaniach do 2030 r. zapisano:

„Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).”

Wśród projektów strategicznych wymienione zostały m. in.: Dziedzictwo buduje wspólnotę (sieć muzeów historycznych), Kultura/Dziedzictwo/Wspólnota (wsparcie bibliotek, domów kultury, archiwów państwowych), Kolekcje (wspieranie instytucji kultury w tworzeniu kolekcji sztuki współczesnej).

❖ KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2030 („KSRR 2030”)⁵

Przyjęta uchwałą nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r. (Monitor Polski, Warszawa, dnia 8 listopada 2019 r., poz. 1060).

Strategia zastąpiła „Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie”. Rozwija postanowienia *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, określone w filarze rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. „KSRR 2030” jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorządy: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030⁶.

❖ KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI, zwany dalej „KPOZioN 2023-2026”

(Przyjęty uchwałą Nr 242 Rady Ministrów z dnia 08 grudnia 2023 r., M.P. z 2023, poz. 1470)

⁵ <https://www.miir.gov.pl/strony/zadania/polityka-rozwoju-kraju/zarządzanie-rozwojem-kraju/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego-2030/>

⁶ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>

„W „KPOZiOnZ 2023-26” dokonano diagnozy stanu ochrony zabytków w Polsce, w trzech podstawowych obszarach:

- 1) organizacji i zadań organów ochrony zabytków w Polsce,
- 2) stanu zachowania zabytków w Polsce, w tym roli i znaczenia form ochrony zabytków oraz systemów informacji o zabytkach,
- 3) komunikacji, partycypacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków w Polsce.

Głównym celem „KPOZiOnZ 2023-26” było zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce. Do realizacji tego celu opracowano trzy cele szczegółowe dotyczące:

- weryfikacji wybranego zasobu zabytków i wzmocnienia narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości;
- wzmocnienia potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków;
- roli zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja).

Do realizacji wszystkich celów i zadań wymienionych w „KPOZiOnZ 2023-26” opracowano szczegółowy harmonogram wraz z planem finansowym programu, który określono na poziomie ok. 55,8 mln zł. Jako koordynatorów zadania wskazano:

- Departament Ochrony Zabytków
- Narodowy Instytut Dziedzictwa
- Narodowy Instytut Konserwacji Zabytków

Dokument został uzupełniony o projekt systemu wdrażania, monitoringu i ewaluacji oraz analizę ryzyka.

Uwaga:

W 2024 r. doszło do połączenia Narodowego Instytutu Dziedzictwa z Narodowym Instytutem Konserwacji Zabytków, co skutkuje zmianą zakresu realizacji i koordynacji zadań.

Na mocy uchwały nr 63 Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 2026 r. (M.P. z 2026, poz. 214) zmieniono uchwałę w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023–2026”. Zmiany dotyczyły kwoty realizacji oraz koordynatora zadania:

1. Łączna kwota środków na realizację Programu w całym okresie jego realizacji wynosi 4 956 480 zł.
2. Program realizuje Narodowy Instytut Dziedzictwa przy współpracy z wojewódzkimi konserwatorami zabytków. W sytuacji, gdy realizacja wymienionych w Programie 2023–2026 zadań będzie wymagała zaangażowania innych podmiotów: organów administracji publicznej, państwowych lub samorządowych instytucji kultury, organizacji pozarządowych (NGO's), wówczas zostaną one włączone do jego realizacji na zasadzie porozumienia.

❖ OCHRONA DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

16.08.2011 roku w Polsce weszła w życie Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

(Polska ratyfikowała Konwencję 22.10.2010 r., Dz.U. 2011 Nr172 poz. 1018)

Narodowy Instytut Dziedzictwa (instytucja kultury, stanowiąca zaplecze eksperckie MKiDN) zajmuje się zagadnieniami związanymi z dziedzictwem niematerialnym i jego ochroną w Polsce, w odniesieniu do Konwencji UNESCO z 2003 roku. Przygotowano założenia i procedury dotyczące ochrony dziedzictwa niematerialnego, wytyczne w sprawie składania wniosków o wpis na krajową listę dziedzictwa niematerialnego, formularze wniosku zgłoszeniowego, załączniki do wniosku oraz instrukcje i stronę internetową.

(www.zabytek.pl, www.nid.pl, <http://niematerialne.nid.pl/>)

Elementy niematerialnego dziedzictwa kulturowego powinny:

- być żywe, odzwierciedlające zarówno tradycyjne, jak i współczesne praktyki, w których wyraża się tożsamość grup kulturowych;
- mieć charakter (...) włączający, nie służący przypisywaniu wyłączności na określone praktyki danej grupie, lecz wzmacnianiu spójności społecznej, podtrzymywanej w różnorodnych przejawach niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- mogą zostać uznane za element tożsamości i tradycji określonych wspólnot tylko i wyłącznie przez nie same i za ich zgodą;

Elementy wpisane na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego mogą być następnie wpisane na listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa ludzkości - prowadzoną przez UNESCO.

Dziedzictwo niematerialne to m.in.:

- tradycje i przekazy ustne (np. bajki, przysłowia, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie, przemowy, lamenty pogrzebowe, zawołania pasterskie i handlowe), w tym w języku jako nośniku niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne (np. tradycje wokalne, instrumentalne i taneczne; widowiska religijne, karnawałowe i doroczne);
- praktyki społeczno-kulturowe (np. zwyczaje, rytuały i obrzędy doroczne, sytuacyjne i rodzinne: chrzciny, wesela, pogrzeby; ceremonie lokalne i środowiskowe; zwyczaje odpustowe i pielgrzymki; gry i zabawy; folklor dziecięcy; sposoby świętowania; praktyki służące nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich (...));
- wiedza i praktyka dotycząca przyrody i wszechświata (np. tradycyjne wyobrażenia o wszechświecie; meteorologia ludowa, tradycyjne sposoby gospodarowania, tradycyjne sposoby leczenia; zamawiania: miłosne, medyczne);
- wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest prowadzona przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wpis dokonywany jest na wniosek: grup, wspólnot oraz organizacji pozarządowych. W uzasadnionych przypadkach, tj. jeżeli dany element dziedzictwa niematerialnego kultywowany jest jedynie przez pojedyncze osoby, również na wniosek jednostek.

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi również krajowy rejestr dobrych praktyk w zakresie ochrony dziedzictwa niematerialnego. Jest to platforma do wymiany doświadczeń oraz inspiracji dla wszystkich stron zainteresowanych ochroną niematerialnego dziedzictwa.

(http://niematerialne.nid.pl/Ochrona_dziedzictwa/Dobre_praktyki/)

3.3. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

❖ STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO („SRWZ 2030”) do roku 2030

(Przyjęta dnia 28 czerwca 2019 r. uchwałą nr VIII/100/19 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego).

„SRWZ 2030” wskazuje wizję rozwoju regionu, obszary priorytetowe, główne cele działań, wykraczające czasem poza sferę bezpośrednich kompetencji samorządu województwa. Zmiany demograficzne, aktywność społeczno-publiczna, edukacja, „niebieska gospodarka”, odnawialne źródła energii oraz turystyka to atuty, jakimi dysponuje Pomorze Zachodnie, a równocześnie wyzwania, jakie przed nim stoją. By móc się rozwijać, poprawiać jakość życia trzeba budować otwartą społeczność, dynamiczną gospodarkę, sprawny samorząd i partnerski region. To cele wyznaczone w nowej Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030⁷.

Wśród zasad zrównoważonego rozwoju wskazuje się na potrzebę poszanowania zasobów środowiska i zachowanie spójności przestrzennej, poprzez zarządzanie i planowanie zapewniające utrwalanie ładu przestrzennego na każdym szczeblu samorządu.

❖ REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO na lata 2021-2027 („Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027”)

Program Regionalny to jedna z metod realizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego. Wsparcie pochodzące z Programu koncentruje się na trzech podstawowych obszarach: gospodarka, infrastruktura i społeczeństwo. Celem strategicznym Programu jest poprawa konkurencyjności gospodarczej, spójności społecznej i dostępności przestrzennej województwa przy zrównoważonym wykorzystaniu specyficznych cech potencjału gospodarczego i kulturowego regionu oraz przy pełnym poszanowaniu jego zasobów przyrodniczych.

Dokument „Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027. Roboczy opis celów szczegółowych (wersja z sierpnia 2021 roku)” wskazał m.in. priorytet 5: PRZYJAZNE MIESZKAŃCOM POMORZE ZACHODNIE zawierający cel szczegółowy (VI) – wzmocnienie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych. W komentarzu podkreślono, że:

„Posiadanie dużej liczby zabytków w województwie wymaga ukierunkowania wsparcia ochrony dziedzictwa kulturowego na obszary, które będzie można udostępnić turystom.

⁷ <http://bip.rbip.wzp.pl/artukul/strategia-rozwoju-wojewodztwa-zachodniopomorskiego-do-roku-2030>.

Działania te umożliwią dywersyfikację oraz poprawę jakości oferty turystycznej oraz przyczynią się do wzrostu roli turystyki jako czynnika sprzyjającego rozwojowi społeczno-gospodarczemu regionu. Wyzwaniem w obszarze ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego, związanym również z podnoszeniem atrakcyjności turystycznej regionu, jest poprawa stanu zabytków".

❖ **POLITYKA KULTURALNA WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO („PKWZ”)**

Przyjęta uchwałą nr 1257/21 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 30 sierpnia 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu „Polityka kulturalna województwa zachodniopomorskiego”.

Na podstawie analizy dostępnych danych, opracowań i badań dla Polityki kulturalnej województwa zachodniopomorskiego określono trzy priorytetowe strategiczne obszary interwencji:

1. Dostęp do kultury oraz uczestnictwo w kulturze
2. Rozwój współpracy międzynarodowej w obszarze kultury
3. Budowanie kulturalnej pozycji regionu w oparciu o dziedzictwo kulturowe

Mają one na celu realizację wizji rozwoju kultury w regionie, zgodnie z którą w perspektywie roku 2030 Pomorze Zachodnie, ze względu na swoje położenie geograficzne oraz zasoby, stanie się regionem przyciągającym osoby twórcze, przedsiębiorcze, aktywne zawodowo, chcące mieszkać w regionie, gdzie zapewniony jest najwyższy poziom usług publicznych, edukacyjnych oraz unikalna oferta kulturalna na najwyższym poziomie artystycznym.

W ramach realizacji priorytetu 3. (Budowanie kulturalnej pozycji regionu w oparciu o dziedzictwo kulturowe) działania będą nakierowane na ochronę rodzimego dziedzictwa materialnego, jak i niematerialnego, mającego wysoką wartość historyczną i kulturową, a zarazem przyczyniającego się pośrednio do rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

W dokumencie zapisano:

„Dziedzictwo kulturowe regionu przez wiele powojennych lat było postrzegane jako swego rodzaju balast. Konsekwencje tego stanu są odczuwane pomimo dużych nakładów na jego ochronę poczynionych w ostatnich latach. Dlatego dalsze inwestowanie w ochronę i rewaloryzację zachowanego dziedzictwa przyczyni się do zniwelowania pewnych niekorzystnych zaszłości oraz do zachowania tego, co cenne i stanowi o tutejszej specyfice wynikającej z uwarunkowań historycznych. Należy podkreślić także inną percepcję dziedzictwa, inną identyfikację mieszkańców regionu z krajobrazem kulturowym niż w innych regionach Polski.

Działania samorządu województwa będą ukierunkowane na ochronę, promocję najcenniejszych i unikalnych obiektów, których ochrona jest potrzebna, aby przekazać przyszłym pokoleniom wielowiekową różnorodną spuściznę zachodniopomorską.

Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego regionu

W ramach celu podejmowane są działania nakierowane na ochronę i rozwój rodzimego dziedzictwa materialnego oraz niematerialnego, mającego wysoką wartość historyczną

i kulturową. Realizowane działania mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja celu pozytywnie wpłynie na zwiększenie atrakcyjności regionu, a poprzez wykorzystanie potencjału posiadanego dziedzictwa kulturowego, przyczyni się pośrednio do rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

Badanie, dokumentowanie i promocja zachodniopomorskiego dziedzictwa kulturowego

W ramach priorytetu podejmowane są działania mające na celu podnoszenie zainteresowania problematyką ochrony zabytków oraz promocji zachodniopomorskiego dziedzictwa poprzez wykłady, konferencje naukowe, wystawy, działania edukacyjne oraz wydawnictwa. Kluczowym partnerem jest Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie.

W ramach priorytetu wskazane zostaje, iż Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie opracowuje na zlecenie Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami. Podstawę opracowania programu stanowi analiza zasobu kulturowego województwa i potrzeb w zakresie jego ochrony i opieki nad nim, w celu zachowania dla obecnych i przyszłych pokoleń. Program obejmuje szerokie spektrum zagadnień związanych z bogatym dziedzictwem kulturowym Województwa Zachodniopomorskiego, w tym wytycza cele strategiczne i określa zadania opieki nad zabytkami w perspektywie najbliższych czterech lat."

❖ **POLITYKA SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO W SEKTORZE TURYSTYKI z 2016 r.**

Przyjęta uchwałą nr 786/16 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 17 maja 2016 r.

Polityka określona w perspektywie roku 2030, stanowi element kompleksowego planu działań mających na celu tworzenie jak najlepszych warunków życia i pracy mieszkańców, z postrzeganiem potencjału gospodarczego jako istotnego czynnika wzrostu. Turystyka stanowi istotną dziedzinę gospodarki województwa zachodniopomorskiego i jest akceleratorem aktywizacji społecznej, rozwoju regionalnego, pogłębiania procesów integracyjnych. Jako silnie powiązana z rozwojem kultury – w tym dziedzictwem kulturowym, a także sportu, ochroną środowiska, rolnictwem, transportem i zdrowiem, znajduje odniesienia w wielu dokumentach strategicznych na poziomie krajowym i europejskim.

❖ **PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO, zwany dalej „PZPWZ 2020”**

Przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego Nr XLV/530/2010 z dn. 29.10.2010 r. Przystąpienie do zmiany planu nastąpiło Uchwałą nr 555/18 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dn. 09.04.2018 r. przyjmującą projekt zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko oraz uruchomienia procedury opiniowania i uzgadniania projektu.)

UWAGA: W 2020 r. nastąpiła aktualizacja Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego (Uchwała Nr XVII/214/20 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dn. 24 czerwca 2020 roku)

Jest to opracowanie o charakterze regionalnym, które stanowi integralny element szeroko pojętego planowania strategicznego w zakresie przestrzennej koordynacji działań; formułuje cele gospodarowania przestrzenią województwa i zasady jej kształtowania oraz określa kierunki polityki przestrzennej w długiej perspektywie.

Strategicznym celem zagospodarowania przestrzennego województwa jest zrównoważony rozwój służący integracji przestrzeni regionalnej z przestrzenią europejską i krajową; spójności wewnętrznej województwa; zwiększeniu jego konkurencyjności oraz podniesieniu poziomu i jakości życia mieszkańców do średniego poziomu w Unii Europejskiej.

Przez właściwe wykorzystanie przestrzeni należy rozumieć m.in.:

- ochronę i zachowanie jej niezbywalnych wartości jakimi są bioróżnorodność, walory przyrodnicze, krajobrazowe i **dziedzictwo kulturowe**;
- harmonizację działań wpływających lub mogących mieć wpływ na przekształcenia przestrzeni (w tym eliminacja konfliktów i zagrożeń).

Ustalenia „PZPWZ 2020” nie stanowią prawa miejscowego i tym samym nie naruszają autonomii gmin w zakresie gospodarki przestrzennej, umożliwiając jednak ubieganie się o środki finansowe regionalne, krajowe i unijne na realizację zadania celu publicznego.

Uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z **terenu województwa zachodniopomorskiego**, z uwzględnieniem konieczności uzgodnień z ZWKZ, leży w kompetencjach gmin.

We wszystkich planach dotyczących obszarów wpisanych do rejestru zabytków – np. układów staromiejskich, zabytkowych zespołów folwarcznych, pałacowych, parkowych – znajdują się zapisy ustalające warunki ochrony zabytków. Dla innych obszarów chronionych, na których znajdują się np. obiekty z wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków, także wprowadzane są indywidualne zapisy. Plany i ich aktualizacje tworzone są zgodnie z potrzebami poszczególnych samorządów lub inwestorów.

Jednym z ważniejszych elementów planu jest część poświęcona stanowi zachowania dziedzictwa kulturowego opracowana przez Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie⁸, pn. „Aktualizacja Studium i stanu zachowania oraz kształtowania krajobrazu kulturowego województwa zachodniopomorskiego” do zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego”. Opracowanie to wskazało **Parki Kulturowe (PK) i Obszary Kulturowo-Krajobrazowe (OKK)**.

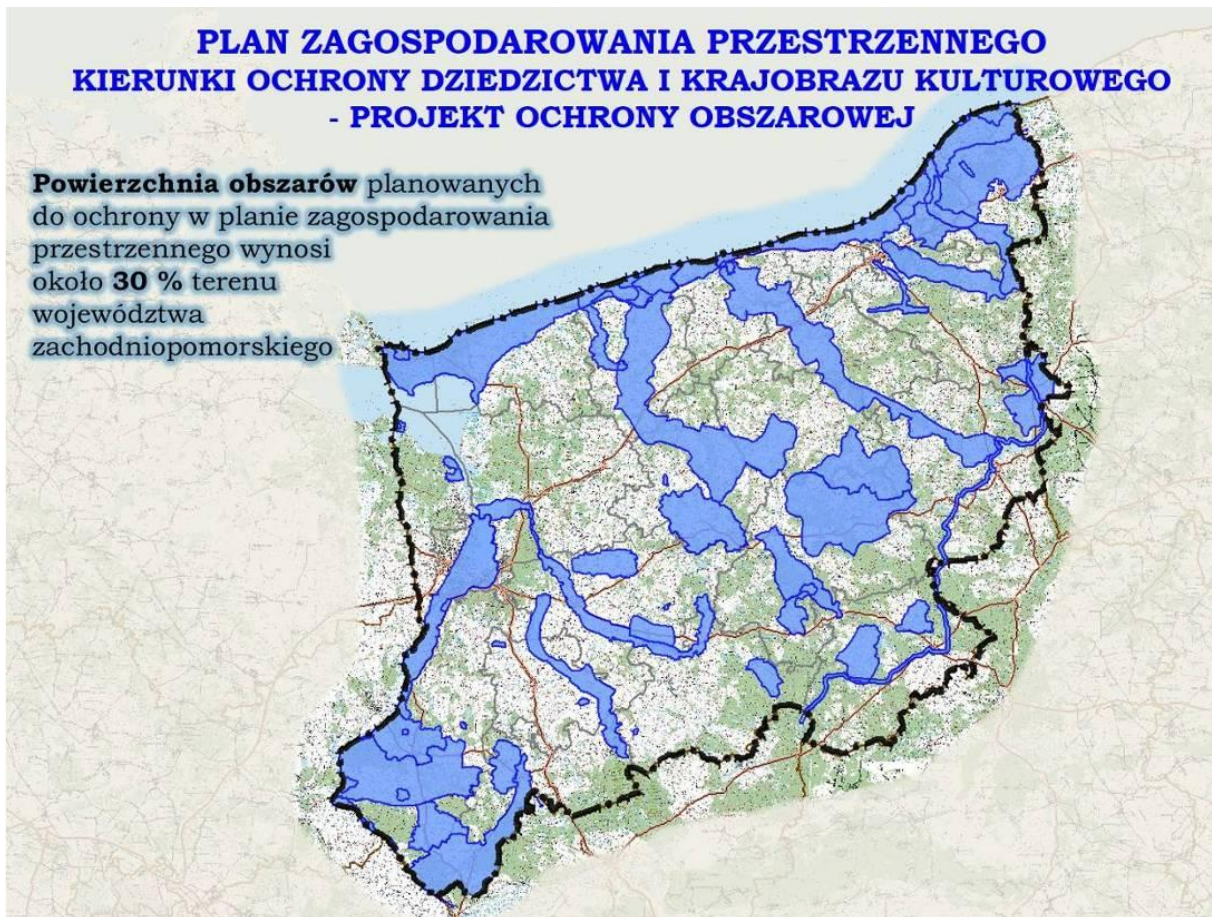
W „PZPWZ 2020” wskazano kategorię obszarów kulturowo-krajobrazowych (**OKK**) z zaleceniem uwzględniania ich w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego⁹. Na obszarze woj. zachodniopomorskiego wyodrębniono 30 OKK.

⁸ Biuro Dokumentacji Zabytków to instytucja kultury samorządu województwa zachodniopomorskiego, wyspecjalizowana w ochronie i dokumentacji dziedzictwa kulturowego; opracowanie powstało w 2010 r.

⁹ Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego, Szczecin 2020., s. 136 - 139.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO KIERUNKI OCHRONY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO - PROJEKT OCHRONY OBSZAROWEJ

Powierzchnia obszarów planowanych do ochrony w planie zagospodarowania przestrzennego wynosi około **30 %** terenu województwa zachodniopomorskiego

Miasto Sławno nie zostało uwzględnione w Obszarach kulturowo-Krajobrazowych. OKK 17 „Kraina w kratę” dotyczy m.in. gminy wiejskiej Sławno (nie miasta), ani też w kategorii proponowanych Pomników Historii czy Parków Kulturowych. Uwzględniono je jako obszar ochrony obszarowej – poprzez wpisanie do rejestru zabytków układu staromiejskiego.

Jak wyżej wspomniano do kompetencji samorządu gminy należy stanowienie prawnej ochrony poprzez **utworzenie parku kulturowego** (...) ¹⁰. Samorząd może powołać na swoim obszarze Park Kulturowy inny niż zaleca Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego.

❖ **WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2025-2028, (zwany dalej „WPOnZ 2025-2028”)**

(Przyjęty Uchwałą nr XIII/176/26 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dn. 18 grudnia 2025 roku)

„**WPOnZ 2025-2028**” zakłada, że Samorząd Województwa sprawując opiekę nad zabytkami będącymi jego własnością lub przez niego administrowanymi, poprzez swoje działania przyczynia się do ochrony zabytków leżących w granicach województwa zachodniopomorskiego. Posiadając ku temu instrumenty (finansowe i organizacyjne –

¹⁰ Na terenie woj. zachodniopomorskiego obecnie nie ma żadnego parku kulturowego, stanowiącego formę ochrony wymienioną w ustawie o ochronie zabytków (...) z 2003 r.

Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWZP, Biuro Dokumentacji Zabytków) inicjuje, wspiera i koordynuje działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego województwa. Wobec innych właścicieli zabytków może pełnić jedynie funkcję wspomagającą, doradczą, opiniodawczą.

Samorząd Województwa w ramach aktualnych możliwości finansowych i organizacyjnych może tworzyć warunki wspierania wybranych działań, uznanych za istotne dla zachowania dziedzictwa kulturowego i tym samym dla realizacji zadań Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego.

Samorząd Województwa określa politykę zagospodarowania przestrzennego województwa (m.in. poprzez Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego) i strategię rozwoju województwa w poszczególnych dziedzinach (m.in. poprzez Strategię Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego, Regionalny Program Operacyjny – Fundusze Unijne), w tym w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, zdefiniowaną w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami. Ponieważ dziedzictwo kulturowe jest przedmiotem ustaleń wielu wojewódzkich dokumentów planistyczno-strategicznych naturalnym jest dążenie do kompatybilności i komplementarności kierunków i zadań obejmujących dziedzictwo kulturowe we wszystkich dokumentach.

Szczególnie aktualne stało się obecnie podejmowanie działań na rzecz wzmocnienia bezpieczeństwa elementów materialnego dziedzictwa i zabytków. Podstawowe narzędzie stanowi Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych – dokument określający działania, sposób realizacji, niezbędne siły i środki oraz czas i koszty wykonania dla danego zabytku organizację i sposób ochrony planuje się na poszczególnych stopniach administracji i w jednostkach administracyjnych.

W osiągnięciu celów „WPONZ 2025–2028” fundamentalną kwestią jest wypracowanie programu finansowania długofalowych działań, ukierunkowanych na osiągnięcie określonego celu, np. poprawa materialnego stanu zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez ustalenie pierwszeństwa w przyznawaniu środków na rzecz określonej grupy zabytków (np. dotacje na prace konserwatorskie i roboty budowlane), na określony okres, czy poprzez uwzględnienie w priorytetach Regionalnych Programów Operacyjnych Województwa Zachodniopomorskiego.

Samorząd Województwa nie ma kompetencji do stanowienia ochrony zabytków, a jedynie do opieki nad zabytkami. Jego kompetencje i działania mają charakter wspierający zarówno ochronę (poprzez plan zagospodarowania przestrzennego województwa), jak i opiekę (poprzez coroczne dotacje udzielane na prace konserwatorskie, restauratorskie, budowlane oraz dokumentacje dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnych ewidencjach zabytków). Opracowany - zgodnie z dokumentami strategicznymi - Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, przyjmuje uchwałą Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego. Uchwalone programy podlegają publikacji w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego powinien stać się podstawą określania polityki w zakresie opieki nad zabytkami dla samorządów lokalnych.

W kompetencjach samorządu gminy jest stanowienie prawnej ochrony poprzez utworzenie parku kulturowego oraz sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania z odpowiednimi zapisami dotyczącymi ochrony dziedzictwa kulturowego (obowiązek wynikający też z ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, z późn. zm.).

Cele „WPONZ 2025–2028” to:

- I. Utrzymanie zabytków jako integralnego elementu krajobrazu kulturowego budującego ład przestrzenny województwa zachodniopomorskiego.
- II. Zwiększenie atrakcyjności zabytków w procesie aktywizacji społecznej, gospodarczej i turystycznej województwa zachodniopomorskiego.
- III. Wzmacnianie otwartego społeczeństwa poprzez wzrost i popularyzację wiedzy o zabytkach i dziedzictwie kulturowym województwa zachodnio-pomorskiego.

Dla wyznaczonych celów perspektywicznych określono cele operacyjne. Do poszczególnych celów operacyjnych przyporządkowano określone zadania szczegółowe.

W celu perspektywicznym I - „Utrzymanie zabytków jako integralnego elementu krajobrazu kulturowego budującego ład przestrzenny województwa zachodniopomorskiego” wskazano na konieczność utrzymania spójności Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego i dokumentów kierunkowych z celami „WPOnZ 2025–2028”, a także w dokumentach planistycznych dotyczących gospodarki przestrzennej i innych dokumentach programowych WZP, dotyczących np. edukacji, turystyki, środowiska przyrodniczego. Wskazano też na konieczność wspierania procesu opracowywania powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami i gminnych ewidencji zabytków oraz monitoring zmian prawa w zakresie ochrony zabytków.

Cel operacyjny: „integracja opieki nad dziedzictwem, krajobrazem kulturowym i środowiskiem przyrodniczym”, m.in. przez opracowanie:

- Audytu Krajobrazowego Województwa Zachodniopomorskiego, a także wzmocnienie wykorzystania potencjału dziedzictwa przez system ochrony krajobrazu kulturowego.

Cel operacyjny: „badanie, dokumentowanie i digitalizacja zabytków i elementów dziedzictwa”.

Cel operacyjny: „poprawa materialnego stanu zabytków” wskazuje m.in. na następujące zadania:

- opieka nad drewnianym, rodzimym budownictwem ryglowym, jako wyróżnikiem kulturowym regionu;
- wspieranie działań na rzecz zabezpieczania obiektów zabytkowych przed zagrożeniami;
- wspieranie właścicieli i użytkowników zabytków w prowadzeniu prawidłowej opieki i konserwacji

Cel perspektywiczny II - „Zwiększanie atrakcyjności zabytków w procesie aktywizacji społecznej, gospodarczej i turystycznej województwa zachodniopomorskiego” zawiera trzy cele operacyjne, z czego jeden dotyczy form finansowania zadań związanych z ochroną

zabytków i opieką nad zabytkami – z budżetu Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego (np. dotacje na prace renowacyjne i konserwatorskie dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnych ewidencjach zabytków) oraz z funduszy strukturalnych i zewnętrznych będących w dyspozycji województwa.

Cel operacyjny: „zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości” wskazuje na następujące zadania:

- rozwój wojewódzkiego samorządowego systemu informacji o zabytkach dostępnych turystycznie;
- rozwój tematycznych szlaków turystycznych promujących dziedzictwo kulturowe regionu w oparciu o wydarzenia historyczne, zespoły zabytków, tradycje niematerialne i patriotyczne;
- działania na rzecz zagospodarowania obiektów zabytkowych na cele turystyczne i gospodarcze;
- budowa i promocja produktów turystycznych i kulinarnych w oparciu o zasób dziedzictwa kulturowego.

Cel operacyjny: „tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami” kładzie nacisk na wspieranie rozwoju oferty turystycznej opartej o zabytki i elementy dziedzictwa oraz gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach, z wykorzystaniem miejscowych tradycji.

Cel perspektywiczny III - „Wzmacnianie otwartego społeczeństwa poprzez wzrost i popularyzację wiedzy o zabytkach i dziedzictwie kulturowym województwa zachodniopomorskiego” zawiera trzy cele operacyjne związane z edukacją regionalną i promocją zabytków oraz walorów kulturowych regionu, w tym wspieranie funkcjonowania lokalnych muzeów i izb regionalnych.

Cel operacyjny: „edukacja i promocja zabytków i dziedzictwa kulturowego” wskazuje na następujące zadania:

- organizacja wydarzeń związanych z popularyzacją dziedzictwa regionu kierowanych do szerokich grup społecznych – np. Zachodniopomorskie Dni Dziedzictwa z elementami Europejskich Dni Dziedzictwa, Noce Muzeów;
- włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do działań edukacyjnych i promocyjnych województwa;
- popularyzacja wiedzy o historii, zabytkach i dziedzictwie województwa i jego ochronie, z wykorzystaniem nowych technologii cyfryzacji zabytków;
- kształtowanie postaw patriotycznych w kontekście historii regionu.

3.4. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH POWIATU SŁAWIEŃSKIEGO (wybór)

Starostwo Powiatowe w Sławnie - jak dotąd - nie opracowało Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami, a co za tym idzie nie posiada skutecznego mechanizmu opieki nad

dziedzictwem kulturowym jakim jest chociażby dofinansowanie remontów obiektów wpisanych do rejestru zabytków zgodnie z art. 77 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z lipca 2003 roku w drodze konkursu¹¹. zarówno dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków jak i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Na stronie www.starostwa.szczecin.pl znajdują się informacje dotyczące historii starostwa, regionu; informacje o szlakach turystycznych.

¹¹ Ten stan potwierdzają dane z ankiet kierowanych do jednostek samorządu terytorialnego szczebla powiatowego (sprawozdanie WPOnZ za lata 2024-2025 przez Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie).

4. MIASTO SŁAWNO – ZASADNICZE ELEMENTY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

4.1. DZIEJE REGIONU¹²

Na potrzeby Gminnego Programu Opieki na Zabytkami dzieje miasta (i regionu) regionu przedstawiono w formie syntetycznego kalendarium (na podstawie opisu zawartego w GPOnZ 2021-2025):

- X wiek: w skład powstałego księstwa sławieńskiego wchodziły ziemie położone na wschód od rzeki Unieść aż po dolny bieg Łeby oraz ziemia bytowska na południu. Zamieszkiwało je było przez plemię Pomorzan.
- 1102-1118 księstwo podbite zostało przez Bolesława Krzywoustego i po bitwie pod Nakłem włączone w granice państwa polskiego na zasadzie zwierzchności trybutarnej. Rządzone było przez rodzimą dynastię, której założycielem był Racibor I.
- Pocz. XII w. chrystianizacja księstwa i ustanowienie podległości biskupstwu gnieźnieńskiemu, a od ok. 1140 r. biskupstwu kamieńskiemu.
- Koniec XII w. Duńczycy opanowali większość wybrzeża Bałtyku – księstwo uległo zwierzchności duńskiej.
- Ok. 1227 r. - po upadku zwierzchnictwa duńskiego – ziemię sławieńską przyłączono do księstwa uznamsko-szczecińskiego.

- Na przełomie lat 1235/1236 ziemie te zdobył Świętopętk Gdański włączając w granice swej dzielnicy. Nastąpił kres samodzielności księstwa, a jednocześnie podział na kasztelanię słupską i sławieńską.
- 1266 r. - po śmierci Świętopętki, teren dawnego księstwa ponownie zdobyli Pomorzanie i książę rugijski Warcisław II; w 1277 r. sprzedał je margrabiom brandenburskim z dynastii askańskiej.
- 1309 r. w toczące się działania wojenne włączyli się również krzyżacy, którzy w 1309 r. wywalczyli prawa do Gdańska. Ziemia sławieńsko-słupska pozostała własnością Brandenburczyków. Stało się tak za sprawą komesów gdańskich Świętów, którzy w 1307 roku uznali władzę margrabiów w zamian za co otrzymali prawa lenne do ziemi darłowskiej, sławieńskiej i polanowskiej oraz do miasta Tucholi i Nowego.
- 1316 r. ustaje zwierzchność Brandenburczyków nad ziemią sławieńsko-słupską, kiedy margrabia Waldemar, w zamian za neutralność książąt wołogoskich, oddał te ziemie księciu wołogoskiemu Warcisławowi IV. Księstwo wołogoskie powstało w 1295 r. po podziale Pomorza na dwie dzielnice i obejmowało obszary położone na północ od Piany, terytoria na wschód od Stargardu aż po ziemię kołobrzeską). Było słabsze od szczecińskiego, ale bardziej związane z Polską i Pomorzem Wschodnim.

¹² Pełna historia ziemi Sławieńskiej i miasta Sławna została zawarta w „Studium krajobrazu kulturowego miasta Sławno”

opracowanego w 2003 roku przez ROBiDZ w Szczecinie.

- W 1317 r. Święcowie założyli miasto Sławno, prawdopodobnie na surowym korzeniu. Dokument lokacyjny określa je mianem Nowe Sławno, w odróżnieniu od Starego Sławna (obecnie Sławska) położonego nad Wieprzą (4 km na północny-wschód od dzisiejszego Sławna), istniejącego od ok. X wieku i w okresie wczesnego średniowiecza będącego stolicą księstwa Sławieńskiego, nazywanego również księstwem Sławieńsko-Słupskim a następnie Słupskim.

- 1372 r. nastąpił podział księstwa wołogoskiego na gałąź wołogoską i słupską. Podział ten (pomijając dwa krótkie okresy zjednoczenia mające miejsce w XV w.), utrzymał się przez 100 lat.
Księstwo słupskie, które właściwie nigdy nie ulegało trwałemu rozbiću zarządzane było przez Bogusława V, Kazimierza IV, Warcisława VII oraz Bogusława VIII i Barnima V. Później rządy sprawowała wdowa po Bogusławie VIII, Zofia, następnie Bogusław IX, Eryk I oraz Eryk II. - 1463 r, w wyniku waśni o schedę, doszło do podziału ziemi słupskiej. Zachodnią część otrzymał Otto III, wschodnią Eryk II.
- 1478 r. doszło do zjednoczenia całego Pomorza Zachodniego. Władzę nad zjednoczonym księstwem objął książę Bogusław X.
- 1532 r. po śmierci Bogusława X, ponownie doszło do podziału na księstwo szczecińskie i wołogoskie. To drugie przypadło w udziale Filipowi I, następnie Ernestowi Ludwikowi.
- 1534 r. na mocy uchwały sejmu w Trzebiatowie na terenie Pomorza, w tym również dawnego księstwa Sławieńskiego, nastąpiła zmiana religii katolickiej na protestancką. Pierwsze wizytacje przeprowadzono na tym terenie w 1550 r.
- Nowa organizacja kościoła protestanckiego z konsystorzami i synodami ustaliła się tu w 2 poł. XVI wieku. Kościoły z terenu gminy Sławno należały do synodu w Sławnie. Stan ten utrzymał się do 1945 roku.

- 1618-1648 Wojna Trzydziestoletnia odcisnęła silne piętno na Pomorzu. W 1637 roku zmarł Bogusław XIV, ostatni potomek dynastii Gryfitów. Po jego śmierci rozgorzała wojna o sukcesję między Szwedami a Brandenburczykami.
- 1648 r. traktat westfalski kończący wojnę podzielił księstwo. Zachodnią część otrzymała Szwecja, wschodnią Brandenburgia.

- W granicach księstwa brandenburskiego, następnie królestwa i państwa pruskiego oraz niemieckiego dawne ziemie księstwa pozostawały do 1945 roku.
- 1945 r., w wyniku ustaleń na konferencji w Jącie określono granice Polski po zakończeniu II wojny światowej; rekompensata dotyczyła Ziemi Lubuskiej, Pomorza Zachodniego, Prus Wschodnich i Śląska.
- do 1975 roku Sławno pozostawało w granicach województwa koszalińskiego, do 1998 roku w granicach województwa słupskiego, a obecnie w granicach województwa zachodniopomorskiego.

4.2. DZIEJE MIASTA:

- Miasto Sławno zostało założone w 1317 r., w niewielkiej odległości od Starego Sławna (obecnie wieś Sławsko w gminie wiejskiej Sławno), powstałego w X wieku. Stare Sławno stanowiło (do XII wieku) centrum polityczno-administracyjne księstwa Sławieńskiego. Na północny-zachód od grodu od X wieku istniała już osada przygodowa, przekształcona z czasem w niewielkie miasteczko. Jego rozwój został zahamowany wraz z upadkiem dynastii Raciborzyców i utratą samodzielności księstwa. W XIII wieku Stare Sławno pełniło już tylko funkcję kasztelanii.
 - ok. 1150 r. książę Racibor I osadził joannitów; bulla papieża Grzegorza IX z 1238 r. potwierdza ten stan.
 - 1307 r. zarząd nad Starym Sławnem margrabiowie brandenburscy powierzyli potomkowi palatyna gdańskiego Piotra Świeca - Jaśkowi Świecowi, który mianował się kasztelanem i pieczętował się własnym herbem.
 - Pomorscy zwierzchnicy ziemi sławieńsko-słupskiej utrzymali w mocy prawa lenne Świeców, którzy władali kasztelanią sławieńsko-słupską do połowy XIV wieku.
- Po przyłączeniu Sławna do księstwa pomorskiego Jaśko Świec podjął się misji założenia nowego miasta, które w dokumencie lokacyjnym z **22 maja 1317 roku** określono nazwą „Nova Zławna”. Dokument podpisał Jaśko wraz z bratem Piotrem z Nowogródka i Wawrzyńcem z Darłowa.
 - Lokalizację miasta Sławna wyznaczono bezpośrednio przy głównym szlaku komunikacyjnym z Lubeki do Gdańska, na wyspie chronionej od północy nurtem rzeki Moszczenicy, a od wschodu bagnami doliny rzeki Wieprzy.
 - Na lokację przeznaczono 200 łanów ziemi podzielonych na cztery części. Pierwszą część stanowił główny trzon miasta z terenem przeznaczonym pod zabudowę, drugą były posiadłości ziemskie Starego Sławna, trzecią obszary nadrzeczne i pola uprawne, czwartą (największą) stanowiły lasy. Każda z części podzielona była na 9 grup przeznaczonych pod zagospodarowanie w kolejnych latach.
 - Przywileje osadników to m.in.: 8 lat zwolnień od danin i świadczeń, po upływie wolnizny mieli płacić właścicielom 50 słowiańskich talarów w dniu św. Marcina. Otrzymali prawo do: budowy młynów, przywileje żeglugi i rybołówstwa na wszystkich wodach aż do morza. Z czasem otrzymali pozwolenie na żeglugę promem po Wieprzy oraz pozwolenie na utrzymanie 3 łodzi (szkut) do połowu śledzi. W następnych latach mieszczanie zobowiązani byli do uiszczania opłat od sukiennic, ław szewskich, jatek rzeźniczych, łaźni oraz czynszów od nieruchomości. Zyski z ewentualnie odkrytych kruszców miały w równych częściach należeć do miasta i do feudała - Jaśka Świeca, który w tym okresie miał swoją siedzibę na grodzisku w Starym Sławnie.
- W XIV w. rozpoczęto budowę fary, ratusza i fortyfikacji. System obronny składał się z pierścienia murów z trzema bramami, kilkoma furtami i licznymi basztami, nasypów ziemnych (wałów) oraz z fosi zasilanej wodami rzeki Moszczenicy opływającej Sławno od strony północnej. Od zachodu, południa i wschodu wykopano kanał fosi, który po stronie wschodniej uzyskał znacznie większą szerokość i połączony został z nurtem rzeki Wieprzy. W tym czasie powstały także przedmieścia: Koszalińskie i Słupskie. Wznoszono także przytułki i szpitale, pełniące funkcje opiekuńcze.

- Zgodnie z dokumentem lokacyjnym mieszkańcy Sławna mieli żyć z rybołówstwa, handlu, rzemiosła i rolnictwa (w kolejnych latach miasto zakupiło lub uzyskało w formie nadania wsie: Warszkowo, Kwasowo).
- 1330 r. Jaśko Święc powiększył areal miasta oraz zezwolił na budowę mostu na Wieprzy. Wzniósł też z własnych środków młyn miejski.
- 1326 r. Święcowie nadali joannitom patronat nad miejską farą.
- 1326 r. – pierwsza wzmianka o radzie miejskiej.
- 1343 r. zakon otrzymał od rady miejskiej działkę pod budowę siedziby, przy ulicy Młyńskiej, gdzie wkrótce potem się osiedlili, przenosząc się ze Starego Sławna.
- 1341 r. w Sławnie funkcjonowały już dwa młyny.
- 1342 r. niejaki Jan Hegghart uzyskał zezwolenie na zbudowanie foluszu i garbarni. Kwiłt handel rybami, zbożem oraz drewnem pozyskiwanym z pobliskich lasów. Składy drewna przez całe średniowiecze znajdowały się po wschodniej stronie miasta.
- Od 1335 r. nastąpiło przejęcie władzy sądowniczej przez miasto.
- 1347 r. Święcowie, w wyniku sporu z książętami pomorskimi, utracili Sławno.
- 1354 r. Święcowie sprzedali miastu swoją rodową wieś Święcewo; w 1357 r. Sławno nabyło książęcą wieś Bobrowniki, którą później rada miejska sprzedała Wawrzyńcowi, ostatniemu z rodu Święców.
- 1418 r. Sławno wraz z Darłowem i Słupskiem zawarło porozumienie w sprawie przestrzegania sprawiedliwości na podległych im terenach.
- 1439 r. zawarto kolejny związek ze Słupskiem i Darłowem w obronie przed nadmiernym obciążaniem miast świadczeniami. Posiedzenia związku odbywały się w Stargardzie aż do 1716 r.
- 1471 r. Sławno przystąpiło do związku miast pomorskich utworzonych w celu obrony przed Brandenburgią. Sławno utrzymywało oddziały zbrojnych: 40 mężczyzn w tym 25 ze szpicami, 8 halabardników i 6 konnych.
- Rada miejska złożona była z kilku burmistrzów i rajców oraz przedstawicieli cechów, których źródła wymieniają w 1475 r. Z późniejszych przekazów wiadomo, że urząd burmistrza był dożywotni, ale w ciągu roku 1/3 składu rady ustępowała, aby po upływie roku ponownie wrócić na swe stanowiska.
- XV wiek: Sławno utraciło prawo sprawowania sądów. Odebrał je w 1486 r. książę Bogusław za skazanie na śmierć lennika książęcego Bernarda von Winterfeld z Grabna. Zgodnie z porozumieniem zawartym w tym samym roku pomiędzy księciem, a radą miejską urząd wójta obsadzał od tej pory książę, natomiast burmistrzów wybierała rada miejska. Dochody z opłat sądowych podzielono na trzy części: jedną pobierał książę, drugą magistrat a trzecią sąd.
- Kon. XV wieku - w mieście działało 40 warzeln piwa (piwowarzy należeli do cechu w Szczecinie). Kupcy i kramarze zrzeszeni byli w swoim cechu. Miasto miało prawo do 5 jarmarków rocznie. Na dwóch jarmarkach handlowano wełną, na trzecim ziarnem siewnym, a na pozostałych innymi płodami rolnymi. Miasto czerpało zyski z opłat za przewozy towarów po Wieprzy: od Sławna do Darłowa. Zyski przynosiła też huta miedzi zlokalizowana przed Bramą Słupską, korzystająca z lokalnych zasobów.
Pod koniec średniowiecza Sławno było liczącym się ośrodkiem wśród miast pomorskich.
- XV-XVI wiek – liczbę mieszkańców szacuje się na ok. 2500 osób 250 domów.

- 1577 r. książę Jan Fryderyk zrzekł się mianowania wójta w zamian za roczną opłatę.
- 1618-1648 wojna trzydziestoletnia spustoszyła Sławno. Zamarło życie gospodarcze, a głód i epidemie zdziesiątkowały ludność. Po wojnie w Sławnie pozostało tylko 40 pełnoprawnych obywateli.

Widok Sławna wg mapy Lubinusa -1618 r.

- Skutki wojny odczuwalne były do schyłku XVII wieku, elektor brandenburski uwikłany w ciągle nowe konflikty, nakładał na miasta, w tym również Sławno kontrybucje.
- 1657 r. Fryderyk Wilhelm zarekwirował miejską wieś Warszkowo, a mieszczan zobowiązał do pomocy przy budowie twierdzy kołobrzesckiej i utrzymaniu tamtejszego garnizonu. Nastąpił zanik tradycyjnych rzemiosł, wzrosła liczba mieszkańców utrzymujących się z rolnictwa. Rozwijało się browarnictwo; Sławno stało się monopolistą w zaopatrywaniu okolicznych karczem.
- Lata 70. XVII w. miasto miało zaledwie 1/6 ludności w porównaniu z rokiem 1628. W spisie z 1677 r. odnotowano 432 mieszkańców (140 rodzin, w tym 28 wyrobników i 18 zubożałych mieszczan). Pod koniec XVII w., na 200 parceli, 111 było nie zabudowanych, a na pozostałych działkach stały domy zrujnowane.
- I poł. XVIII w. – reformy w państwie pruskim (reforma fryderycjańska). Powolną poprawę sytuacji przyniosły reformy administracyjne i gospodarcze państwa pruskiego przeprowadzone w pierwszej połowie XVIII w. W latach 1713-1740 zreformowano administrację państwową i miejską.
- W 1712 r. liczba mieszkańców wynosiła 708 osób.
- W 1724 r. utworzono powiat sławieńsko-polanowski, w obrębie rejencji koszalińskiej.
- W 1746 r. Sławno uznano za miasto garnizonowe.
- W XVIII w. niemal w całym mieście (zgodnie z założeniami reformy fryderycjańskiej) wymieniono zabudowę na nową (szachulec zastąpiła cegła ceramiczna), skorygowano rozmiary parceli i lokalizację zabudowy.

- w l. 1746-1766 pogłowie zwierząt w Sławnie wynosiło: 840 sztuk bydła i trzody; nastąpiło ożywienie gospodarcze – głównie w sferze rolnictwa, wprowadzono nowe uprawy (ziemniaki, tytoń, podjęto próby hodowli jedwabników i uprawy drzew morwowych).
- 1777 r. źródła wymieniają budowniczego organów z Prus Wschodnich.
- 1782 r. Sławno miało prawo do organizowania 7 jarmarków rocznie.
- Kon. XVIII w. zmodernizowano drogi prowadzące m.in. do Koszalina, Darłowa i Berlina. Jest to czas ożywienia gospodarczego i rozwoju Sławna.
- 1756-1763 wojna siedmioletnia między Prusami i Rosją: Rosjanie spalili ratusz, tartak i młyn.
- 1798 r. liczba mieszkańców wynosiła 1703 osoby (nadal nie osiągnęła poziomu sprzed wojny trzydziestoletniej, w tym 24 pochodzenia żydowskiego, którzy osiedlali się od poł. XVIII w.

Mapa Sławna – Schmettau 1780 r.

- W 1806 r. kampania napoleońska pociągnęła za sobą częściowe zniszczenie zabudowy Sławna, a przez kontrybucje finansowe przyczyniła się do zahamowania rozwoju gospodarczego miasta.
- W 1811 r. w Sławnie mieszkało 2054 mieszkańców.
- Do 1812 r. w Sławnie stacjonowało 720 żołnierzy francuskich.
- Pocz. XIX w., w wyniku przeprowadzanych w państwie pruskim reform, Sławno zaliczone zostało do kategorii miast małych, otrzymało status gminy miejskiej.
- 1815 r. wyznaczono od nowa granice powiatu Sławno, w skład którego weszły oprócz Sławna: Darłowo, Polanów i Sianów.
- Do poł. XIX w. podstawą utrzymania ludności Sławna było rolnictwo. W rzemiośle zatrudnionych było 400 osób; w olejarni 32 robotników, 20 w tartaku i młynach. Do większych inwestycji z tamtego okresu zaliczyć należy modernizację dróg na trasie Szczecin - Gdańsk, Sławno – Darłowo.

- W 2 poł. XIX w. proces liberalizacji gospodarki Niemiec skutkuje także rozwojem Sławna. Powstały odlewnie żelaza oraz zakłady przetwórstwa drzewnego. Modernizowano młyny i tartaki. W 1875 r. w mieście działały 2 browary, 2 odlewnie żelaza, 2 garbarnie, 5 farbiarni, młyn, tartak o napędzie parowym i 3 cegielnie.
- W 1846 r. założono pierwszą szkołę dla dziewcząt. W 1872 r. otwarto progimnazjum, a od 1897 r. działała biblioteka publiczna.
- 1857 r. założono Towarzystwo Upiększania Miasta, z inicjatywy którego wykonano wiele prac poprawiających estetykę miasta. W 1888 roku powstała Straż Pożarna.
- W 1869 r. uruchomiono linię kolejową na trasie Szczecin - Gdańsk. Do końca XIX w. wybudowano i uruchomiono lokalne odcinki kolei wiodące do Darłowa, Bytowa, Ustki. W 1907 r. otwarto wąskotorówkę Sławno - Polanów. W tym czasie Sławno stało się ważnym węzłem komunikacyjnym.
- W ciągu XIX wieku w związku z rozwojem przestrzennym miasta wyburzano stopniowo średniowieczne obwarowania.

Widok Sławna wg. Senne – 1844 r.

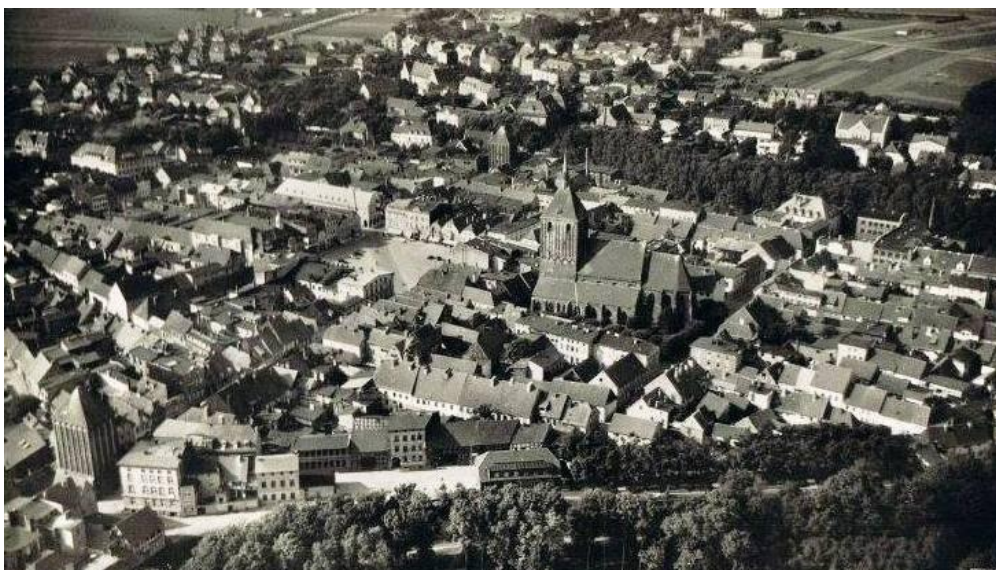
- XIX/XX w. powstały kolejne fabryki maszyn rolniczych, pieców, dachówek, a także firmy przetwórstwa rolnego - rzeźnia miejska i spółdzielnia mleczarska. W 1898 r. powstała gazownia miejska, a w 1910 w mieście była już elektryczność. Po 1900 r. przystąpiono też do budowy nowoczesnej kanalizacji.
- Zmodernizowano i rozbudowano szpital św. Jerzego; w latach 1886-1888 wzniesiono nowy szpital na przedmieściu Słupskim, przemianowując go po dziesięciu latach na szpital powiatowy. W jego pobliżu w 1890 r. zbudowano dom dla ubogich.
- Pod zabudowę mieszkalną przeznaczono tereny położone wzdłuż głównych dróg wylotowych, a obiekty przemysłowe lokalizowano w dalszej odległości od centrum. Z terenu Starówki przeniesiono jedynie młyn miejski, lokalizując nowy zespół młyński na wschodnim brzegu kanału młyńskiego.
- Od lat 80 XIX w. wiele parterów domów zaczęto adaptować na sklepy. Jeden z domów przy Rynku zaadaptowano na znany w Sławnie „Hotel Prinz”. Nowe gmachy hoteli zbudowano na przedmieściu Koszalińskim. Pod koniec XIX wieku Sławno miało jednak nadal charakter małego miasta.

- 12.01.1883 r. urodził się Wilhelm Gross wybitny artysta związany z ziemią stawieńska, w latach dyktatury nazistowskiej represjonowany za ekspresjonistyczny styl i żydowskie pochodzenie.
- W latach 1914-1918: I wojna światowa i następujący po niej kryzys wpłynęły także na stagnację w mieście.

Mapa Sławna (Messischblatt) – 1911 r.

- W 1934 r. w Sławnie działało 16 samodzielnych zakładów przemysłowych oraz dwie filie. Były to 4 zakłady branży metalowo-maszynowej, 3 fabryki maszyn i narzędzi, 2 cegielnie, 2 tartaki, 2 zakłady meblarskie. Były też 152 niewielkie (przypuszczalnie jednoosobowe) zakłady rzemieślnicze oraz 69 firm handlowych.
- W latach 1922-1928 gmina katolicka doprowadziła do budowy kościoła w Sławnie (dzięki księdzu Franciszkowi Nieringowi, architektowi miejskiemu Suhrowi i murarza Kellera) wzniesiono świątynię - pw. św. Antoniego Padewskiego, o wybitnych walorach architektonicznych i oryginalnym wystroju.
- W tym czasie wzniesiono także obiekty użyteczności publicznej: gmach sądu, bank, nowa szkoła podstawowa, remiza straży pożarnej. Liczba mieszkańców w tym czasie wyniosła ponad 7 tys. osób.
- W 1933 r. założono Ogród Botaniczny.

Sławno (stare miasto) – widok z l. 30. XX w.

- 7 marca 1945 r. Sławno zostało zdobyte (po ciężkim ostrzale artyleryjskim) przez oddziały Armii Czerwonej. Potraktowane jak zdobycz wojenna było z premedytacją podpalane i burzone. Straty wojenne i podpalenia to 50% uszczerbek w zabudowie Sławna. W wyniku starć wojennych oraz podpażeń, zabudowa miasta zniszczona została w 50 %. Ponad 500 spalonych budynków rozebrano; uszkodzenia infrastruktury komunalnej i przemysłowej wynosiły ponad 80%. Samo centrum miasta ucierpiało najbardziej; poważnemu uszkodzeniu uległ kościół Mariacki, zburzony został ratusz i większość domów w pld.-zachodniej części miasta. Na przedmieściu Koszalińskim zniszczony został szpital św. Jerzego, ocalała zabudowa mieszkalna na obu przedmieściach.
- 1946 r. rozpoczęto odbudowę miasta, przy czym do końca lat pięćdziesiątych prace polegały na usuwaniu gruzów, remontach instalacji i urządzeń komunalnych oraz naprawy dróg i mostów.
- Lata 50. XX w. usunięto z ulic i sklepów nazwy niemieckie i zastąpiono je nazwami polskimi. Zmiany nazw ulic dokonała rada miejska w lutym 1953 r. Naprawiano infrastrukturę miejską: gazownię, mleczarnię. Funkcjonowały już wówczas tartak, rzeźnia, młyn.
- W 1986 r. Sławno liczyło ok. 3,5 tys. mieszkańców. Urząd Miejski ulokowano w gmachu dawnego Urzędu Powiatowego. Przeprowadzono także remonty najważniejszych obiektów historycznych: kościoła Mariackiego, Bramy Koszalińskiej i Słupskiej, kościoła pw. Św. Antoniego Padewskiego.

4.3. ROZWÓJ PRZESTRZENNY UKŁADU URBANISTYCZNEGO I ZABUDOWY SŁAWNA

Miasto założono na tzw. surowym korzeniu (1317 r.), na wyspie piaskowej, wys. 25 m n.p.m., ograniczonej od wschodu pradoliną rzeki Wieprzy i kanałem miejskim, a od północy dopływem rzeki Moszczenicy wpadającej do Wieprzy. Układ urbanistyczny w formie elipsy, rozplanowanej na osi wschód - zachód. Główna oś komunikacyjna wytyczona w układzie N-S. To układ przestrzenny charakterystyczny dla miast lokowanych

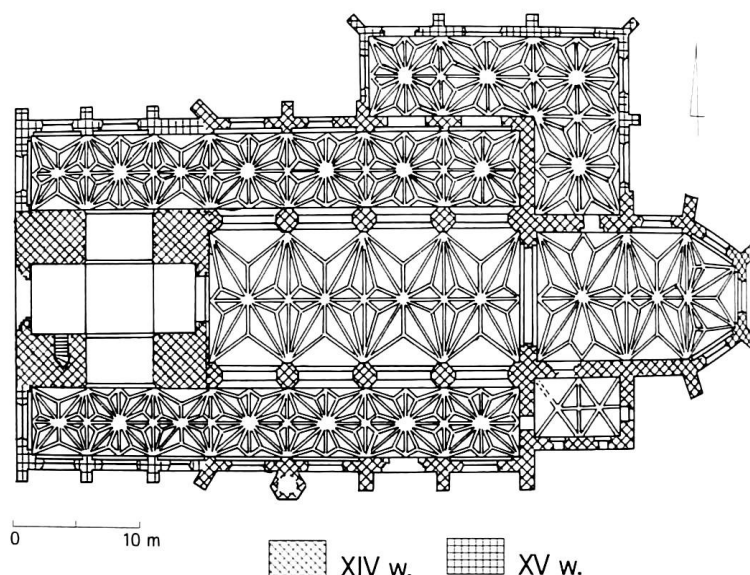
w tym okresie z regularnymi kwartałami zabudowy i ulicami przecinającymi się pod kątem prostym.

Nie znalazły potwierdzenia hipotezy o istnieniu starszego osadnictwa sprzed lokacji miasta w 1317 r¹³. Za główny czynnik lokacji miasta przyjmuje się korzystne warunki topograficzne (lepsze niż Stare Sławno) - w zakolu dwóch rzek, a piaskowa wyspa stwarzała lepsze warunki pod zabudowę. Zmianie uległ także stary trakt komunikacyjny „wielka droga” prowadzący w kierunku Bałtyku; od 1333 roku biegł on w bezpośrednim sąsiedztwie Sławna przez Warszkowo¹⁴.

Z 200 łanów ziemi otrzymanych w darowiźnie, pod zabudowę przeznaczono powierzchnię ok. 12 obecnych hektarów. Granice układu wyznaczały linie obwarowań i fosy. Granice miasta wyznaczały umocnienia obronne (mury i fosy). Charakterystyczny szachownicowy układ kwartałów i ulic uzupełniał centralnie ulokowany, kwadratowy rynek. Wschodni kwartał przyrynkowy przeznaczony został pod budynek fary. Kwartały przeznaczone pod zabudowę podzielono na parcele, których liczba mogła sięgać 250. Przez rzekę i fosę przerzucone były drewniane mosty, o których wspomina się w źródłach kilkakrotnie tuż po lokacji miasta.

Zabudowa miejska była przypuszczalnie typowa dla okresu średniowiecza: drewniana lub szkieletowa; obiekty o specjalnym charakterze jak kościół, ratusz czy obwarowania wznoszono z kamienia i cegły.

Budowę świątyni rozpoczęto wg przekazów źródłowych w 1326 roku, pod patronatem joannitów. W 1390 roku ma wezwanie NM Panny i Św. Jana Chrzciciela. Budowa trwała na przestrzeni XIV i XV wieku. Ukończona w XV wieku świątynia uzyskała kształt trójnawowej bazyliki z 2,5 przęsłowym prezbiterium, czteroprzęsłowym korpusem, prostopadłościenną wieżą na planie kwadratu oraz z czteroprzęsłową zakrystią przy północnej ścianie prezbiterium i korpusu nawowego. Do XVIII wieku czynna była nekropolia przykościelna.

Plan kościoła ze schyłku średniowiecza, wg Architektura gotycka, 1995

Istnienie ratusza potwierdza przekaz źródłowy z 1409 roku i rycina Lubinusa z 1618 roku, na której ukazana została sylweta piętrowej budowli ze schodkowymi szczytami

¹³ Teza Klempina, mówiąca o wcześniejszej wsi z kościołem św. Wojciecha nie została potwierdzona ani w źródłach historycznych ani tym bardziej badaniach archeologicznych.

¹⁴ Po wykupieniu wsi od Święców.

i latarnią na dwuspadowym dachu. Ratusz stanowił dominantę rynku. Wznoszono go przypuszczalnie w XIV i XV wieku. W 1760 roku z uwagi na zniszczenia został rozebrany.

Z trwałych materiałów wzniesione były również mury obronne, datowane na połowę XIV wieku (z pominięciem fazy ziemno-drewnianej). Istnienie murów potwierdzają wzmianki źródłowe z 1453 i 1458 roku, w których mowa jest o bramie Koszalińskiej i o bramie Słupskiej. Wygląd murów z okresu średniowiecza jest znany z ryciny Sławna wykonanej ok. 1617/1618 roku i zamieszczonej na mapie Lubinusa. Na rysunku ukazującym miasto od strony południowej widoczne są mury wzmocnione prostokątnymi basztami, trzy bramy (Koszalińska, Słupska i Łąkowa) oraz jedna baszta cylindryczna. Przy bramie Koszalińskiej znajdowała się furta. Z przekazów źródłowych wynika, że w murach znajdowała się jeszcze druga furta zwana Polną, przekuta w XVI wieku, a baszta, wzmiankowana w źródłach w 1456 roku, nosiła nazwę Wieży Więziennej z uwagi na pełnioną funkcję.

Przed bramą Koszalińską stał spichlerz należący do gildii kupieckiej, którego renesansowe formy wskazują na powstanie w XVI wieku.

W okresie średniowiecza w Sławnie istniały dwa przedmieścia, usytuowane przed Bramą Koszalińską i Bramą Słuską. O ich istnieniu świadczą informacje o znajdujących się tam przytułkach z kaplicami (niewykluczone, że były to leprozoria). Przed Bramą Koszalińską stał przytułek ze szpitalem św. Jerzego, a przed Bramą Słuską szpital św. Gertrudy. Składały się z budynków szpitalnych oraz kaplic, w pobliżu których znajdowały się cmentarze. Najstarszy przytułek św. Jerzego wraz z kaplicą wzmiankowano w przekazach historycznych już w roku 1350. W 1493 roku w kaplicy ufundowano wikarię. Z późniejszych dokumentów wynika, że w 1593 roku dzięki fundacji sławieńskich mieszczan w zespole opiekuńczym św. Jerzego wybudowano nowy kościół z plebanią za kwotę 342 talarów. Zniszczony szpital rozebrano w 1945 roku.

Drugim przytułkiem - szpital św. Gertrudy usytuowany został przed Bramą Słuską; pierwsza wzmianka pochodzi z 1458 roku. Istniał on jeszcze na początku XVII wieku; zniszczeniu uległ przypuszczalnie w czasie wojny trzydziestoletniej.

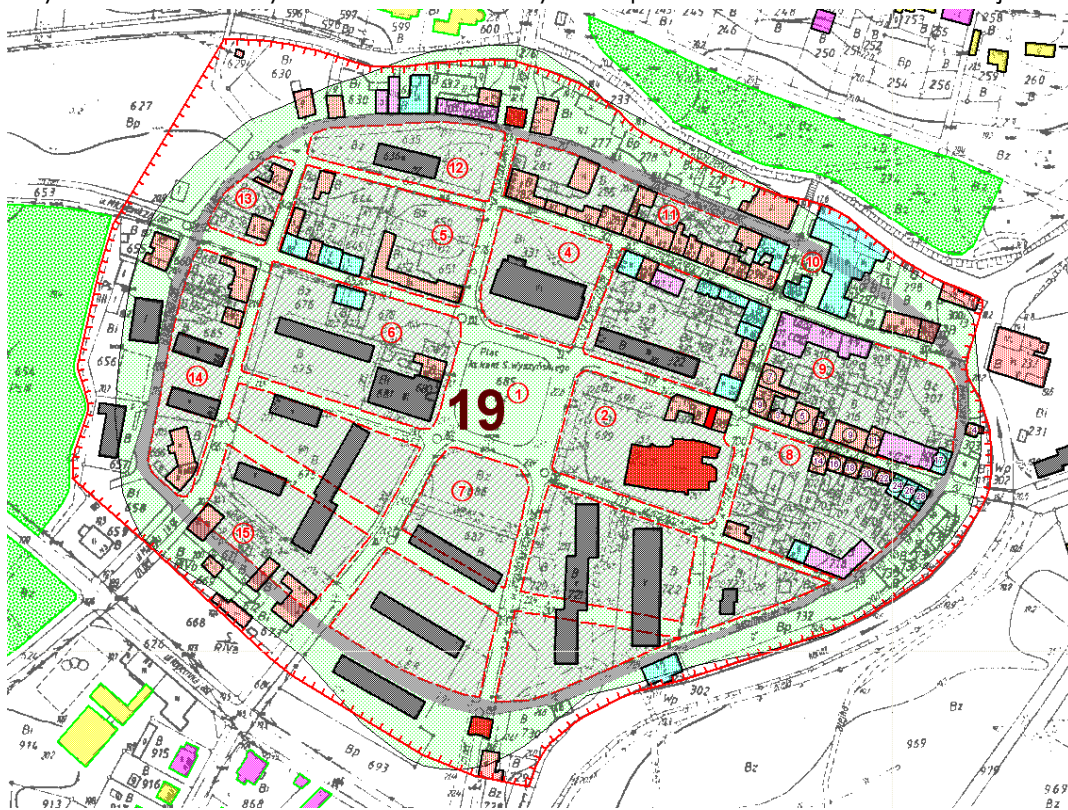
Inne budowle średniowieczne (nie zachowane współcześnie) wymieniane w źródłach to: m.in.: szkoła przykościelna, dom zakonny joannitów, dwór miejski (zabudowania folwarczne z kuźnią i arsenalem) i liczne budynki gospodarcze (stodoły). Szkoła miejska powstała dopiero w XVI wieku, a nowy budynek szkolny zbudowano w 1565 roku z kamieni uzyskanych ze zburzonej kaplicy św. Ducha.

Obiekty gospodarcze takie jak młyny wodne umieszczano, co oczywiste, poza murami obronnymi. Najstarszy młyn wzmiankowany od 1341 roku w pobliżu Moszczenicy (działał w tym miejscu do XIX wieku). Poza terenem zabudowanym funkcjonowały jeszcze dwa młyny oddalone od miasta. Pierwszy, zwany "Kukułką" znajdował się na północny-wschód od miasta, drugi na południe. Przed bramami znajdowały się (opisane wcześniej) składy drewna, huta miedzi, składy, farbiarnie, nad Młynówką zlokalizowano folusz. Przed bramą Koszalińską stał dom składowy kupców, przed Bramą Słuską działała huta miedzi, przed bramą Łąkową była farbiarnia dla sukienników i tkaczy, a nad Młynówką stał folusz.

Z powstałego w okresie średniowiecza układu urbanistycznego Sławna do czasów współczesnych czytelne pozostają:

- średniowieczne założenie urbanistyczne z szachownicowym układem ulic i kwartałów (przy zmienionym częściowo kształcie kwartałów i całkowitej wymianie zabudowy),
- kościół farny,

- relikty średniowiecznych murów obronnych w postaci bram: Koszalińskiej i Słupskiej.

Stawno – plan starego miasta, wnioski konserwatorskie, oprac. ROBIDZ 2003 r.

Kościół farny p.w. Wniebowzięcia NMP

Brama Słupska

Brama Koszalińska

Z zabudowy Sławna powstałej w okresie nowożytnym (głównie w XVIII w.) przetrwało zaledwie kilkanaście domów mieszkalnych: ul. Grottgera 24, 26; ul. Kościuszki 3, 6; ul. Mickiewicza 2, 4, 6; ul. Mielczarskiego 3, 4; ul. Rapackiego 22, 23; pl. Ks. Kardynała Wyszyńskiego 5. Na szczególną uwagę zasługuje dawna szkoła (bud. 1821 r.) przy ul. Grottgera 8. Większość z nich została niestety przebudowana jeszcze w XIX wieku oraz w latach 1956-1957.

W 1878 roku cały obszar miasta (w obrębie murów i przedmieścia) liczył 5249 parceli, będących w posiadaniu 622 osób, spółek i miasta. Wraz z podziałem terenów przedmieść na parcele rozpoczęła się ich intensywna zabudowa.

Nowa zabudowa przekroczyła linię przebiegu ulicy Basztowej i linię przebiegu dawnych murów (rozebranych w XIX wieku); zmianie uległ tym samym historyczny plan miasta. Od lat 80. XIX wieku wzrosło znaczenie handlu i zamożność mieszkańców. Partery licznych kamienic zaadaptowana na sklepy i punkty usługowe, a oficyny na magazyny. Największe zmiany nastąpiły na terenie przedmieść.

Przedmieście Słupskie rozwijało się wzdłuż traktów komunikacyjnych w kierunku Sławna i Słupska. Pod koniec XVIII wieku na Przedmieściu Słupskim wydzielono teren cmentarza komunalnego, lokalizując tu również z czasem cmentarz żydowski.

Zabudowa terenu położonego wzdłuż szosy sławskiej nastąpiła w latach 80. XIX wieku. W latach 1886-1888 zbudowano nowy szpital i przytułek. W 1905 roku tuż przy moście na Moszczenicy wzniesiono siedzibę Urzędu Powiatowego. Rolę dzielnicy willowej od przełomu XIX i XX wieku pełniła ob. ul. Gdańska.

Budynek starostwa, obecnie siedziba Urzędu Miejskiego, ul. M. Curie-Skłodowskiej

Szpital / dom starców, obecnie Szpital Powiatowy, Ul. I Pułku Ułanów

Pod koniec XIX wieku pod zabudowę przeznaczono tereny po wschodniej stronie miasta w ramionach Wieprzy i kanału miejskiego. Najpierw, tuż nad kanałem młyńskim, powstał zespół młyna miejskiego, a w 1878 roku rozpoczęto budowę gmachu Gimnazjum z kilkoma budynkami towarzyszącymi przy nowo wytyczonej ulicy (ob. Cieszkowskiego).

Młyn miejski, ul. Cieszkowskiego

Progimnazjum (obecnie Zespół Szkół), ul. Cieszkowskiego

W 1898 roku na **Przedmieściu Koszalińskim** otworzono gazownię, a w całym mieście zainstalowano 80 latarni gazowych. Po wybudowaniu elektrowni w 1910 roku latarnie

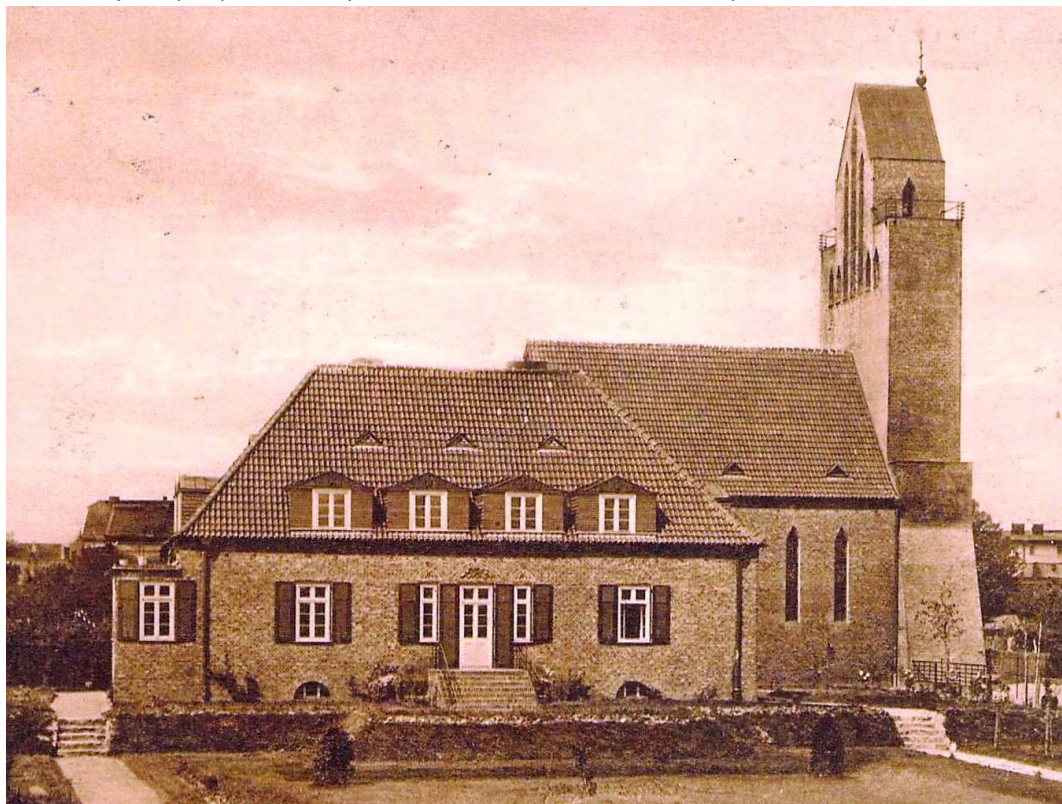
wymieniono na elektryczne. W 1900 roku powstał projekt budowy nowoczesnej kanalizacji, który zaczęto realizować niebawem zastępując drewniane rury wodociągowe z 1860 roku rurami kamionkowymi. W 1910 roku wybudowano wieżę wodociągową.

W okresie dwudziestolecia międzywojennego wokół przedmieść otaczających Stare Miasto powstały trzy nowe osiedla mieszkaniowe. Pierwsze w latach 20. XX wieku po północnej stronie miasta, przy szosie prowadzącej do Sławska.; przy rzeźni miejskiej wybudowano osiedle dla rodzin robotników. W latach 30. XX wieku rozpoczęto budowę osiedla zwanego Osiedlem Polanowskim, po południowej stronie miasta (za torami kolejowymi).

Inwestycje kontynuowano w obrębie Starego Miasta, przebudowywano historyczne kamienice, rozbudowywano istniejące zespoły szkół, szpitala miejskiego, wzniesiono kilka nowych gmachów użyteczności publicznej w centrum Starówki i poza jej granicami.

Do czasów współczesnych zachowały się m.in.:

- zespół kościoła katolickiego z plebanią - obecnie kościół p.w. św. Antoniego, zbudowany w latach 1925 - 1928,
- Dom Ewangelicki - obecny Dom Kultury, zbudowany w 1927 roku nieopodal dawnej Bramy Łąkowej,
- Powiatowa Kasa Pożyczkowa - obecnie Bank PKO SA, przy Starym Rynku, zbudowany około 1927 roku,
- gmach Policji na rogu ob. ul. Gdańskiej - obecnie siedziba policji, wzniesiony w 1927 roku,
- gmach Sądu, przy ob. ulicy I Pułku Ułanów, wzniesiony około 1928 roku.

Kościół p.w. św. Antoniego z Padwy – projekt F. Suhra

Ewangelicki Dom Parafialny (obecnie Stawieński Dom Kultury), ul. Cieszkowskiego

Powiatowa Kasa Pożyczkowa, obecnie Bank PKO, ul. Skłodowskiej-Curie

Zieleń komponowana

W 1858 roku powstało w Sławnie Towarzystwo Upiększania Miasta, do którego podstawowych zadań należało m.in. planowanie i zakładanie promenad oraz porządkowanie zaniedbanych terenów. Z inicjatywy członków Towarzystwa Upiększania Miasta, na terenie istniejącego lasu utworzono park miejski o charakterze leśnym, który zachował się do dziś. W parku założono aleje, wzdłuż których posadzono kasztanowce oraz wierzby płaczące nad kanałem.

W latach 1895-1900 zalesiono część podmiejskiego terenu tworząc lasy komunalne, które przeznaczone były dla mieszkańców Sławna jako teren rekreacyjny. Pierwotnie na terenie lasów znajdowały się specjalne urządzenia i budowle służące do gier, zabaw i ćwiczeń ruchowych.

Przed wybuchem I wojny światowej Stare Miasto otoczono szerokim pasem zieleni po stronie wschodniej i północno-wschodniej oraz ciągiem promenad opasujących cały obwód miasta „Promenada Wschodnia”, „Promenada Wałowa”, „Promenada Zachodnia”. Bagnisto-łąkowy teren pomiędzy kanałem Młyńskim, a torami kolejowymi, po południowej stronie Gimnazjum, przeznaczono na Park, któremu nadano nazwę „Keiser Wilhelm Park”. Tereny te zagospodarowano w pełni dopiero w latach 30. XX wieku.

W latach 1920-1930, na bagnistym terenie przy promenadzie wiodącej obok gimnazjum w kierunku rzeki Wieprzy utworzono Ogród Botaniczny. Jego założeniem zajął się Karl Friedrich Marquardt, przyrodnik, autor wielu prac z zakresu flory Pomorza. Roślinność w ogrodzie pochodziła z całego Pomorza. Ogród otrzymał także „pomnik” który stoi tu do dziś – kamień narzutowy przywieziony z Kwasowa. Ogród uległ poważnym zniszczeniom podczas powodzi w 1957 roku.

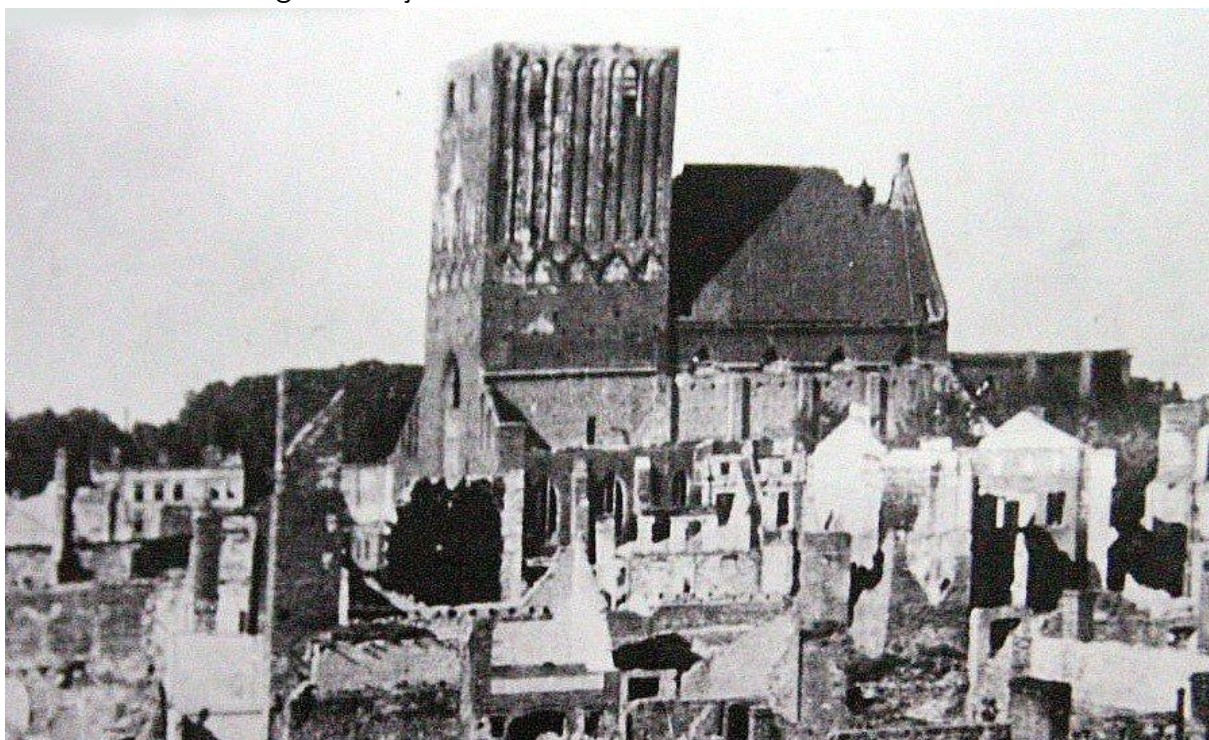
W okresie międzywojennym, założono zieleń przy Hindenburg StraÙe (ob. ul. Armii Krajowej), zwany różanką. Na kwietnikach uprawiano tu róÙe różnych gatunków i odmian.

Park Miejski im. Polskiej Organizacji Wojskowej

Sławno po 1945 roku

W wyniku ofensywy wojsk Armii Czerwonej, w marcu 1945 roku, doszło do zdobycia Sławna, a jednocześnie do zniszczenia jego zabudowy, szacowane na 50%. Na skutek ostrzału wybuchły pożary, które wypaliły dachy i wnętrza 507 domostw. Zniszczony został m.in. kościół farny, ratusz, hotele i inne budynki użyteczności publicznej. Na Przedmieściu Koszalińskim zniszczony został Szpital św. Jerzego, kościół Nowoapostolski, Urząd Finansowy i Urząd Ochrony Zdrowia. Zrujnowany, a następnie rozebrany został również Hotel Dworcowy. Na Przedmieściu Słupskim zniszczony został Gmach Sądu. Po wojnie rozebrano pomnik poległych w I wojnie światowej. Zniszczeniu uległa prawie połowa zakładów przemysłowych. Dewastację budynków urzędowych i przemysłowych szacowano na 80%. Zniszczone zostały drogi, mosty i wiadukty. W obrębie murów pozostało kilkadziesiąt całych budynków zachowanych przy kilku zaledwie ulicach: Basztowej, Grottgera, Konopnickiej, Kościuszki, Mielczarskiego, Matejki, Mickiewicza.

Sławno – widok miasta z 1945 r., po pld. stronie kościoła

W 1946 roku przystąpiono do robót porządkowych i remontowych w Sławnie. Pod koniec lat 40. XX wieku odbudowano kościół farny. W 1958 roku wykonano inwentaryzację zabudowy w obrębie Starówki. W latach czterdziestych XX wieku odbudowano kościół farny. Do użytku oddano również kościół św. Antoniego. W 1955 roku z cmentarza usunięto nagrobki niemieckie, a na poszerzonym terenie założono nowy cmentarz.

Przy odbudowie Starego Miasta nie kierowano się zasadą rekonstrukcji i odtworzenia starego planu – podobnie zresztą jak na większości tzw. Ziemi Odzyskanych. Nowa zabudowa lokowana bez nawiązania do historycznych (średniowiecznych) planów skutkowała niekorzystnymi przekształceniami i dewaloryzacją. Z pierwotnego rozplanowania Starego Miasta pozostawiono tylko 6 kwartałów, a resztę zabudowano w sposób zupełnie odbiegający od tradycji. Odstąpiono od zasady podziału na kwartały i obrzeżnej zabudowy kwartałów, odstąpiono od historycznych rozmiarów działek i skali zabudowy mieszkalnej. Zatarło przebieg dawnych ulic i charakter zabudowy pierzejowej. Nowe domy wzniesiono

w formie wielokondygnacyjnych i wielorodzinnych bloków z wielkiej płyty ustawionych niejednokrotnie w poprzek dawnych kwartałów.

Zachowane (waloryzujące) elementy krajobrazu kulturowego Sławna

Do czasów współczesnych - mimo licznych ubytków i nowych nawarstwień – czytelny pozostaje historyczny układ urbanistyczny Sławna z jego głównymi – pięcioma elementami. Trzy o genealogii średniowiecznej:

Stare Miasto w obrębie przebiegu murów obronnych wyznaczonych bramami Koszalińską i Słupską z terenem po dawnych fosach i wałach do wysokości promenady obiegającej miasto; historyczny układ kwartałów zachowany jest w zaledwie ok. 50%.

Obszar Starego miasta można zasadniczo podzielić na dwie strefy: północną i południową, których granicę wyznaczają ulice Adama Mickiewicza, Marii Curie-Skłodowskiej, Mariana Rapackiego i Marii Konopnickiej, obszar nieistniejącej pierzei wschodniej rynku, oraz ul. Tadeusza Kościuszki. Część północna, z nieliczną zabudową przylegającą od południa ul. Adama Mickiewicza zachowała w znacznym stopniu zabudowę pochodzącą z przełomu XIX/XX w. Na tym obszarze znajduje się większość obiektów z terenu Starego Miasta wpisanych do rejestru zabytków (oprócz Bramy Koszalińskiej).

Najbardziej zdewaloryzowanym elementem Starego Miasta jest rynek. Brak podziału zabudowy na kwartały i pierzei harmonijnej zabudowy stanowi swoiste wyzwanie dla rewitalizacji miasta. Z obszaru tego należy wyodrębnić tereny wokół rynku, z zachowaną częściowo pierzeją zachodnią. Obecne zainwestowanie tego obszaru – brak pierzei południowej i wschodniej, oraz lokalizacja od północy współczesnego budynku handlowego (odsuniętego od historycznej linii zabudowy)

Południowa część miasta jest obszarem zdewaloryzowanym głównie przez wprowadzenie w okresie powojennym zabudowy z bloków mieszkalnych w typie osiedla.

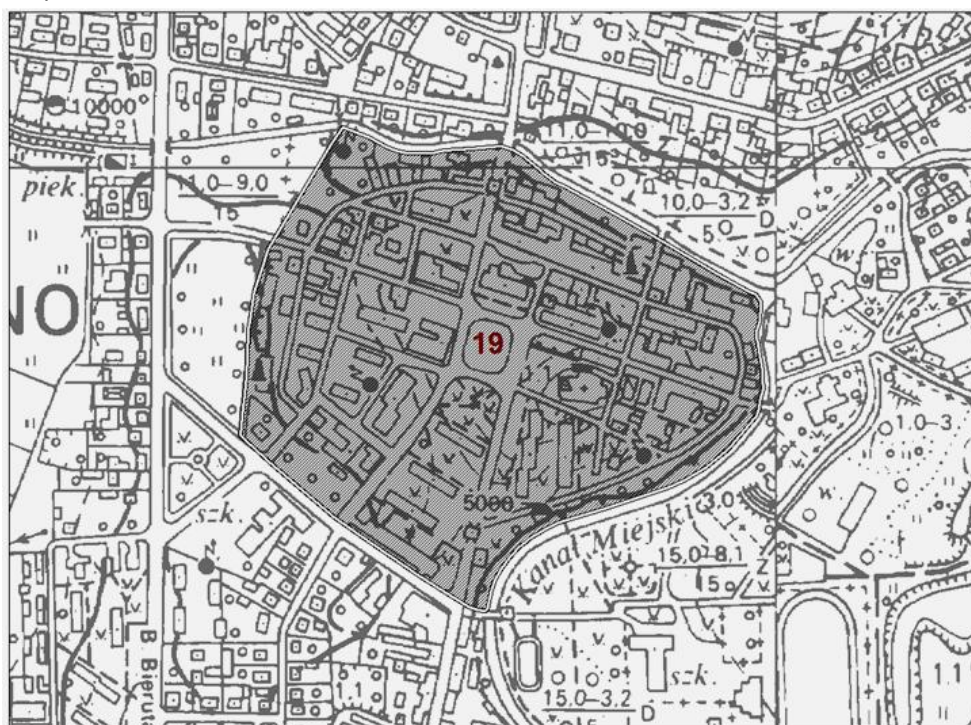
Większość zabudowy mieszkalnej na tym obszarze pochodzi z XIX i XX wieku; sporadycznie zachowały się obiekty XVIII-wieczne (pl. kar. St. Wyszyńskiego 6). Obiekty o wysokich walorach zabytkowych zostały ujęte w gminnej ewidencji zabytków dla miasta Sławna. Zabudowę mieszkalną uzupełniają budynki gospodarcze, w tym pozostałości po historycznych zespołach rzemieślniczych i przemysłowych.

Z budowli użyteczności publicznej, oprócz średniowiecznego kościoła i dwóch bram zachowały się jeszcze dwie budowle: gmach Kasy Pożyczkowej przy Placu ks. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 1 oraz gmach Prokuratury Rejonowej przy ul. Powstańców Warszawskich 4. Gmach Kasy Pożyczkowej zbudowany około 1930 roku (na miejscu osiemnastowiecznych domów. Budynek prokuratury modernistyczny o wysokich walorach historycznych.

4.4. DZIEDZICTWO ARCHEOLOGICZNE

W obrębie obecnego obszaru miasta zarejestrowano 21 stanowisk archeologicznych ze znaną i określoną lokalizacją, zabytkowy obszar Starego Miasta oraz kilka stanowisk o nieznanej lokalizacji. Najstarsze ślady osadnictwa na obszarze związane są z epoką kamienia – pojedynczy ślad osadniczy z przełomu paleolitu i neolitu, dwa ślady prawdopodobnie kultury amfor kulistych, pojedynczą osadę kultury pucharów lejkowatych oraz ślad osadniczy z przełomu neolitu i epoki brązu. Widoczna jest grupa 6 stanowisk związanych z kulturą wielbarską, oksywską i z okresu rzymskiego. Znaczącą jest tutaj osada oksywsko-wielbarska na stanowisku Sławno 8. Istotnymi jest także grupa 9 stanowisk, których chronologię określono na okres wczesno-średniowieczny, w trzech przypadkach są to osady, w dwóch przypadkach datowane na VIII-IX wiek. Niemniej licznie ilościowo, chociaż nie tak znacząco funkcjonalnie, jest osadnictwo średniowiecze. Występują tutaj tylko dwie osady oraz ślady osadnicze i stanowiska z tego okresu świadczą raczej o niewielkim nasileniu ruchu kolonizacyjnego obszaru poza miejskiego w tym okresie. Ogólnie na okres średniowiecza/nowożytności datujemy obszar Starego Miasta. Brak jest natomiast stanowisk datowanych ogólnie na okres starożytny (pradziejowy) oraz mających własną formę krajobrazową np. grodziska. To ostatnie występuje na północ od miasta na gruntach wsi Sławsko. Widoczna jest natomiast przewaga występowania stanowisk w części północnej i półn.-wschodniej, bliżej Wieprzy.

Wcześniejsze badania powierzchniowe przeprowadzone ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) odnosiły się do ówczesnego obszaru administracyjnego miasta Sławna. Obecnie jest on większy, stąd w lokalizacji niektórych stanowisk archeologicznych występują wcześniejsze nazwy. Stanowiska archeo narażone są na liczne zagrożenia wynikające m.in. z lokalizacji nowych inwestycji, zmian sposobu gospodarowania na terenach rolniczych, a także z braku wiedzy w sposobie prawidłowej ochrony czy opieki nad zabytkami archeologicznymi.

Stanowisko archeologiczne (stare miasto) okres wczesnośredniowieczny

4.5. ZABYTKI RUCHOME MIASTA SŁAWNO

W Sławnie zachowało się stosunkowo niewiele zabytków ruchomych. Po zniszczeniach wojennych głównej świątyni miasta, kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia NMP, wewnątrz znajduje się kilka obiektów pochodzących z różnych epok, niestanowiących jednorodnego zespołu. Należy tutaj wymienić empiorową chrzcielnicę z ok. 1800 roku, barokowy obraz „Obrzezanie Jezusa” pochodzący z 2 poł. XVIII wieku, czy też pochodzący z tego samego okresu krzyż procesyjny. Na wieży kościoła wiszą trzy dzwony odlane z żeliwa w 1922 roku. Część obiektów stanowiących wyposażenie wnętrza, jak np. organy powstała już po II wojnie światowej. W kościele znajduje się ponadto kilka zabytkowych naczyń liturgicznych.

Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP – wnętrze

Jednorodny, neogotycki wystrój posiada kościół parafialny p.w. św. Antoniego z Padwy. Kościół został wzniesiony jako rzymskokatolicki w latach 1926-28 i z tego też okresu pochodzi wystrój.

Centralnym jego elementem jest ołtarz główny (jak większość rzeźbionego, drewnianego wystroju kościoła autorstwa Josefa Schnitzer'a), tryptyk, nawiązujący formą do średniowiecznych ołtarzy szafiastych. W części środkowej otwartego ołtarza znajduje się płaskorzeźba „Opłakiwanie” między rzeźbami przedstawiającymi św. Maurycego i św. Marcina. W skrzydłach bocznych umieszczone zostały płaskorzeźby przedstawiające „Nawiedzenie św. Elżbiety”, „Zwiastowanie NMP”, „Hołd Trzech Króli” oraz „Adorację Dzieciątka”. Na rewersach skrzydeł bocznych znajdują się rzeźbione przedstawienia świętych Jana Chrzciciela, Wawrzyńca, Małgorzaty i Doroty.

Nad ołtarzem na belce tęczowej grupa Ukrzyżowania z Chrystusem na krzyżu między Matką Bożą i św. Janem Ewangelistą. Wystroju rzeźbiarskiego kościoła dopełniają rzeźba Madonny z Dzieciątkiem w ołtarzu bocznym oraz stacje Drogi Krzyżowej.

W kościele zachowały się ponadto krzyż i świecznik stanowiące urządzenie ołtarza, oraz dzwon pochodzący z 1897 roku.

W oknach kościoła zachował się zespół witraży przedstawiających świętych: Ottona z Bambergu, Elżbietę, Piotra Kanizjusza, Barbarę, Franciszka, Jadwigę, Jana Bożego, Teresę od Dzieciątka Jezus. Święci przedstawieni są w półpostaci z atrybutami. W zakrystii kościoła znajdują się jeszcze dwa witraże z wizerunkami Chrystusa Króla i Najświętszej Maryi Panny.

Kościół p.w. św. Antoniego – ołtarz główny (trypityk)

Z kompleksem kościoła p.w. św. Antoniego z Padwy związany jest niezwykle ciekawy zespół ceramicznej rzeźby architektonicznej stanowiącej oprawę portalu wejściowego do kościoła oraz dominantę nad wejściem do plebani.

Kościół p.w. św. Antoniego – portal z ceramicznymi płaskorzeźbami

Na terenie miasta zachowały się także przykłady świadczące o wysokim poziomie rzemiosła. Są to przykłady wysokiej jakości stolarstwa i snycerstwa, kowalstwa, witrażownictwa, sztukatorstwa, itp. Najciekawsze tego typu obiekty zachowały się w budynku dawnego Starostwa, przy ul. M. Skłodowskiej-Curie 9. W budynku tym zachował się m.in. zespół okien witrażowych z plakietami z przedstawieniami herbów. Cztery z nich przedstawiają herby miast należących do dawnego powiatu sławieńskiego (Kreis) – Sławna, Darłowa, Sianowa i Polanowa, pozostałe herby rodów posiadających majątki zlokalizowane w okolicach Sławna.

Budynek Starostwa (obecnie siedziba Urzędu Miejskiego) – Sala z witrażami

4.6. WARTOŚCI NIEMATERIALNE

Ziemia sławieńska jest miejscem posiadającym swoisty klimat (*genius loci*), Współtworzą go zarówno istniejące zabytki, jak i historyczne postaci, które żyły tu od średniowiecza po czasy współczesne, o czym autorzy niniejszego Programu ... napisali już w zarysie historii, jak i dziedzictwo niematerialne, odczytywalne np. w zachowanych nazwach ulic, nazwach geograficznych, w przekazach, podaniach i legendach.

Po zakończeniu II wojny światowej i niemal całkowitej wymianie ludności, także na terenie historycznej Ziemi Sławieńskiej, doszło do przerwania ciągłości kulturowej. Ludność niemiecka opuściła swoją ojczyznę, osadnicy-repatrianci z różnych terenów dawnej Rzeczypospolitej przybyli na nieznaną ziemię, przynosząc swoje tradycje, dziedzictwo, w tym to niematerialne.

Przez kilka kolejnych dziesięcioleci podania i legendy ziemi sławieńskiej pozostawały nieznane współczesnym mieszkańcom. Z inicjatywy Jana Sroki – wybitnego regionalisty i badacza dziejów regionu - zostały wydane opracowania dotyczące legend powiatu sławieńskiego oraz Sławna i okolic.

„Legendy...” odzwierciedlają ludzkie pragnienia o ukrytych skarbach, przekonania o duchach, fantastykę i realizm charakterystyczny dla każdego ludu na ziemi. Dziś znaleźć w nich można echa minionych epok, postaci podobnych do nas, które dzięki opowieściom przetrwały w pamięci podobnych¹⁵.

Legendy z dawnego powiatu sławieńskiego, Sławno 2023

¹⁵ J. Sroka, *Legendy dawnej Ziemi Sławieńskiej*, Gdynia 2014, s. 3.

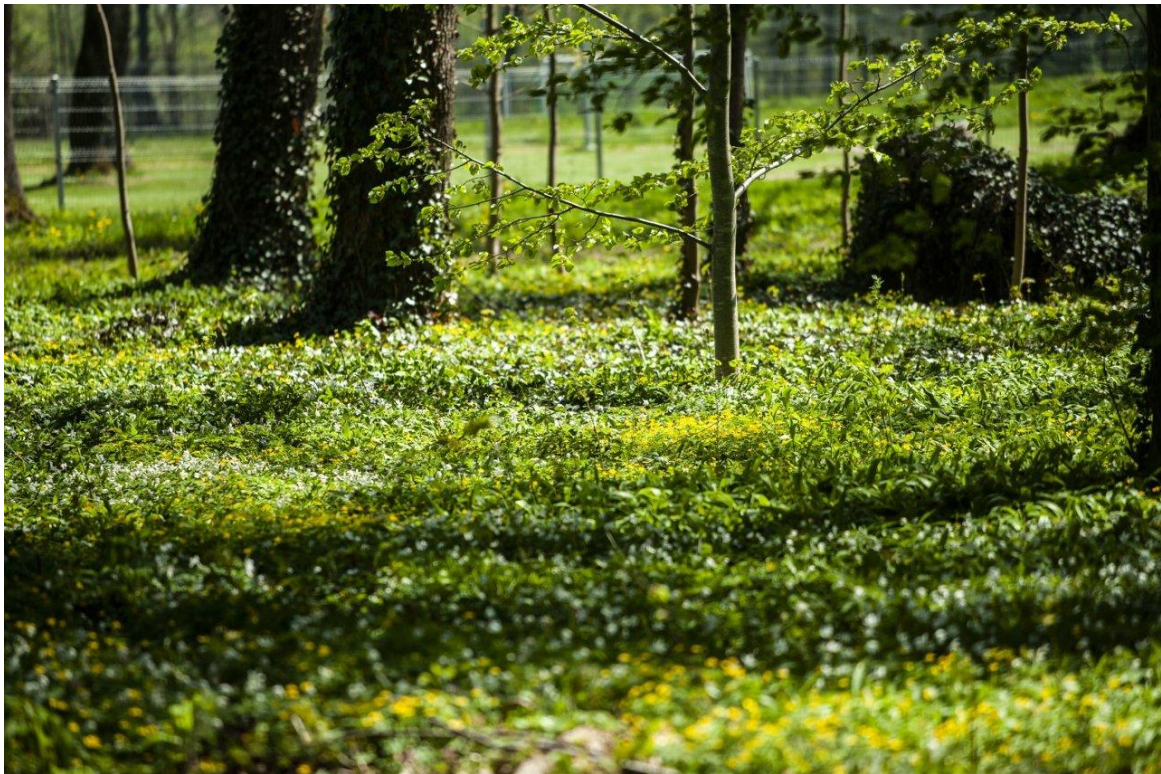
W 1883 roku urodził się w Sławnie wybitny artysta i kaznodzieja – Wilhelm Gross. W latach 1911-1913 często bywał u matki w Sławnie. W czasie I wojny światowej w jego twórczości nastąpił wyraźny nawrót do wartości chrześcijańskich i tematów biblijnych. W czasie dyktatury hitlerowskiej Gross był represjonowany za zbyt ekspresjonistyczny styl i żydowskie pochodzenie. Był autorem m.in. pomników poświęconych poległym w czasie I wojny światowej - w Sławnie i Słownie (gm. Darłowo), płaskorzeźby ku czci uczniów sławieńskiego progimnazjum poległych w I wojnie. Wykonał także popiersie ministra Kuhna dla ratusza w Sławnie.

Monumentalne upamiętnienie w Sławnie zostało wyburzone na przełomie lat 60. i 70. XX wieku, a na jego miejscu wzniesiono altanę parkową (1999 r.) przez niemieckich „wędrujących czeladników”. Pamięć o Wilhelmie Grossie i innych ważnych dla regionu postaciach jest kultywowana m.in. przez Fundację „Dziedzictwo”, dzięki działalności Sławieńskiego Domu Kultury.

Sławno: upamiętnienie IWS (W. Gross) i altana parkowa

W latach 1920-1930, na bagnistym terenie przy promenadzie wiodącej obok gimnazjum w kierunku rzeki Wieprzy utworzono Ogród Botaniczny. Jego założeniem zajął się Karl Friedrich Marquardt, przyrodnik, autor wielu prac z zakresu flory Pomorza. Ogród po wojnie nosił nazwę Ogrodu Botanicznego przy Jedenastoletniej Szkole w Sławnie. W 1956 roku Kuratorium Okręgu Szkolnego w Koszalinie wzięło go pod swoją opiekę. W gabinecie biologicznym Liceum Ogólnokształcącego znajdują się notatki i zdjęcia wykonane w latach 1956-1961 przez nauczycielkę biologii Stefanię Figlarowicz. Obecnie na terenie dawnego Ogrodu utworzono „Szkołę Ostoję Przyrody”, którą opiekują się uczniowie Liceum Ogólnokształcącego.

Sławno, dawny ogród botaniczny

Inne wielkie postaci to twórcy kościoła katolickiego w Sławnie pw. Św. Antoniego Padewskiego w latach 1925-1928 ksiądz Franz Niering, architekt Dietrich Suhr. Po 400 latach powstała świątynia rzymskokatolicka; obiekt o wybitnych walorach architektonicznych, obecnie także zabytkowych (wpisana do rejestru zabytków).

Ksiądz Franz Niering i architekt Dietrich Suhr

5. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA SŁAWNO

5.1. REJESTR ZABYTEKÓW

Formy ochrony krajobrazu kulturowego i zabytków reguluje art. 7 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (wraz z późn. zmianami). Rejestr nie jest zbiorem zamkniętym. Wpisy dokonywane są na wniosek właściciela lub z urzędu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Skreślenie z rejestru zabytków leży w kompetencji MKDN.

W odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków wykonywanie wszelkich prac budowlanych (remontowanie, modernizacja, nadbudowa, rozbudowa, wymiana stolarki i pokrycia dachowego, prace ziemne, ogradzanie, podział działki, wycinka drzew i zmiana sposobu użytkowania) wymaga wydania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, uzgodnionej z organem właściwym d/s ochrony zabytków (za wyjątkiem obszarów objętych mpzp), wydania decyzji o zezwoleniu na budowę po uzyskaniu zaleceń konserwatorskich tego organu i uzyskaniu przez wykonawcę pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie prac konserwatorskich, robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Zabytki archeologiczne

W granicach administracyjnych Gminy Miasto Sławno nie występują stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.

Prawną ochroną konserwatorską objęty jest teren Starego Miasta (nr rej. 556 z dn. 14.02.1966, dec. nr KI-IV-Oa/16/66), a to oznacza, że wszelkie prace prowadzone na tym obszarze wymaga także zgody WKZ i nadzoru archeologicznego.

Na 21 obiektów i obszarów ujętych w ewidencji konserwatorskiej zaledwie 3 stanowiska znajdują się w strefie W.II – częściowej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej; pozostałe objęte są strefą W.III – ograniczonej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej.

Wojewódzka Ewidencja Zabytków Archeologicznych – **załącznik nr 3**

Zabytki nieruchome

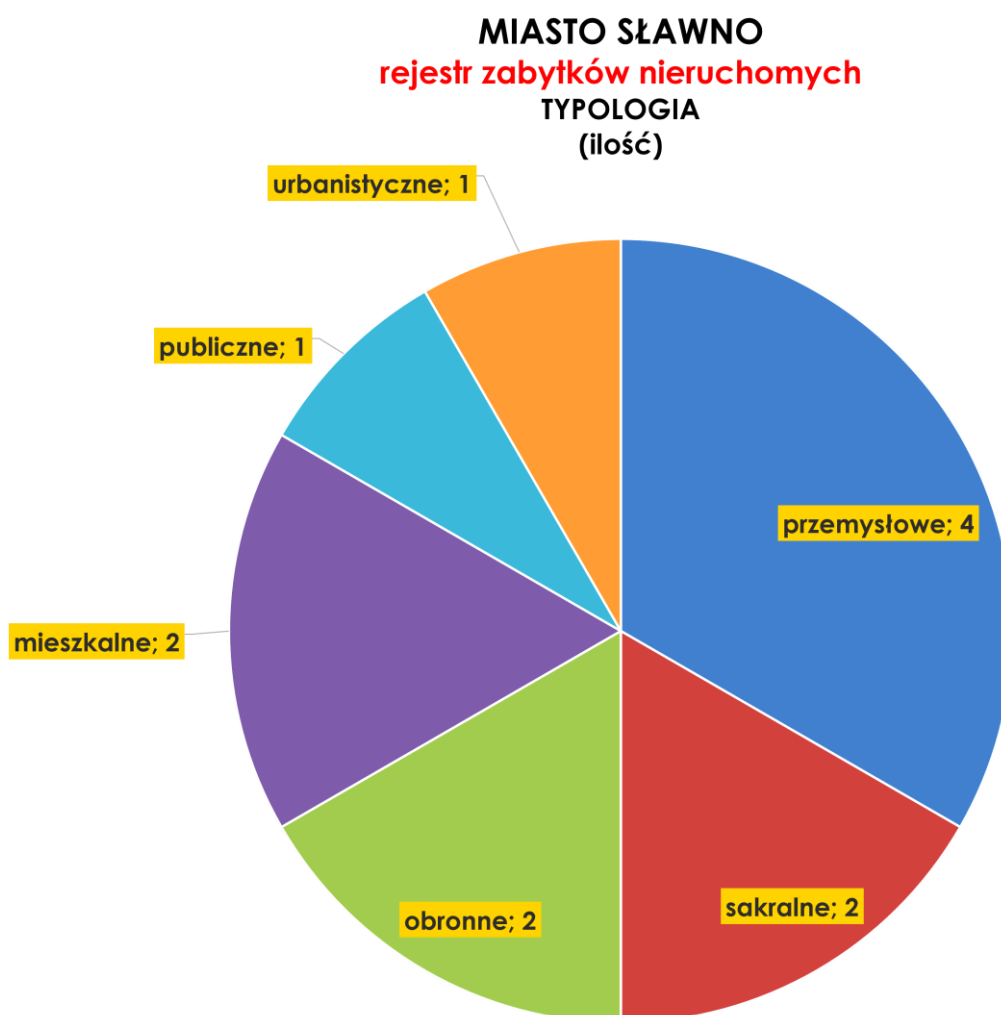
Najwcześniej, bo w 1955 roku, wpisano relikty średniowiecznych obwarowań miejskich tj. bramy: Koszalińską i Słupską. W 1964 roku wpisano do rejestru zabytków kościół Mariacki (p.w. Wniebowzięcia NMP). Stare Miasto objęto ochroną prawną w 1966 roku. Dom przy ul. Grottgera 8 – w 1966 roku. Kościół pw. Św. Antoniego Padewskiego i plebania – w 1997 r. W 2005 r. wpisano do rejestru: wodociągową wieżę ciśnień przy ul. Koszalińskiej; budynek dawnej fabryki konserw przy ul. Koszalińskiej; budynek dawnego starostwa ob. siedziba Urzędu Miejskiego przy ul. M. Curie-Skłodowskiej.

W 2006 roku wpisano zespół magazynów zbożowych przy ul. Rapackiego; a w 2014 roku budynek młyna przy ul. Cieszkowskiego.

Nie jest to liczba imponująca, ale stosunkowo reprezentatywna: od wpisu obszarowego Starego Miasta i bram miejskich; poprzez obiekty sakralne, aż po założenia przemysłowe. Niestety bardzo skromnie (1 obiekt) jest reprezentowana zabudowa mieszkalna; brak także założeń zieleni komponowanej.

Łącznie w rejestrze zabytków jest **12 obiektów nieruchomych**, w ramach 10 wpisów (decyzji)

Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków – **załącznik nr 1**

Zabytki ruchome

Rejestr zabytków ruchomych nie jest zbiorem zamkniętym. Na terenie Sławna występują obiekty o walorach historycznych i architektonicznych, które mogą zostać wpisane do rejestru zabytków.

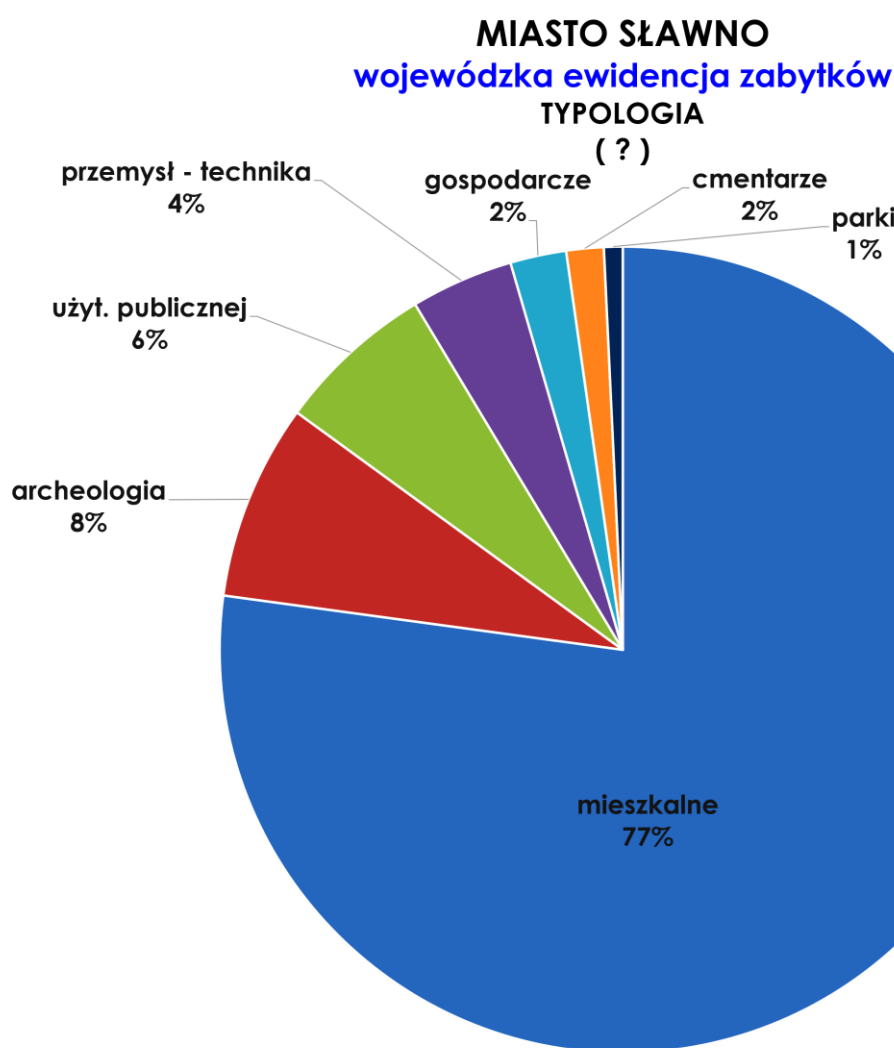
Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, ale na wniosek właściciela tego zabytku. WKZ może wpisać z urzędu zabytek ruchomy do rejestru, jeśli istnieje uzasadniona obawa zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywozu za granicę.

Wykaz zabytków ruchomych (w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków) - dostępny w WUOZ w Szczecinie, Delegatura w Koszalinie

5.2. WOJEWÓDZKA EWIDENCJA ZABYTEKÓW

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2010 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie, opracował „wykaz zabytków nieruchomych z terenu Gminy Miasto Sławno ujętych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków”¹⁶. Zgodnie z w/w wykazem Wojewódzka Ewidencja Zabytków Gminy Miasto Sławna zawiera **295 obiektów**¹⁷. Wśród tych obiektów dominuje: zabudowa mieszkalna: kamienice, wille, domy wielorodzinne; sporadycznie obiekty użyteczności publicznej (w tym Ogród Botaniczny, cmentarze, banki, obiekty gospodarcze).

Wojewódzka Ewidencja Zabytków nieruchomych - **załącznik nr 2**

¹⁶ Wykaz przekazany został w 2010 roku.

¹⁷ 274 obiekty nieruchome, 21 obiekty archeologiczne

5.3. INNE

Na obszarze Miasta Sławno nie występują obiekty (obszary):

- wpisane na listę **Pomników Historii** Prezydenta Rzeczypospolitej
- objęte ochroną konserwatorską jako **Park Kulturowy**

6. **POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W ŚWIELE DZIAŁAŃ MIASTA SŁAWNO**

(wybór dokumentów)

6.1. **STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY MIASTA SŁAWNO („SUIKZP”)**

(przyjęte uchwałą nr XX/148/96 przez Radę Miejską w Sławnie 14 listopada 1996 roku; Uchwała Nr XXXI/178/2016 Rady Miejskiej w Sławnie z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego miasta Sławno).

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego stanowi podstawowy dokument określający politykę gminy na całym jej obszarze i podstawowy element strategii rozwoju w dziedzinie zagospodarowania przestrzennego. Studium, nie będąc aktem prawa miejscowego, nie jest przepisem gminnym i nie stanowi podstawy do wydawania decyzji administracyjnych.

Ustalenia studium działają poprzez miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (mpzp), dla których są wiążące.

W „**SUIKZP**” Sławna z 1996 roku (kiedy miasto znajdowało się w granicach województwa słupskiego) znalazły się m.in. zapisy o:

- znaczeniu i ochronie walorów kulturowych i historycznych założeń obiektów,
- rewaloryzacji tkanki miasta, sanacji jego fragmentów,
- rewitalizacji i sanacji śródmieścia z minimalizowaniem skutków uprzednich działań zniekształcających jego strukturę

Opracowanie zawiera wnioski i postulaty Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do SUIKZP oraz mpzp odnośnie stref ochrony konserwatorskiej, wykaz obiektów w ewidencji konserwatorskiej.

Określono obszary, dla których konieczne jest sporządzenie mpzp.

Ustalenia planów miejscowych nie mogą naruszać ustaleń studium. W sytuacji konieczności uchwalenia planu miejscowego, którego ustalenia są sprzeczne z ustaleniami Studium, należy przeprowadzić zmianę Studium w zakresie niezbędnym, uwzględniającym wpływ planowanego zagospodarowania i zabudowy na teren ich lokalizacji i tereny sąsiednie.

Niestety brak aktualizacji SUIKZP w ostatnich latach skutkuje brakiem koherencji z np.: Strategią Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego; ustaleniami w aktualizacji planu zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego (aktualizacja z 2020 r.), Wojewódzkimi Programami Opieki nad Zabytkami itp.

W 2003 roku Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Szczecinie na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie wykonał „**Studium Krajobrazu Kulturowego Miasta Sławno**”. Opracowanie sporządzone zostało na wysokim poziomie merytorycznym, po wnikliwym rozpoznaniu terenowym i badaniach archiwalno-historycznych.

„Studium krajobrazu Kulturowego Miasta Sławno” zawiera oprócz historii regionu i miasta, zasób archeologiczny, analizę układu urbanistycznego, rozwój przestrzenny w czasach nowożytnych ze wskazaniem jednostek urbanistyczno-krajobrazowych i zasad ochrony.

W dokumencie z 2016 r. (s. 12) stwierdzono m.in.:

„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Sławna wymaga aktualizacji danych z zakresu: analiz ekonomicznych, społecznych, demograficznych, środowiskowych, możliwości finansowania przez gminę wykonywania sieci komunikacyjnego i infrastruktury technicznej oraz społecznej służącej realizacji zadań własnych gminy, bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę, występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych (m.in. nowe obiekty wpisane do rejestru zabytków, obiekty chronione na podstawie gminnej ewidencji zabytków, obszar ochrony siedlisk Natura 2000 „Dolina Wieprzy i Studnicy” (kod PLH220038)), występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych, występowania złóż kopalin, zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych, określenia obszarów, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym (krajowa droga ekspresowa S6) oraz wymagań dotyczących ochrony przeciwpowodziowej.

!!! 30 kwietnia 2026 r. Sejm RP przyjął Ustawę o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (weszła w życie 01 lipca 2026 r.). Wydłużono termin obowiązywania studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin do 31 sierpnia 2026 r., co daje to więcej czasu na uchwalenie planów ogólnych.

6.2. USTALENIA OCHRONY W MIEJSCOWYCH PLANACH ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO (mpzp), PLAN OGÓLNY

Gmina Miasto Sławno nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla całego układu urbanistycznego, nie posiada także planu ogólnego. Opracowane i uchwalone w 1996 roku (jeszcze w granicach woj. śląskiego) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego zawiera m.in. wykaz stref ochrony konserwatorskiej, obiekty rejestrowe i ewidencyjne, które muszą być uwzględniane przy sporządzaniu mpzp.

Jak wynika z analizy dokumentów na stronach Urzędu Miejskiego (BIP Sławno) zmiany w planach zagospodarowania sporządzane są na potrzeby konkretnych inwestycji.

Plan ogólny¹⁸

Na mocy nowelizacji przepisów o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym we wrześniu 2023 r. usunięto z polskiego prawa studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i określono dla tego dokumentu datę ważności. Miejsce studium w części mają zastąpić plany ogólne tworzone dla obszarów gmin. Powołując się na zasadę, że gminy w procesach planistycznych powinny realizować interes publiczny, spójny z działaniami podejmowanymi przez inne organy administracji rządowej i samorządowej nieodzownym elementem jest zatem konieczność ochrony zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

¹⁸ M. Małyła, A. Nadolny, „Ochrona zabytków nieruchomych i zabytków archeologicznych w planie ogólnym”, w: „Zeszyty naukowe Politechniki Poznańskiej” nr 22, Poznań 2025.

Zgodnie z art. 13h ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uzasadnienie planu ogólnego gminy składa się z części tekstowej oraz graficznej. W części tekstowej należy uwzględnić uwarunkowania rozwoju przestrzennego gminy w tym zabytki oraz dobra kultury współczesnej.

(...) Plan Ogólny to nadal tylko forma graficzna obszaru gminy podzielona w sposób rozłączny na strefy planistyczne z określonymi gminnymi standardami urbanistycznymi. W zamkniętym katalogu stref planistyczny nie ma strefy, która mogłaby bezpośrednio wskazać, w którym miejscu na terenie gminy znajduje się obszar ochrony archeologicznej czy miejsce położenia zabytku.

Zgodnie również z art. 30 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym każdy ma prawo do wglądu do planu ogólnego gminy oraz otrzymania z niego wypisu i wyrysu.

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2024, poz. 1130)

Art. 1, pkt 2 ust. 4

W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Art. 13b, pkt 3 lit. j

Ustalenia Planu Ogólnego określa się, uwzględniając uwarunkowania rozwoju przestrzennego gminy, w szczególności: zabytki objęte formami ochrony, o których mowa w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 oraz z 2023 r. poz. 951, 1688 i 1904), lub ujęte w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków oraz dobra kultury współczesnej.

6.3. STRATEGIA ROZWOJU MIASTA SŁAWNA NA LATA 2022-2030

(Uchwała NR XXXIX/247/2022 RM w Sławnie z dnia 29 marca 2022 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Strategii(...))¹⁹

Strategie tego typu umożliwiają efektywne gospodarowanie zasobami podmiotu, dla którego powstały, w tym m.in.: środowiskiem przyrodniczym i kulturowym, zasobami ludzkimi, infrastrukturą, środkami finansowymi. Stanowią formalną podstawę do finansowania zadań ze źródeł zewnętrznych. Jest także dokumentem nadrzędnym nad innymi strategiami obowiązującymi w Sławnie oraz jest spójna z dokumentami wyższego rzędu (w tym, ze Strategią Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego i Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030.).

W analizie SWOT w „mocnych stronach” podkreślono znaczenie lokalnych instytucji kultury (Miejska Biblioteka Publiczna, Sławiński Dom Kultury), przywołana 12 zabytków wpisanych o rejestrze zabytków²⁰ oraz odcinek europejskiego szlaku pielgrzymkowego (Szlak Św. Jakuba).

Cel Strategiczny 2 – Wzrost jakości życia mieszkańców – zawiera Cel operacyjny 2.7 – Wspieranie rozwoju infrastruktury dziedzictwa kulturowego.

¹⁹ Jak wynika z przedstawionej powyżej aktualizacji ustawy o planowaniu przestrzennym z 2026 r. „Strategia rozwoju (...) będzie wymagała aktualizacji.

²⁰ Miasto Sławno posiada gminną ewidencję zabytków, zawierającą 233 obiekty (łącznie z 12 wpisanymi do rejestru zabytków), a to świadczy o walorach dziedzictwa kulturowego.

Cel operacyjny 2.7 wsparcie rozwoju infrastruktury dziedzictwa kulturowego w tym m.in.:

- Poprawa stanu i sposobu użytkowania zabytków dziedzictwa kulturowego oraz inicjowanie i wspieranie działań, które dążyć będą do rozbudzania i podnoszenia społecznej świadomości i wrażliwości w zakresie dziedzictwa kulturowego;
- Promocja i współpraca z innymi jednostkami z terenu powiatu sławieńskiego dla podkreślania i promowania ważnych regionalnie obiektów.

Wskaźnikiem realizacji będzie np. liczba obiektów poddanych rewitalizacji²¹, liczba działań podnoszących poziom świadomości mieszkańców w przedmiotowym zakresie, liczba j.s.t. z którymi podjęto współpracę.

Cel strategiczny 3: Rozwój turystyki

- 3.1. cel operacyjny Wzrost konkurencyjności operacyjnej Miasta Sławno; kierunki m.in:

- Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
- Organizacja wydarzeń kulturowych (w tym różnego rodzaju festiwali), w celu przyciągnięcia turystów do Miasta Sławno

Wskaźniki: liczba wydarzeń kulturowych, liczba działań zwiększających atrakcyjność zabytków.

Podsumowując zapisy przedmiotowej Strategii (...) autorzy Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta Sławno na lata 2026-2029 zwracają uwagę kwestie związane z rozwojem turystyki, „który ma zostać zrealizowany poprzez wzrost konkurencyjności turystycznej Miasta oraz wykreowanie wizerunku Miasta jako atrakcyjnego turystycznie”. Poziom ogólnikowości zapisów Strategii w sferze dziedzictwa kulturowego nie wskazuje skonkretyzowanej „recepty”. Używane w „Strategii (...) przez Autorów wyłącznie określenie np., wydarzenia kulturowe wprowadza pewnego rodzaju zamieszanie semantyczne²².

Aspekt kulturowy wymaga szerszych działań naukowych, co nie oznacza, że Miasto Sławno nie będzie ich realizować, jeśli takie będzie stanowisko jego władz. Pozwoli to z pewnością na budowę i wzmocnienie pozycji ośrodka naukowego/laboratorium – np. we współpracy z partnerami zewnętrznymi (uczelnie, instytuty badawcze).

6.3. MIASTO SŁAWNO. RAPORT O STANIE GMINY za 2025 r.

(Dokument przedstawiono na sesji Rady Miasta Sławno 03 czerwca 2026 r.)

Zawiera on sprawozdanie z działań samorządu miasta Sławno dotyczące m.in. sfery kultury, oświaty, współpracy z organizacjami pozarządowymi. Szczególne miejsce zajmują samorządowe instytucje kultury:

Miejska Biblioteka Publiczna, która na mocy porozumienia z 2002 roku, pełni ona funkcję biblioteki powiatowej dla bibliotek publicznych powiatu sławieńskiego.

Wśród licznych zadań wymieniono m.in.: uczestnictwo w corocznych Zachodniopomorskich Dniach Dziedzictwa „Przestrzenie Dziedzictwa”.

²¹ Niestety nie pracom konserwatorskim.

²² Definicje: kulturowy – odnosi się do kultury w sensie naukowym, społecznym i historycznym, opisuje zjawiska związane z dziedzictwem, obyczajami, tożsamością grupy w znaczeniu antropologicznym; kulturalny – dotyczy konkretnych dziedzin sztuki i życia artystycznego, oznacza związek z wydarzeniami takimi jak m.in.: koncerty, wystawy, festiwale, spektakle.

Sławieński Dom Kultury, którego głównym zadaniem jest prowadzenie wielokierunkowej działalności rozwijającej potrzeby kulturalne mieszkańców Sławna: upowszechnianie kultury, rozbudzanie zainteresowań kulturalnych, przygotowanie do odbioru i tworzenie wartości kulturalnych. Instytucja mieści się w zabytkowym (wpisanym do rejestru) modernistycznym obiekcie wzniesionym w 1925 r., i sam w sobie stanowi wartość dodaną w historycznej przestrzeni Sławna. W 2025 roku w Sławieńskim Domu Kultury odbyło się 101 wydarzeń artystycznych, edukacyjnych i społecznych.

W strukturze Sławieńskiego Dom Kultury funkcjonują ważne przestrzenie o charakterze dokumentacyjnym i ekspozycyjnym. Są to: Izba Muzealna - unikatowy zbiór instrumentów muzycznych kolekcji Stanisława Poprawskiego oraz salon wystawowy.

„Prowadzona działalność wystawiennicza i dokumentacyjna w sposób systematyczny przyczynia się do ochrony pamięci historycznej miasta, wzmacniania tożsamości lokalnej oraz promocji regionalnego dorobku artystycznego. Dzięki temu SDK pełni rolę nie tylko organizatora wydarzeń kulturalnych, ale również strażnika lokalnego dziedzictwa – miejsca, w którym przeszłość spotyka się z teraźniejszością, inspirując kolejne pokolenia do aktywnego uczestnictwa w kulturze.”

Współpraca z organizacjami pozarządowymi.

„Dokumentem wyznaczającym współpracę miasta z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego jest roczny program współpracy tworzony z perspektywą współpracy wieloletniej”²³.

W zakresie „kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji oraz dziedzictwa narodowego”:

- wspieranie przedsięwzięć artystycznych na terenie miasta (organizacja festiwali przeglądów artystycznych),
- rozwijanie i propagowanie zainteresowań muzycznych oraz podtrzymywanie tradycji orkiestr dętych.

Program opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Sławno na lata 2021-2025 przyjęty został uchwałą nr XXXIX/241/2022 Rady Miejskiej w Sławnie z dnia 29 marca 2022 r. Podstawowym celem sporządzenia programu było określenie priorytetów gminy w odniesieniu do własnego dziedzictwa kulturowego, z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań, a także wskazanie działań i instrumentów niezbędnych do jego realizacji.

Zarządzeniem nr 40/2016 Burmistrza Miasta Sławno z dnia 17 marca 2016 r. przyjęta została gminna ewidencja zabytków Miasta Sławno prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości, dostępna jest na stronie internetowej www.slawnop.pl oraz w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego w Sławnie.

W 2025 r. do Gminnej Ewidencji Zabytków wpisanych było łącznie 295 obiektów w następujących kategoriach:

- a) zabytki nieruchome – 274 obiekty,
- b) zabytki archeologiczne – 21 obiektów.

²³ Budżet na 2025 r. wynosił niespełna 250 tys. zł.

6.4. DOFINANSOWANIA REMONTÓW ZABYTKÓW Z BUDŻETU MIASTA SŁAWNO

Uchwała NR XXXI/158/2013 Rady Miejskiej w Sławnie z dnia 25 marca 2013 roku w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na terenie Gminy Miasto Sławno.

W uchwale określono, że „celem (...) jest wspieranie w zapewnieniu ochrony i konserwacji wartościowych elementów substancji zabytkowej, tworzących ramy przestrzeni publicznej, mających istotne znaczenie w kreowaniu wizerunku Gminy Miasto Sławno”.

Zapisano także, że dotacja na roboty może wynosić do 100% nakładów koniecznych, w przypadku, kiedy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, wymaga prac złożonych pod względem technologicznym, jest zagrożony katastrofą budowlaną.

Termin składania wniosków – do 31 sierpnia każdego roku poprzedzającego rok udzielenia dotacji (z wyłączeniem obiektów zagrożonych unicestwieniem).

Biorąc pod uwagę terminy składania wniosków do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (do 31 października), Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego, termin zaproponowany przez Radę Miasta Sławno pozwala na skorelowanie działań przez beneficjenta.

W uzasadnieniu do powyższej uchwały napisano, że koszty remontów obiektów rejestrowych często przewyższają możliwości właściciela; wymagają zastosowania specjalistycznych materiałów, doświadczonych firm konserwatorsko-budowlanych, nadzorów. „Dbałość o należyty stan zabytków, niezależnie od ich stanu własności, leży w szeroko pojętym interesie gminy oraz odpowiada zapotrzebowaniu mieszkańców, dla których historia miasta oraz jego materialne dziedzictwo stanowi ważny element tożsamości”.

Wszystkie działania w zakresie dofinansowań obiektów zabytkowych wymagają prawem przewidzianych zaleceń, pozwoleń i nadzorów WKZ z wykonaniem specjalistycznych prac dokumentacyjnych i projektowych.

W wypadku uzyskania przez beneficjenta dofinansowań do dokumentacji lub robót konserwatorsko-budowlanych udzielanych przez UMWZ, zgodnie z regulaminem i umową, odbioru (dokumentacji i prac) dokonuje w imieniu Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego – instytucja kultury WZ Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie.

Zasadnym wydaje się rozważenie możliwości przez samorząd Gminy Miasto Sławno dofinansowywania prac przy zabytkach ujętych w gminnej ewidencji zabytków, co pozwoliłoby na zachowanie różnorodności materialnego dziedzictwa kulturowego.

W 2025 roku – uzyskano dotację z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków – montaż windy w zabytkowym ratuszu (siedziba Urzędu Miasto Sławno).

6.5. GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW („GEZ”)

Gminna Ewidencja Zabytków prowadzona przez samorząd nie jest prawną formą ochrony zabytków. Jednak ze względu na wymóg uwzględnienia zabytków ujętych w „GEZ” w studiach i planach zagospodarowania przestrzennego, a także z wagi na fakt, że znajdują się w niej obiekty tworzące zasadniczy krajobraz kulturowy gminy, należy podkreślić jej znaczenie.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 roku, o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw²⁴ wzmacnia znaczenie „GEZ”. W art. 22 ust. 4 otrzymuje brzmienie: *Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy*²⁵. Rozporządzenie z 2019 r. wprowadza nowy wzór karty GEZ oraz określa sposób uzgodnienia (porozumienia) z WUOZ w odniesieniu do obiektów typowanych przez wójta, burmistrza, prezydenta do GEZ.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (**burmistrza**, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków

Nowelizacja (z 18 marca 2010 r.) ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, art. 3:
W ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 2025 r., poz. 1847, z późn. zm.) w art. 39 ust. 3 otrzymał brzmienie:

„W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków”.

Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów w „GEZ” jest obowiązek uzyskania akceptacji organu ochrony zabytków dla planowanych przy nich działaniach inwestycyjnych. Zgodnie z art. 53 ust. 4 pkt. 2 oraz art. 60 ust.1 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku, o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2026, poz. 538, z późn. zm.), decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, a także decyzje o warunkach zabudowy wydaje się po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa, w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków²⁶.

Należy zwrócić uwagę na obowiązującą od 15 listopada 2008 roku ustawę (z 03. października 2008 r.) o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, na

²⁴ Niniejszą ustawą zmienia się następujące ustawy: ustawę z dnia 17 czerwca 1960 r. o postępowaniu egzekucyjnym

w administracji z późniejszymi zmianami, ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

²⁵ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego) z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków (...) nie dotyczy GEZ uchwalonych przed wejściem w życie tym w/w. rozporządzenia.

²⁶ Na podstawie odpowiedzi MKiDN, w sprawie interpelacji poselskiej nr 13365, z dn. 1203.2013.

mocy, której ochrona „obszarów o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne, zabytków i krajobrazu kulturowego, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków otrzymuje dodatkowe umocowanie prawne”.

W „**GEZ**” powinny być ujęte zabytki nieruchome istotne dla zachowania charakteru lokalnych krajobrazów. Jak wspomniano, zabytki te otrzymują formę ochrony prawnej także poprzez ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Zasób zabytków ujętych w „**GEZ**” **Miasta Sławno** został opracowany na podstawie obiektów: wpisanych do rejestru zabytków, ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wskazanych przez Burmistrza Sławna, na podstawie uchwalonego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego z 1996 roku jako „*obiekty typowane do ochrony poprzez wpis do rejestru zabytków oraz obiekty wskazane do ochrony poprzez miejscowe plany lub w decyzji o warunkach zabudowy*”.

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2026, poz. 538), Art. 13b, pkt 3 lit. j

Ustalenia planu ogólnego określa się, uwzględniając uwarunkowania rozwoju przestrzennego gminy, w szczególności: zabytki objęte formami ochrony, o których mowa w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2026 r. poz. 483), lub ujęte w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków oraz dobra kultury współczesnej

Gminna Ewidencja Zabytków dla Gminy Miasto Sławno została opracowana w 2015 roku, przyjęta Zarządzeniem Burmistrza Miasta Sławno nr 40/2016, z dn. 17 marca 2016 roku.

Przyjęta „**GEZ**” winna stanowić podstawę do aktualizacji Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Miasto Sławno.

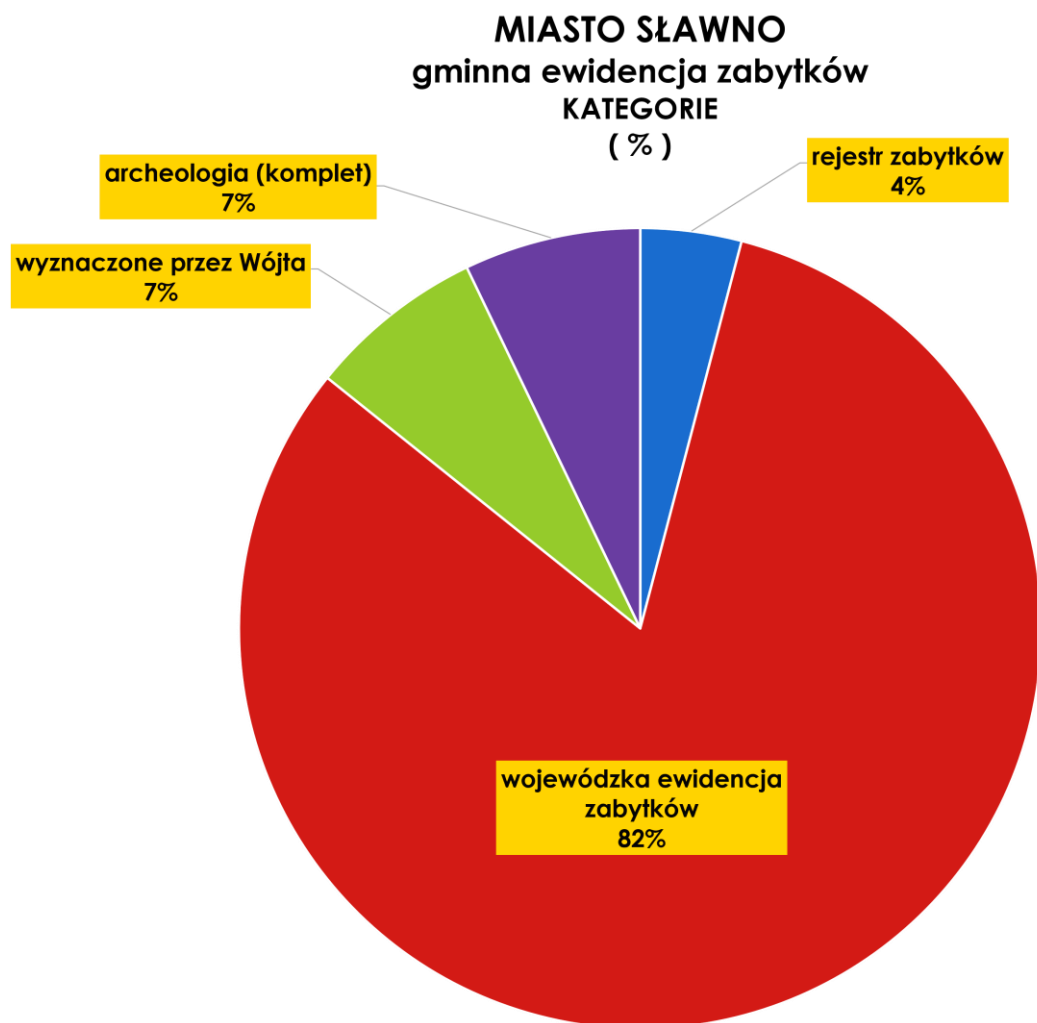
W „**GEZ**” ujęte są:

- zabytki architektury, w tym: obiekty sakralne, mieszkalne, gospodarcze, użyteczności publicznej, techniki i przemysłu;
- układy przestrzenne (obszary);
- cmentarze – komunalne, wyznaniowe;
- zieleń komponowana – parki, aleje, formy krajobrazowe.

„**GEZ**” została sporządzona w formie kart, zawierających m.in. dane adresowe o obiekcie, datowanie, formę ochrony oraz aktualne fotografie i mapę z lokalizacją.

Powyższa ewidencja jest zbiorem otwartym i obecnie obejmuje **295 obiektów** i obszarów, w następujących kategoriach:

- 12 - wpisane do rejestru zabytków (zał. 1)
- 241 - ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków (zał. 2)
- 21 - stanowiska archeologiczne (zał. 3)
- 21 - wskazane przez Burmistrza Sławna w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (zał. 4)

6.6. GPONZ MIASTA SŁAWNO (na lata 2021-2025) - sprawozdanie

Gmina Miasto Sławno sporządziło w 2026 roku sprawozdanie z realizacji GPOnZ na lata 2021-2025.

Sprawozdanie stanowi szczegółowy wykaz zrealizowanych zadań ujętych w trzech celach perspektywicznych, zgodnie z zapisami ułożonymi z 2003 r. (z późn. zmianami). Cele perspektywiczne realizowano poprzez cele operacyjne i przypisane im zadania.

Cel perspektywiczny 1:

Utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego:

- prowadzenie i aktualizacja GEZ²⁷; udostępnienie na stronie internetowej <https://slawno.pl/cms/997>;
- realizacja projektów przyjętych w ramach LPR Miasta Sławno obejmujący m.in.: poprawę infrastruktury drogowej, rewitalizację Starego Miasta tj. ul. Basztowa, Matejki, Konopnickiej, Rapackiego, Grottgera, Mielczarskiego;

²⁷ Zarządzenie 40/2016 Burmistrza Miasta Sławno z dnia 17 marca 2016 r. w sprawie przyjęcia GEZ.

- w 2023 r. rozpoczęto przebudowę ul. Jana Matejki wraz z częścią ulicy Basztowej (koszt 3.280.602,79 zł);
- 31 lipca 2024 r. podpisano umowę na rewitalizację Starego Miasta i ulic Konopnickiej, Rapackiego, Grottgera, Mielczarskiego, (wartość inwestycji to 8.900.000 zł);
- w latach 2021-2025 prowadzono przeglądy techniczne zabytkowych bram: Słupskiej i Koszalińskiej;
- prowadzenie na bieżąco prac pielęgnacyjnych na terenie historycznego cmentarza oraz utworzonego lapidarium.

Wszelkie działania Miasta Sławno prowadzone w obiektach zabytkowych oraz na terenie chronionych obszarów odbywały się w uzgodnieniu z WUOZ w Szczecinie, Delegatura w Koszalinie.

Pracownik Urzędu Miejskiego zgodnie z zakresem merytorycznym stanowiska doskonalił swoją wiedzę o zasadach i formach ochrony zabytków poprzez udział w szkoleniach i śledząc na bieżąco wszystkie zmiany w przepisach związanych z ochroną zabytków.

Gmina Miasto Sławno nie w latach 2021-2025 nie dofinansowywała prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach nie będących własnością Gminy.

Cel perspektywiczny 2:

Funkcjonowanie dziedzictwa kulturowego w procesach aktywizacji społecznej i ekonomicznej:

- utrzymanie kulturowych tras turystycznych: Szlak Św. Jakuba, Europejski Szlak Gotyku Ceglanego, Szlak Kajakowy Wieprzy;
- na bieżąco uzupełniano istniejący system informacji wizualnej, przewodniki po zabytkach Sławna.

W mieście działa Izba Muzealna zlokalizowana w Sławieńskim Domu Kultury, której celem ochrona, dokumentowanie i popularyzowanie dziedzictwa historycznego oraz kulturowego miasta Sławna i ziemi sławieńskiej. Głównym celem działalności Izby jest przybliżanie mieszkańcom oraz odwiedzającym historii regionu, jego wielokulturowego dziedzictwa, tradycji, życia codziennego dawnych mieszkańców oraz najważniejszych wydarzeń. Organizowane są lekcje muzealne dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Zajęcia prowadzone są w oparciu o autentyczne eksponaty, archiwalne fotografie, dokumenty oraz materiały ikonograficzne.

Cel perspektywiczny 3:

Powstanie świadomych więzi lokalnych społeczności z dziedzictwem kulturowym i potrzebami jego zachowania:

- w kolejnych latach Miasto Sławno aktywnie uczestniczyło w edycjach ZDD (wykłady, konkursy, pokazy multimedialne);
- pracownicy Miejskiej Biblioteki Publicznej w Sławnie organizowali miejską grę miejską p.n. „Spacer z historią” w ramach Zachodniopomorskich Dni Dziedzictwa;
- organizowane były lekcje muzealne w Sławieńskim Domu Kultury - Izba Muzealna;
- utrzymywano stałą współpracę z Biurem Dokumentacji Zabytków w Szczecinie.

Konkurs fotograficzny Miejskiej Biblioteki Publicznej w Sławnie „Kiedy babcia była mała, kiedy dziadek chłopcem był” (2021 r.) – konkurs skierowany do uczniów, by zachęcić do poszukiwań historii swojej rodziny, swoich korzeni.

Spotkania autorskie w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Sławnie:

- z Elżbieta Cherezińska (2024), autorka z Kołobrzegu, promocja najnowszej powieści „Sydonia. Słowo się rzekło” – tematyka związana z historią Pomorza;
- z Marią Poprawską - Sławno (2022, 2025), promocja książek „Dogonić siebie” oraz „Znani i nieznani mieszkańcy powiatu sławieńskiego”.

Wykład Krzysztofa Jedynaka z Muzeum w Koszalinie (w ramach ZDD), pt. „Powojenne historie, czyli pionierskie lata w Sławnie”.

Aktywne uczestnictwo we wszystkich Zachodnioeuropejskich Dniach Dziedzictwa 2021-2025.

7. OCENA STANU ZACHOWANIA I FUNKCJONOWANIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY MIASTO SŁAWNO

Analiza stanu zachowania i funkcjonowania w obiegu społecznym poszczególnych elementów dziedzictwa kulturowego Gminy Miasto Sławno (krajobrazu, zabytków nieruchomych, ruchomych i niematerialnych) pozwala na zestawienie zjawisk pozytywnych i negatywnych oraz wskazanie perspektyw.

7.1. MOCNE STRONY

- Cenne elementy dziedzictwa kulturowego o walorach lokalnych i ponadlokalnych (w tym miasto na szlaku Europejskiego Gotyku Ceglanego, szlaku Św. Jakuba, relikty średniowiecznego układu urbanistycznego: bramy Koszalińska i Słupska, kościół Mariacki, siedziba Urzędu Miasta, architektura modernistyczna – sakralna i świecka).
- Realizacja zapisów Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Sławna.
- Krajobrazy o walorach przyrodniczych i kulturowych (podstawa do zintegrowania ochrony obszarowej krajobrazu).
- GPONZ Miasta Sławno na lata 20121-2025 wraz ze sprawozdaniem z jego realizacji.
- Gminna ewidencja zabytków opracowana w 2016 r. uzgodniona z WUOZ, dostępna na stronie UM Sławno.
- Uwzględnienie ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych uchwalonych przez Radę Miejską (np. Strategia Rozwoju Miasta Sławno na lata 2022-2030).
- Skuteczność w pozyskiwaniu funduszy zewnętrznych (w tym Polski Ład – Rządowy Program Odbudowy Zabytków, ratusz sławieński – winda).
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Sławna (podstawowy dokument z 1996 r.) – uchwała Nr XXXI/178/2016 RM w Sławnie z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie oceny aktualności suikzp oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Przyjęto potrzebę aktualizacji Studium (...) oraz brak potrzeby aktualizacji mpzp. Uwzględnianie ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Sławna w warunkach zabudowy dla nowych inwestycji na terenach nie objętych planami.
- Świadomość konieczności wspierania w pracach remontowych właścicieli zabytków w pisanych do rejestru - uchwała NR XXXI/158/2013 Rady Miejskiej w Sławnie z dnia 25 marca 2013 roku. Zadania dotyczące opieki nad zabytkami w strukturze UM Sławna zostały powierzone Wydziałowi Spraw Społecznych i Edukacji.
- Na terenie Sławna działają prężnie organizacje pożytku publicznego, stowarzyszenia, są to m.in.: Związek Harcerstwa Polskiego, Polski Czerwony Krzyż, Fundacja „Dziedzictwo”, Sławieńskie Stowarzyszenie Eksploracyjne, Stowarzyszenie Przyjaciół Tańca „Finezja”, Zespół „Słowianie”.
- Na szczególną uwagę zasługuje aktywny udział Gminy Miasto Sławno w corocznej edycji Zachodniopomorskich Dni Dziedzictwa (w tym poprzez zaangażowanie własnych instytucji kultury jak Sławieński Dom Kultury czy Biblioteka Publiczna), organizacja konkursów historyczno-literackich, wykładów wystaw.

- Popularyzacja historii i dziedzictwa kulturowego: wydarzenia o zasięgu lokalnym i ponadregionalnym, współpraca z miastami partnerskimi, informacja na stronie internetowej Urzędu o zabytkach miasta, szlakach kulturowych.
- Umieszczenie na stronie www.slawnno – kart ewidencyjnych zabytkowego detalu architektonicznego (współpraca z BDZ Szczecin).
- Kulturotwórcza rola Sławieńskiego Domu Kultury i Miejskiej Biblioteki Publicznej.
- Izba regionalna (sztuka współczesna) znajduje się w pomieszczeniach Sławieńskiego Domu Kultury.
- Oznakowanie zabytków miejskich – tablice informacyjne zawierające noty o zabytkach i tarczę konwencji haskiej.

7.2. SŁABE STRONY

- zgodnie z nowelizacją ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym kraju z 30 kwietnia 2026 r. z dniem 31 sierpnia 2026 r. wygasają studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.
- Gmina Miasto Sławno nie posiada planu ogólnego.
- Brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru całego miasta.
- Pogarszający się stan techniczny kamienic i oficyn miejskich (wiele wymaga kompleksowych remontów konstrukcji, dachów, elewacji), zarówno w obrębie wpisanego do rejestru średniowiecznego układu urbanistycznego, jak i na innych terenach miasta.
- Brak nowej funkcji dla reliktywów obwarowań miejskich tj. bram: Koszalińskiej i Słupskiej.
- Brak rejestrowej placówki muzealnej na poziomie regionalnym.
- Stosowanie materiałów, form, technologii oraz kolorystyki elewacji nie dostosowanych do charakteru i tradycji zabudowy historycznej przy remontach, adaptacjach i konserwacji obiektów zabytkowych, w tym powszechne docieplania zewnętrzne (styropian); nieadekwatna kolorystyka elewacji.
- Wymiana historycznej stolarki okiennej i drzwiowej, witryn sklepowych na nową (PCV); usuwanie historycznych detali i zastępowanie ich gotowymi, pseudostylowymi prefabrykatami umieszczanie na elewacjach reklam wielkopowierzchniowych, świetlnych (w tym sklepów sieciowych), w krzykliwej kolorystyce.
- Zbyt niska liczba zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru (co daje właścicielom i użytkownikom możliwość ubiegania się o dotacje w MKiDN, WKZ, UMWZ, Starostwo Powiatowe, Urząd Miejski w Sławnie).

7.3. PERSPEKTYWY

- ✓ Sławno będąc siedzibą władz miasta, gminy wiejskiej Sławno i starostwa powiatowego - stanowi ważne w województwie centrum administracyjno-kulturalne. Jest ośrodkiem równoważenia rozwoju. Charakteryzuje się stosunkowo czytelnym historycznym układem urbanistycznym (wpisanym do rejestru zabytków), stanowiącym jego niewątpliwą wartość, eksponuje historyczne budowle.
- ✓ Gmina Miasto Sławno – skutecznie opiekuje się dziedzictwem kulturowym poprzez realizację przedsięwzięć w ramach projektów finansowanych ze środków zewnętrznych (np. remont i modernizacja Sławieńskiego Domu Kultury, siedziby Urzędu Miejskiego, kościoła Mariackiego).
- ✓ Gmina Miasto Sławno skutecznie realizuje zapisy Strategii Rozwoju do 2030 r.
- ✓ Wymiana naukowa z uczelniami krajowymi i zagranicznymi w ramach budowania potencjału turystycznego Sławna.
- ✓ Sławno jest jednym ze środkowopomorskich centrów wiedzy o regionie.
- ✓ Sławno jest miastem na Europejskim Szlaku Gotyku Ceglanego.
- ✓ Sławno jest miastem na Szlaku Św. Jakuba.
- ✓ Rozwój już istniejących i budowa nowych tras turystycznych (w tym ścieżek rowerowych) w oparciu o środowisko kulturowe i przyrodnicze. Wskazane nawiązanie Strategii rozwoju do 2030 r.; Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego - Obszaru Kulturowo-Krajobrazowego (z uwzględnieniem zapisów o Obszarach Kulturowo-Krajobrazowych w szerszej perspektywie).
- ✓ Współdziałanie z organizacjami pozarządowymi (stowarzyszenia, fundacje) stanowi szansę na promowanie wartości zabytkowych miasta. W tym urozmaiconego dziedzictwa niematerialnego, wielokulturowości.
- ✓ Stworzenie skutecznego mechanizmu finansowego wspierającego właścicieli zabytków (w tym ewidencyjnych) oraz wzmocnienie stanowiska doradczego wspierającego merytorycznie wnioskodawców (informatory itp.).
- ✓ Poszerzenie oferty wydawniczej, stanowiącej materiał pomocniczy w nauce o regionalizmie w programach szkolnych (we współpracy z pedagogami) w tym opracowania monograficzne, katalogi zabytków miasta (także kontynuacja dotychczasowych projektów).
- ✓ Istnienie społeczeństwa świadomego historii Pomorza Zachodniego, ziemi sławieńskiej akceptującego i szanującego dziedzictwo kulturowe, aktywnie włączającego się w działania promujące ochronę dziedzictwa kulturowego o zasięgu ponad-regionalnym w tym obchodzone corocznie (sierpień/październik) Zachodniopomorskie Dni Dziedzictwa.
- ✓ Zaangażowanie w ochronę i promocję dziedzictwa niematerialnego w oparciu o liczne w mieście i regionie stowarzyszenia; działania opierające się na budowaniu tożsamości z poszanowaniem wielokulturowości w dziejach Sławna po 1945 roku.
- ✓ Znacząca rola instytucji kultury i oświaty.

8. CELE I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASTO SŁAWNO

8.1. CELE PERSPEKTYWICZNE

Przegląd zasobów dziedzictwa kulturowego oraz zdiagnozowanie stanu zachowania zabytków, przeprowadzone na wstępnym etapie prac nad Programem Opieki nad Zabytkami stanowią podstawę formułowania celów i zadań. Ich realizacja powinna doprowadzić do stworzenia wizerunku **Sławna** atrakcyjnego dzięki walorom kulturowym na równi z walorami przyrodniczymi, z potencjałem obszarów do rewitalizacji i obiektów do zagospodarowania.

Poniżej wskazano cele perspektywiczne, dalekosiężne, służące osiągnięciu finalnych efektów w trzech podstawowych dziedzinach:

- poprawie stanu dziedzictwa kulturowego (**cel 1**),
- funkcjonowaniu zabytków w procesach aktywizacji ekonomicznej i społecznej oraz budowie atrakcyjności i konkurencyjności (**cel 2**),
- społeczeństwa świadomego walorów historycznych krajobrazów i potrzeby zachowania dziedzictwa kulturowego (**cel 3**).

Osiągnięcie tych celów wymaga wieloletnich, zintegrowanych działań skutkujących zmianami zarówno w sferze materialnej (dotyczącej stanu i zagospodarowania zabytków), jak i mentalnej (zmiany stosunku do zabytku, dobra uznawanego często za kłopotliwe i niezwykle kosztowne w utrzymaniu).

Określone niżej cele należy traktować jako równorzędne. Poprawa stanu dziedzictwa kulturowego nie będzie możliwa bez powstania świadomej potrzeby jego zachowania oraz działań związanych z użytkowaniem zabytków w sposób odpowiedni dla ich walorów. Suma działań powinna powodować aktywizację społeczną, ekonomiczną i podniesienie atrakcyjności regionu.

Cel perspektywiczny 1 – Utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego.

Osiągnięcie tego celu możliwe jest poprzez:

- uwzględnianie problemów ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w dokumentach strategicznych gminy;
- zintegrowanie ochrony krajobrazu kulturowego z ochroną przyrody i równowagi ekologicznej;
- określenie obszarów wartościowych pod względem krajobrazowym (kulturowym i przyrodniczym) i określenie wytycznych do ich zabudowy i zagospodarowania oraz wskazanie najcenniejszych obszarów do zachowania poprzez wyłączenia z lokalizacji inwestycji o negatywnym wpływie na krajobraz (**z uwzględnieniem wytycznych zawartych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego**);
- poprawę stanu technicznego zachowania zabytków, poprzez budżet własny miasta oraz pozyskiwane środki zewnętrzne;

- rewitalizację obszarów niedoinwestowanych, wymagających szczególnej opieki (np. zabudowa średniowiecznego układu urbanistycznego, dziedzictwo archeologiczne, zieleń komponowana – parki, cmentarze);
- budowę zintegrowanego systemu informacji, monitoringu stanu i zarządzania zasobami dziedzictwa kulturowego;
- współpracę czynników społecznych (społeczni opiekunowie zabytków, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, fundacje), samorządowych i rządowych w sprawach dotyczących ochrony krajobrazu kulturowego i naturalnego.

Cel perspektywiczny 2 - Funkcjonowanie dziedzictwa kulturowego w procesach aktywizacji społecznej i ekonomicznej oraz budowie wizerunku Miasta

Osiągnięcie tego celu wymaga:

- tworzenia warunków finansowych i organizacyjnych służących zaangażowaniu dziedzictwa kulturowego w aktywizację ekonomiczną i społeczną;
- stworzenia zintegrowanego systemu informacji o finansowaniu ochrony i opieki nad zabytkami, możliwościach pozyskania dotacji ze środków unijnych, państwowych, wojewódzkich, powiatowych, miejskich oraz prawidłowego przygotowania wniosków;
- racjonalnego wykorzystania środków z funduszy unijnych, rządowych, samorządowych, prywatnych na projekty mające za zadanie poprawę kondycji zabytków (konserwację) oraz rewitalizację, aktywizację społeczną i ekonomiczną w oparciu o obiekty i obszary zabytkowe;
- zagospodarowania zabytkowych (**nie tylko wpisanych do rejestru zabytków**) budowli na cele kulturalne, turystyczne i inne przy pomocy funduszy prywatnych, gminnych, państwowych i europejskich;
- wykorzystanie funduszy strukturalnych na zadanie związane z rewitalizacją, aktywizacją społeczną;
- budowy profesjonalnego systemu informacji turystycznej, w tym ponad-gminnej;
- propagowania dobrych przykładów zagospodarowania i użytkowania zabytkowego dziedzictwa kulturowego.

Cel perspektywiczny 3 - budowa świadomych więzi społecznych z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania

Osiągnięcie celu poprzez:

- organizację imprez kulturalnych, konferencji naukowych, popularno-naukowych pogłębiających wiedzę o dziedzictwie kulturowym, kierowanych do różnych środowisk;
- kształcenie profesjonalnych kadr;
- wykreowanie wiodącej imprezy kulturalnej związanej z dziedzictwem kulturowym integrującej różne środowiska (w tym współpraca z miastami partnerskimi)
- wspieranie inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych działających na rzecz popularyzacji wiedzy o zabytkach oraz opieki i ochrony nad zabytkami;
- włączenie/kontynuacja problematyki dziedzictwa kulturowego do programów szkolnych, upowszechnianie edukacji nt. historii i dziedzictwa kulturowego,

wykorzystanie zabytków gminy w nauczaniu dziejów urbanistyki, architektury i budownictwa, archeologii (np. lekcje muzealne);

- budowę muzeum miejskiego, wspieranie inicjatyw prywatnych w tym zakresie.

8.2. CELE PERSPEKTYWICZNE - CELE OPERACYJNE - ZADANIA

Propozycje zadań do realizacji w lata 2026 - 2029 na mocy uchwały Rady Miejskiej w Sławnie

CEL PERSPEKTYWICZNY 1. UTRZYMANIE I WYEKSPONOWANIE ZACHOWANYCH ZASOBÓW I STRUKTURY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO		
Cele operacyjne	Zadania	Propozycja działań do realizacji w latach 2026-2029 na mocy uchwały Rady Miejskiej w Sławnie
1. Budowa gminnego systemu ochrony i opieki nad zabytkami oraz kształtowania krajobrazu kulturowego	Prowadzenie i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków - przyjęta Zarządzeniem Burmistrza Miasta Sławno nr 40/2016, z dn. 17 marca 2016 roku.	Prowadzenie i aktualizacja (w porozumieniu z WUOZ w Szczecinie Delegatura w Koszalinie) gminnej ewidencji zabytków udostępnionej na stronie www Urzędu Miasta
	Realizacja zadań przyjętych w ramach Strategii Rozwoju Miasta Sławno na lata 2022-2030	Realizacja celów Strategii Rozwoju Miasta Sławno 2022-2030 - uchwała nr XXXIX/247/2022 RM w Sławnie z dnia 29 marca 2022 r., w tym np.: - poprawa infrastruktury i dostępności zabytków - prace remontowe wskazane w Strategii...
	Utrzymanie (doskonalenie) poziomu wiedzy o zasadach, formach, metodach opieki nad zabytkami i ochrony zabytków	Organizacja/uczestnictwo w szkoleniach związanych z ochroną zabytków i opieką nad nimi (teoria i praktyka). Współpraca z partnerami zewnętrznymi (Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Narodowy Instytut Dziedzictwa OT Szczecin).
	Opracowanie i wdrożenie Planu ogólnego zagospodarowania dla Gminy Miasto Sławno	Realizacja ustawowego obowiązku – nowelizacja ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw z 30 kwietnia 2026 r. Z dniem 31 sierpnia 2026 r. traci ważność suikzp gmin.

2. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Monitoring stanu zachowania zabytków w zasobach komunalnych (w GEZ) z zastosowaniem komputerowej bazy danych	1. Monitoring stanu zabytków w zasobach komunalnych (w GEZ). 2. Budowa komputerowej bazy danych w oparciu o istniejący już GEZ.
	Systematyczne remonty zabytkowych obiektów komunalnych (elewacje i konstrukcje)	Prace prowadzone w oparciu o środki własne Miasta Sławno i pozyskane środki zewnętrzne. Zadanie realizowane w miarę posiadanych środków uwzględniające stan techniczny zabytku.
	Promowanie tzw. dobrych praktyk konserwatorskich	Np. poprzez zorganizowanie konkursu architektonicznego pod patronatem Burmistrza Sławna dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych
	Dofinansowywanie z budżetu Miasta Sławna prac remontowo - konserwatorskich przy zabytkach nie będących własnością gminy	1. Realizacja uchwały Rady Miejskiej Nr XXXI/158/2013 z 25 marca 2013 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. 2. Rozszerzenie ww. uchwały w odniesieniu dla obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków, z określeniem priorytetów, np. remonty dachów, elewacji, stolarek
	Opieka nad historycznymi nekropoliami miasta Sławna	Kontynuacja prac pielęgnacyjno-utrzymaniowych na terenie cmentarzy historycznych

CEL PERSPEKTYWICZNY 2. FUNKCJONOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W PROCESACH AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ I EKONOMICZNEJ		
Cele operacyjne	Zadania	Propozycja działań do realizacji w latach 2026-2029 na mocy uchwały Rady Miejskiej w Sławnie
1. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości	Rozbudowa kulturowych tras turystycznych.	Tworzenie nowych (w tym ścieżek rowerowych) oraz rozbudowa i oznakowanie istniejących już ścieżek i tras turystycznych wykorzystujących warunki środowiska kulturowego.
	Budowa i promocja produktu turystycznego.	Jako zadanie własne Sławieńskiego Domu Kultury we współpracy z lokalnymi stowarzyszeniami i fundacjami oraz ustalenie form współpracy i zasad finansowania z budżetu gminy.
	Rozbudowa systemu informacji turystycznej.	1. Stałe uzupełnienie istniejącego systemu informacji wizualnej - tablice informacyjne dotyczące historii i walorów zabytków (w GEZ) według istniejącego wzoru. 2. Kontynuacja wydawania przewodników po zabytkach Sławna (w GEZ), w tym w formie bezpłatnej.
	Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie aktywizacji turystycznej i gospodarczej w oparciu o zabytki miasta Sławna	Przygotowanie procedury konkursowej w oparciu o priorytetowe zadania wynikające z Programu Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi z uwzględnieniem dziedzictwa kulturowego ziemi sławieńskiej i tradycji regionalnych
2. Stworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym	Podniesienie poziomu wiedzy społecznej o możliwościach pozyskania i wykorzystania środków krajowych i unijnych	Prowadzenie informatora, np. na stronie internetowej, dla właścicieli zabytków o możliwościach dofinansowania.
	Dofinansowywanie prac przy zabytkach z budżetu Miasta Sławna	Dofinansowywanie prac przy zabytkach, w miarę możliwości budżetowych Miasta Sławna.

CEL PERSPEKTYWICZNY 3. POWSTANIE ŚWIADOMYCH WIĘZI LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCI Z DZIEDZICTWEM KULTUROWYM I POTRZEBY JEGO ZACHOWANIA		
Cele operacyjne	Zadania	Propozycja działań do realizacji w latach 2026 - 2029 na mocy uchwały Rady Miejskiej w Sławnie
1. Budowa świadomych więzi lokalnych społeczności z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania	Systematyczna edukacja dzieci i młodzieży (kontynuacja zadań)	1. Opracowanie gier edukacyjnych i terenowych, których uczestnicy mają do wykonania konkretne zadania, co ułatwi zapoznanie się z historią i zasobami dziedzictwa dzięki zabawie. 2. Organizacja lekcji muzealnych, bibliotecznych i konkursów historycznych w tym we współpracy z instytucjami wojewódzkimi (np. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Narodowy Instytut Dziedzictwa)
	Popularyzatorskie działania wizualne: organizowanie w instytucjach kultury wystaw, pokazów n.t. historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków.	Kontynuacja działań: Opracowanie i realizacja rocznych programów wystaw nt. historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków (SDK, Biblioteka Miejska etc.)
	Promocja znaczenia ziemi sławieńskiej dla nauki o Pomorzu (historii, architektury, sztuki i innych dziedzin) istniejącego już dorobku naukowego pn. „Sławno środkowopomorskim centrum wiedzy o regionie"	Kontynuacja działań: Przygotowanie cyklu spotkań z osobistościami świata nauki i kultury we współpracy ze środowiskami naukowymi i twórczymi. Organizacja konferencji popularno- naukowych o dziedzictwie kulturowym miasta i historycznego obszaru Ziemi Sławieńskiej – w tym współpraca ponadregionalna (woj. pomorskie).
2. Promocja dziedzictwa kulturowego gminy	Zwiększenie wysokości środków z budżetu gminy przeznaczonych na promocję dziedzictwa kulturowego	Zwiększenie promocji wydarzeń kulturalnych w mediach ponadlokalnych.
	Promocja dziedzictwa	1.

	kulturowego poprzez wydawnictwa (w tym kontynuacja)	Publikacja wydawnictw poświęconych zabytkom (nie tylko rejestrowym) np.: - katalog zabytków miasta Sławna - albumy, opracowania popularno-naukowe, monografie miejscowości 2. Wydawanie serii regionalnych, pocztówek (zabudowa miejska, obiekty użyteczności publicznej) 3. Kontynuacja wystaw fotograficznych w miejscach i przestrzeniach publicznych (np. UM Sławno, parki, place)
	Organizacja dorocznych obchodów Zachodniopomorskich Dni Dziedzictwa na obszarze miasta	Udział w obchodach Zachodniopomorskich Dniach Dziedzictwa (na obszarze miasta (sierpień-październik każdego roku); - nawiązanie współpracy z organizatorami ZDD na terenie województwa: BDZ Szczecin (kontynuacja współpracy).

Programowe cele i zadania podlegają uchwaleniu przez Radę Miejską

- Cele perspektywiczne i operacyjne sformułowane wyżej powinny pozostać jako zasady programowe. Zadania mogą być modyfikowane, zależnie od bieżących uwarunkowań.
- Z katalogu zadań przedstawionych jako propozycje do realizacji w czteroletnim okresie 2026-2029 Samorząd powinien wytypować te, które zamierza realizować.
- Po dwóch latach od uchwalenia Programu Prezydent składa Radzie sprawozdanie z jego realizacji.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja programu odbywać się będzie poprzez wskazane zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Dostępne instrumentarium służące realizacji programu wynika z obowiązujących przepisów prawnych oraz opartych na nich działań umocowanych w realiach instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

Instrumenty prawne - wynikające z przepisów dotyczących ochrony zabytków, w tym:

- wnioskowanie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpis do rejestru zabytków obiektów/obszarów z gminnej ewidencji zabytków;
- wnioskowanie do wojewódzkiego konserwatora zabytków o skreślenie nieistniejących już obiektów;
- sporządzanie/aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustanawiających ochronę i rewaloryzację historycznych obszarów;
- uwzględnianie gminnej ewidencji zabytków i programu opieki nad zabytkami Gminy Miasta Sławno w planie ogólnym (patrz wyżej)

Instrumenty finansowe - dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe, zbiórki społeczne, programy uwzględniające finansowanie z funduszy europejskich, państwowych, samorządu województwa, powiatu, gminy i innych.

Instrumenty koordynacji – uwzględnianie dziedzictwa kulturowego w strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, planie rozwoju lokalnego, programach rozwoju infrastruktury, programie ochrony środowiska przyrodniczego. Współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Instrumenty kontrolne - monitoring (we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i powiatowym inspektorem nadzoru budowlanego) stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Instrumenty społeczne - edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego, profesjonalna (aktualizowana) informacja, współdziałanie z organizacjami społecznymi, związkami wyznaniowymi etc. Budowa produktu turystycznego w oparciu o zabytki, tradycyjne techniki budowlane, dziedzictwo niematerialne, dziedzictwo archeologiczne. Finansowanie działań (np. remontowych, promocyjnych) przy zabytkach zarówno wpisanych do rejestru jak i ujętych w gminnej ewidencji zabytków

10. KRYTERIA OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków **burmistrz** (miasta Sławno) **zobowiązany jest do sporządzania co dwa lata** sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawienia go Radzie Miejskiej. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena stopnia realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami,
- efektywność ich wykonania

Za kryteria oceny realizacji programu opieki mogą służyć:

- poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami;
- wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inne mierniki przyjęte za miarodajne) obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów;
- wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom;
- liczba powołanych parków kulturowych;
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych;
- liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego, stolarek itp.);
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy;
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych etc.;
- liczba opracowanych/wydanych wydawnictw/aplikacji mobilnych/stron www. (w tym folderów promocyjnych, przewodników, albumów, materiałów pokonferencyjnych etc.);
- liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej;
- ilość szkoleń (zewnętrznych i organizowanych przez samorząd Gminy Miasta Sławno lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego;
- opracowany Plan Ogólny.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ochrona zabytków i opieka nad nimi jest ustawowym obowiązkiem państwa, samorządów i właścicieli zabytków. Tak więc do finansowania działań na rzecz utrzymania dziedzictwa kulturowego są zobowiązani wszyscy wymienieni.

Poniżej przedstawiono przykładowe źródła pozyskania środków zewnętrznych i możliwości finansowania ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy z uwzględnieniem środków publicznych.

Finanse publiczne - budżet państwa i budżety samorządów terytorialnych

Dotacje na ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane, oraz popularyzację zabytków przeznaczane z budżetu państwa i budżetów samorządów lokalnych, mogą być udzielane przez:

Dotacje na ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane, oraz popularyzację zabytków przeznaczane z budżetu państwa i budżetów samorządów lokalnych, mogą być udzielane przez:

- ❖ Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz innych ministrów
- ❖ Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (w części budżetu państwa w dyspozycji wojewody)
- ❖ Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego (UMWZ)
- ❖ Radę Powiatu
- ❖ Radę Gminy
- ❖ Narodowy Instytut Dziedzictwa
- ❖ Fundusze Europejskie na infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEniKS) 2021-2027
- ❖ Oraz inne wdrażane²⁸

Budżet Ministerstwa Kultury, Dziedzictwa Narodowego

Programy Ministra są podstawą ubiegania się o środki na zadania z zakresu kultury realizowane m.in. przez jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze i osoby fizyczne.

Rokrocznie MKiDN ogłasza programy, z których do zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami na terenie Gminy Darłowo można zaliczyć działania w ramach:

- Infrastruktura kultury"
- „Edukacja kulturalna"
- „Ochrona zabytków"
- „Wspieranie działań muzealnych"
- „Kultura ludowa i tradycyjna"
- „Ochrona zabytków archeologicznych"
- „Kultura cyfrowa"
- „Kultura dostępna"
- „Groby i cmentarze wojenne w kraju"

²⁸ Konieczne jest stałe monitorowanie.

➤ „Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju”²⁹

Dotacje na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, realizowane są na podstawie ustaw (o ochronie zabytków..., o finansach publicznych...) i aktów wykonawczych do nich (rozporządzeń – np. dotacje na prace konserwatorskie i roboty budowlane...).

Zapisy aktów prawnych określają precyzyjnie katalog prac, które mogą być dofinansowane poprzez udzielenie dotacji celowej - są to prace zmierzające do zabezpieczania, zachowania i utrwalania historycznej substancji zabytku.

Ze środków budżetowych nie jest możliwe dofinansowanie prac nie dotyczących substancji zabytkowej i zabezpieczenia funkcjonowania obiektu (np. termomodernizacje, wymiana stolarek, wymiana posadzek, instalacja wodno-kanalizacyjne i in.)

Dofinansowanie w MKiDN można uzyskać jedynie na zabytki wpisane do rejestru.

Zasadą ustawową udzielanych dotacji budżetowych jest współfinansowanie prac - dotacja z jednego źródła może być udzielana do wysokości 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac, w szczególnych wypadkach do 100%.

Mecenate Państwa w dziedzinie kultury

Dotacje na zadania objęte mecenatem państwa w dziedzinie kultury stanowią jedną z kategorii dotacji celowych. Dotacje te mogą być udzielane jednostkom samorządu terytorialnego. Rozwinięcie przepisów ustawowych w odniesieniu do dotacji na zadania objęte mecenatem państwa w dziedzinie kultury, które mogą otrzymywać jednostki samorządu terytorialnego zawiera rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 czerwca 2012 r. w sprawie zakresu zadań objętych mecenatem państwa w dziedzinie kultury, na które jednostki samorządu terytorialnego mogą otrzymywać dotacje, oraz sposobu i trybu przyznawania tych dotacji (Dz. U. poz. 737).

Zgodnie z przepisami tego rozporządzenia jednostki samorządu terytorialnego ubiegające się o dotację z budżetu państwa na zadania objęte mecenatem państwa w dziedzinie kultury mogą otrzymywać te dotacje w zakresie zachowania, waloryzacji i ochrony dziedzictwa kulturowego oraz budowy i modernizacji infrastruktury kulturalnej, w tym obiektów publicznych, w których prowadzona jest działalność kulturalna. Ponadto zgodnie z przepisami o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej dotacje celowe z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, na zadania objęte mecenatem państwa, w tym dotacje celowe na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji mogą otrzymywać organizacje pozarządowe prowadzące działalność kulturalną oraz instytucje kultury, dla których organizatorami są jednostki samorządu terytorialnego, a także inne podmioty prowadzące działalność w obszarze kultury.

<https://www.gov.pl/web/kultura/sport>

Źródło: (<http://www.sejm.gov.pl/>)

Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2026 r., poz. 875, z późn. zm.); art. 43, ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2026 r., poz. 457, z późn. zm.), art. 5 i art. 9.

²⁹ Programy na 2026 r. - <https://www.gov.pl/web/kultura/programy-2026> , dostęp: listopad 2025.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 grudnia 2018 r. w sprawie zakresu zadań objętych mecenatem państwa, udzielania dotacji celowej na zadania nim objęte oraz udzielania dofinansowań podmiotom prowadzącym działalność w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (Dz. U. z 2025 r. poz. 1532, ze zm.).

Fundusz Kościelny³⁰

Na prace konserwatorskie i budowlane przy budowach sakralnych dodatkowym wsparciem finansowym mogą być środki pochodzące z budżetu państwa zgromadzone w Funduszu Kościelnym, usytuowanym w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz.U. z 1950 Nr 9, poz. 87, z późn. zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie. Fundusz ten, stosownie do zasady równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych wyrażonej w art. 25 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., działa na rzecz kościołów i innych związków wyznaniowych, posiadających uregulowany status prawny w Rzeczypospolitej Polskiej³¹.

Katalog prac objętych dofinansowaniem ograniczony jest do podstawowych prac budowlanych - zabezpieczających, z wyłączeniem otoczenia, wystroju wnętrz, zabytków ruchomych będących wyposażeniem świątyni. Dofinansowania nie mają ograniczeń przedmiotowych i dotyczą wszystkich obiektów sakralnych, ujętych także w ewidencji konserwatorskiej.

www.mswia.gov.pl

Narodowy Instytut Dziedzictwa - konkursy

Wspólnie dla Dziedzictwa

Program Wspólnie dla dziedzictwa służy dofinansowaniu projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, których celem jest identyfikacja, dokumentacja i/lub upowszechnianie dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także sprzyjanie społecznemu zaangażowaniu w ochronę i opiekę nad dziedzictwem, w tym nad zabytkami. Pożądanym efektem Programu będzie wzmocnienie kapitału społecznego, stanowiącego jeden z czynników rozwoju nowoczesnych społeczeństw obywatelskich, poprzez animowanie wspólnego działania różnych lokalnych interesariuszy na rzecz rozpoznania i zachowania dobra wspólnego, jakim jest dziedzictwo kulturowe i związane z nim wartości.

Program adresowany jest do **organizacji pozarządowych**.

W ramach Programu wnioskodawcy mogą ubiegać się o dofinansowanie zadań adresowanych przede wszystkim do społeczności lokalnych, realizujących strategiczne cele Programu poprzez niżej wymienione działania:

³⁰ W strukturach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

³¹ <https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny>, dostęp: listopad 2025.

1. prace porządkowe przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub włączonych do gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz w ich otoczeniu;
2. działania przy identyfikowaniu, inwentaryzowaniu i dokumentowaniu materialnego dziedzictwa kulturowego, prowadzące do jego rozpoznania, utrwalenia oraz zachowania dziedzictwa kulturowego i jego wartości;
3. działania zmierzające do zachowania i wzmacniania tradycji rękodzielniczych, upowszechniania umiejętności związanych z rzemiosłem lub tradycyjnymi technikami budowlanymi, służących zachowaniu zabytków i ich wartości;
4. działania edukacyjne oraz popularyzujące lokalne dziedzictwo kulturowe (materialne) i wiedzę na jego temat lub na temat jego wartości, prowadzące do zwiększenia świadomości społecznej wartości dziedzictwa oraz wzmacniania społecznej woli zachowania dziedzictwa i korzystania z jego wartości;
5. działania edukacyjne mające na celu zwiększenie poziomu wiedzy na temat procedury zgodnego z obowiązującymi przepisami prawa poszukiwania zabytków i promocję dobrych praktyk w zakresie poszukiwania zabytków przy użyciu urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

W 2025 roku budżet programu wynosił 1 520 000 zł.

<https://nid.pl/dotacje/wspolnie-dla-dziedzictwa/>

„Zabytek Zadbany”

Konkurs „Zabytek Zadbany” ma na celu promocję właściwej opieki nad zabytkami – prowadzonych wzorowo prac badawczych, konserwatorskich, rewaloryzacyjnych i adaptacyjnych, a także systematycznych działań na rzecz właściwego utrzymania zabytków. Nadzór nad Konkursem w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego sprawuje Generalny Konserwator Zabytków.

Konkurs ma charakter otwarty i nieodpłatny, adresowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych. Zgłoszeń obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych mogą dokonywać ich właściciele, posiadacze i zarządcy, a także Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków lub konserwatorzy samorządowi oraz kierownicy delegatur Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków.

<https://nid.pl/konkursy/zabytek-zadbany/>

Budżet Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (w części budżetu państwa - w dyspozycji wojewody)

Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, realizowane są – podobnie jak dotacje Ministra Kultury - na podstawie ustaw

(o ochronie zabytków..., o finansach publicznych...) i aktów wykonawczych do nich (rozporządzeń – np. dotacje na prace konserwatorskie... i roboty budowlane...).

Katalog prac, na jakie można otrzymać dotację, obejmuje nakłady konieczne m.in. na sporządzanie ekspertyz, badań, programu konserwatorskiego, projektów budowlanych, zabezpieczanie obiektu, odnowienie i odtworzenie okładzin, tynków, okien, drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych, wykonanie izolacji przeciwwilgociowej, zakup materiałów budowlanych, wyeksponowanie oryginalnych elementów parku, wykonanie instalacji przeciwłamaniowej, przeciwpożarowej i odgromowej.

Zadania publiczne

Popularyzacja i edukacja w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami i upowszechnienie wiedzy o zabytkach województwa zachodniopomorskiego realizowane jest przez WKZ, zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz na podst. ustawy o ochronie zabytków. Corocznie ogłaszany jest otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w ustawie. Zadania publiczne mogą być realizowane w różnych formach, w szczególności poprzez:

- organizowanie festiwali, przeglądów, konkursów, konferencji, seminariów, szkoleń, spotkań, plenerów, warsztatów, kursów, wystaw i innych imprez;
- wydanie niskonakładowych, niekomercyjnych publikacji, periodyków, książek – także z wykorzystaniem innych technik zapisu niż druk, katalogów, druków ulotnych;
- prowadzenie badań naukowych, prac studialnych, opracowanie ekspertyz technicznych;
- innych działań związanych z popularyzacją dziedzictwa kulturowego, jak np. oznakowanie szlaków turystycznych.

Dotacje z budżetu WKZ realizowane są w cyklu danego roku budżetowego, adekwatnie do wielkości przyznanych środków finansowych. WKZ corocznie ogłasza nabór wniosków w dwóch terminach: do końca lutego dla wniosków na prace planowane do wykonania w danym roku oraz do 30 czerwca na realizację refundacji poniesionych wcześniej (do 3 lat przed złożeniem wniosku) nakładów.

www.wkz.szczecin.pl

Budżet Województwa Zachodniopomorskiego

Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego od 2007 roku wspiera właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków ustalając zasady realizacji zadań publicznych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami pn. **„Dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub ujętym w gminnej ewidencji zabytków położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego”** (od 2018 r.) Kwota na dofinansowania w tym konkursie w 2021 r. wyniosła 1,8 mln złotych.

Uchwała określiła, iż z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace przy zabytku posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe oraz znajdującym się w złym stanie technicznym, znaczenie posiada także kontynuacja prac. Dotacje udzielane są m.in.: na prace

remontowo-konserwatorsko-budowlane, zakup materiałów, **dokumentacje**. Zasady udzielania dotacji, zawarte w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, terminy składania wniosków oraz warunki ubiegania się o środki, określone są w ogłoszeniach o konkursach i przyjętym regulaminie (ogłaszane na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego: www.bip.wzp.pl)

Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027

Punkty informacyjne Funduszy Europejskich

Główny Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich w Szczecinie

UMWZ ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 40, 70-421 Szczecin; pife.szczecin@wzp.pl

Lokalny Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich w Koszalinie

UMWZ, al. Monte Cassino 2, 75-412 Koszalin; <http://pife.koszalin@wzp.pl/>

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

W szczególnych projektach, możliwe jest pozyskanie środków z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, na prace związane z ochroną krajobrazu, utrzymaniem i rewaloryzacją zabytkowych założeń zieleni (np. parków, cmentarzy), a także zabytkowych obiektów budowlanych powiązanych z zielenią. Dotyczy to inwestycji powiązanych np. z edukacją ekologiczną (ścieżki edukacyjno-przyrodnicze) czy ośrodkami dydaktyczno-naukowymi. Wśród kryteriów przyznawania środków nie ma ograniczenia dotyczącego wpisu obiektu czy zespołu do rejestru zabytków.

Budżety samorządów lokalnych – Miasto Sławno

Działając na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawie o samorządzie gminnym, organy stanowiące samorządów lokalnych mają prawo udzielania dotacji na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na swoim terenie. Zasady udzielania w/w dotacji, są określone w podjętych przez rady uchwałach, tworzących prawo lokalne.

Miasto Sławno wspiera finansowo remonty i prace (określone Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) obiektów zabytkowych (wpisanych do rejestru zabytków) na swoim terenie.

Załącznik nr 1

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW - zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków – (stan na 30.06.2026 r.)

<http://wkz.bip.alfatv.pl/unzip/11.dhtml>

Lp	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru	Data	Nr decyzji	dawny nr rejestru
1	Sławno	kościół pw. św. Antoniego ul. Kościelna 12	772	1997-09-02	PSOZ-I-5340/31/97	358
2	Sławno	Brama Słupska ul. Basztowa	773	1955-05-25		88
3	Sławno	plebania ul. Kościelna 12	772	1997-09-02	PSOZ-I-5340/31/97	358
4	Sławno	budynek d. fabryki konserw ul. Koszalińska 49	199	2005-01-18	DZ- 4200/57/O/03/2005	
5	Sławno	wodociągowa wieża ciśnień, ul. Koszalińska 23A	214	2005-04-26	DZ- 4200/29/O/04/2005	
6	Sławno	budynek młyna ul. Cieszkowskiego 1A	1263	2014-09-10	DZ.5130.31.2014.A R	
7	Sławno	budynek d. starostwa ob. UMiG ul. Curie-Skłodowskiej 9	215	2005-04-29	DZ- 4200/21/O/04/2005	
8	Sławno	dom ul. Grottgiera 8	769	1966-02-14	KI-IV-Oa/13/66	553
9	Sławno	zespół magazynów zbożowych ul. Rapackiego 13	256	2006-03-31	DZ- 4200/58/O/03/2006	
10	Sławno	Brama Koszalińska ul. Jedności Narodowej	773	1955-05-25		88
11	Sławno	kościół pw. Wniebowzięcia NMP	714	1964-04-13		382
12	Sławno	teren Starego Miasta	556	1966-02-14	KI-IV-Oa/16/66	

Miasto SŁAWNO

REJESTR ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH

(analiza formalno-administracyjna w układzie chronologicznym)

Nr rej. 88 z dn.25.05.1955 r.

Poz. rej. **A-125/389K** – *Brama Koszalińska* - woj. słupskie

Poz. rej. **A-126/390K** – *Brama Słupska* - woj. słupskie

Tzw. Brama Słupska i Brama Koszalińska w Sławnie

Uwaga!

W dniu 22 grudnia 2010 r.

Tzw. Brama Słupska i Brama Koszalińska w miejscowości Sławno wpisany do księgi rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego pod nr:

A-773 jako Brama Słupska oraz Brama Koszalińska w miejscowości Sławno.

Nr rej. 382 z dn.13.04.1964 r.

Poz. rej. **A-127/391K** - woj. słupskie

Kościół farny p.w. NMP w Sławnie

Uwaga!

W dniu 4 października 2010 r.

Kościół parafialny p.w. NMP w miejscowości Sławno wpisany do księgi rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego pod nr:

A-714 jako kościół parafialny p.w. NMP w miejscowości Sławno.

Nr rej. 553 z dn.14.02.1966 r.

Poz. rej. **A-128/393K** - woj. słupskie

Dom przy ulicy Grottgera nr 8 w Sławnie

Uwaga!

W dniu 20 grudnia 2010 r.

Dom przy ul. Grottgera nr 8 w miejscowości Sławno wpisany do księgi rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego pod nr:

A-769 jako dom mieszkalny przy ul. Grottgera nr 8 w miejscowości Sławno.

~~Nr rej. 552 z dn.14.02.1966 r.~~

kamienica przy ul. Jedności Narodowej Nr 21 w Sławnie

Uwaga:

Decyzją z dnia 11.04.1973 r., znak: ZOZ-I-885-11/Sławno/1

dom mieszkalny z pocz. XIX w. przy ul. Jedności Narodowej nr 21 w Sławnie, wpisany do rejestru dnia 14.II.1966 r., pozycja nr 552. został

SKREŚLONY z rejestru zabytków. (zły stan techniczny)

Nr rej. 556 z dn.14.02.1966 r.

Poz. rej. **A-124/388K** - woj. słupskie

Układ urbanistyczny starego śródmieścia w Sławnie zlokalizowany w granicach dawnych /nieistniejących/ murów miejskich, ograniczonych zachowanymi bramami.

Poz. rej. A-358/1-2 z dn.02.09.1997 r. PSOZ-I-5340/31/97 - woj. słupskie

Zespół kościoła paraf. p.w. św. Antoniego (kościół i plebania), 1925-25 r.

Uwaga!

W dniu 22 grudnia 2010 r. Kościół p.w. św. Antoniego oraz budynek plebani, położonych przy ul. Kościelnej 12, w granicach części działki nr 930 w miejscowości Sławno wpisany do księgi rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego pod nr:

A-772 jako kościół parafialny p.w. św. Antoniego Padewskiego oraz budynek plebanii położonych przy ul. Kościelnej 12, w granicach części działki nr 930 w miejscowości Sławno.

Nr rej. A-199 z dn. 18.01.2005 r., L.dz. DZ-4200/57/O/03/2005

Budynek administracyjno-produkcyjny d. fabryki konserw wraz z wyposażeniem przy ul. Koszalińskiej 49 w mieście SŁAWNO pow. loco (elementy wyposażenia wymieniono w n/w wykazie)

w granicach: po obrysie murów zewnętrznych budynku na działce nr 779/6, obr. Sławno-3, zgodnie z rzutem przyziemia budynku w skali 1:400, stanowiącym integralny zał. do niniejszej decyzji KW 6997.

(Granice wpisu do rejestru zabytków wkreślono pogrubioną linią na zał. rzucie przyziemia budynku w skali 1:400).

Nr rej. A-214 z dn. 26.04.2005 r., L.dz.DZ-4200/29/O/04/2005

Wodociągowa wieża ciśnień z budynkiem d. odżelaziaczy przy ul. Koszalińskiej 23 A w mieście: SŁAWNO, pow. loco

w granicach: nieruchomości gruntowej oznaczonej jako działka nr: 104 obr. Sławno- 3, 14943.

Zgodnie z mapą w skali 1:2000, stanowiącą integralny zał. do niniejszej decyzji

(Granice wpisu do rejestru zabytków wkreślono pogrubioną linią na zał. mapie w skali 1:2000).

Nr rej. A-215 z dn. 29.04.2005 r., L.dz.DZ-4200/21/O/04/2005

Budynek d. starostwa ob. urzędów miasta i gminy wraz z otoczeniem przy ul. M. Curie-Skłodowskiej nr 9 w mieście: SŁAWNO, pow. loco

w granicach: nieruchomości gruntowej oznaczonej jako działka nr: 585 obr. Sławno-2, KW 47878.

Zgodnie z mapą w skali 1:1000, stanowiącą integralny zał. do niniejszej decyzji

(Granice wpisu do rejestru zabytków wkreślono pogrubioną linią na zał. mapie w skali 1:1000).

Nr rej. A-256 z dn. 31.03.2006 r., L.dz.DZ-4200/58/O/03/2006

Zespół magazynów zbożowych wraz z otoczeniem przy ul. Rapackiego 13 w mieście: SŁAWNO, pow. loco

w granicach: nieruchomości gruntowej oznaczonej jako działka nr 1040 obr. Sławno-2, zgodnie z mapą w skali 1:2000, stanowiącą integralny zał. do niniejszej decyzji, KW 14533.

(Granice wpisu do rejestru zabytków wkreślono pogrubioną linią na zał. mapie w skali 1:2000).

Teren Starego Miasta w Sławnie wpisany do rejestru zabytków nr 556, dec. Kl.IV-0a/16/66 z dn. 14.II.1966 r.

Nr rej. A-1263 z dn. 10.09.2014 r., DZ.5130.31.2014.AR

DECYZJA nr 1286/2014

Budynek młyna (ob. nieużytkowany) przy ul. Cieszkowskiego 1A, w mieście: SŁAWNO, gm. Sławno, pow. Sławno

w granicach: po obrysie zewnętrznych murów obwodowych położony na nieruchomości gruntowej nr 232 w Sławnie obręb nr 0002, Sławno 2, zgodnie z mapą

w skali 1 : 500 stanowiącą integralny zał. do niniejszej decyzji, KW. KO1E/6379
(Granice wpisu do rejestru zabytków wykreślono czerwoną linią na zał. mapie w skali 1:500).

Załącznik nr 2

GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW
- zabytki nieruchome ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków -
(Zarządzenie Burmistrza Miasta Sławno nr 40/2016, z dn. 17.03.2016 r.)

http://um.slawno.ibip.pl/public/get_file.php?id=288349

L.p.	ADRES	OBIEKT - TYP	DATOWANIE	UWAGI
1	Aleja Zachodnia 1	budynek mieszkalny, jednorodzinny	1910-1920	
2	Aleja Zachodnia b. nr	pawilon ogrodowy, parterowy	ok. 1900 ?	nie istnieje
3	Aleja Zachodnia 17	budynek mieszkalny, jednorodzinny	1930-40	
4	Armii Krajowej 3	budynek mieszkalny, wielorodzinny	ok. 1900	
5	Armii Krajowej 5	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1920-1945	
6	Armii Krajowej 26	budynek mieszkalny wielorodzinny	1927	
7	Armii Krajowej 28/30	budynek mieszkalny, wielorodzinny	ok. 1930	
8	Armii Krajowej 32/34	budynek mieszkalny, wielorodzinny	ok. 1930	
9	Armii Krajowej 35	budynek mieszkalny, wielorodzinny	przed 1926	
10	Armii Krajowej 37	budynek mieszkalny, wielorodzinny	ok. 1930	
11	Armii Krajowej 38	budynek mieszkalny, wielorodzinny	ok. 1930	
12	Armii Krajowej 40	budynek mieszkalny, wielorodzinny	ok. 1930	
13	Armii Krajowej 41	budynek mieszkalny, dwurodzinny	ok. 1930	
14	Armii Krajowej 42/44	budynek mieszkalny, wielorodzinny	ok. 1930	
15	Armii Krajowej 43	budynek mieszkalny, dwurodzinny	ok. 1930	
16	Armii Krajowej 47	budynek mieszkalny, wielorodzinny	ok. 1930	
17	Armii Krajowej 49	budynek mieszkalny, wielorodzinny	ok. 1930	
18	Armii Krajowej 51/53	budynek mieszkalny, wielorodzinny	ok. 1930	
19	Armii Krajowej 55/57	budynek mieszkalny, wielorodzinny	ok. 1930	

20	Armii Krajowej 59	budynek mieszkalny, dwurodzinny	ok. 1930	
21	ul. Basztowa	fragmenty muru	ok. 1900 (?)	niezidentyfikowany
22	ul. Basztowa 1	willa - przychodnia	ok. 1930	
23	ul. Basztowa 2	dom wielorodzinny	4 ćw. XIX w.	nie istnieje
24	ul. Basztowa 3	magazyn - kwaszarnia, ob. usługi	4 ćw. XIX w.	
25	ul. Basztowa 4	dom wielorodzinny	4 ćw. XIX w.	
26	ul. Basztowa 4B	magazyn	4 ćw. XIX w.	
27	ul. M. Buczka 1, 3, 5	budynek mieszkalny, jednorodzinny	ok. 1930	
28	ul. M. Buczka 2	budynek mieszkalny, jednorodzinny	ok. 1930	
29	ul. M. Buczka 4	budynek mieszkalny, dwurodzinny	ok. 1930	
30	ul. M. Buczka 6 zespół d. Kuckucks Mühle	budynek mieszkalny, jednorodzinny i budynki gospodarcze	ok. 1900	
31	ul. M. Buczka 7 zespół d. Kuckucks Mühle	budynek mieszkalny, wielorodzinny i budynki gospodarcze	ok. 1900	
32	ul. M. Buczka 6 - 7 zespół d. Kuckucks Mühle	Relikty obudowy urządzeń hydrotechnicznych d. Kuckucks Mühle	ok. 1900	
33	Cieszkowskiego 2	dom ewangelicki, ob. dom kultury	1920-1930	
34	Cieszkowskiego 4	budynek oświatowy - liceum ogólnokształcące	4 ćw. XIX	
35	Cieszkowskiego 4A	budynek oświatowy - pogotowie opiekuńcze	ok. 1900	
36	Cieszkowskiego 4	budynek sportowy - sala gimnastyczna,	ok. 1900	
37	Cieszkowskiego 10/12	budynek mieszkalny, wielorodzinny	ok. 1930	
38	Cieszkowskiego 14	budynek mieszkalny, wielorodzinny	ok. 1900	
39	Cieszkowskiego 23	budynek mieszkalny	1898	
40	Chełmońskiego 2	budynek mieszkalny	ok. 1900	
41	Chełmońskiego 4	budynek mieszkalno-usługowy (zakład stolarski),	1900-1920	
42	Chełmońskiego 10	budynek mieszkalny, wielorodzinny	ok. 1900	

43	Chełmońskiego 12	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1900-1920	
44	Chełmońskiego 18	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1900-1920	
45	Chełmońskiego 21	budynek mieszkalny, wielorodzinny	ok. 1900	
46	Chełmońskiego 22/24	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1920-1945	
47	Chełmońskiego 26/28	budynek mieszkalny, 2 kondygnacje, wielorodzinny	1920-1945	
48	Chełmońskiego 37	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1903	
49	Chełmońskiego 39	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1900-1920	
50	Chełmońskiego 40 <i>zespół d. tartaku</i>	budynek produkcyjny	1920-1945	
51	Chełmońskiego 43	budynek mieszkalny, 2 kondygnacje, wielorodzinny	1900-1920	
52	Chełmońskiego 55 <i>zespół d. cegielni</i>	budynek mieszkalny 1 1/2 kondygnacji	1920-1945	
53	Chełmońskiego 55 <i>zespół d. cegielni</i>	budynek produkcyjny, ob. magazynowy	1920-1945	
54	Chełmońskiego 55 <i>zespół d. cegielni</i>	budynek administracyjny	1920-1945	
55	Chełmońskiego 55 <i>zespół d. cegielni</i>	budynek mieszkalny, 1 1/2 kondygnacji	1920-1945	
56	ul. Chopina 1	budynek mieszkalny, jednorodzinny	1910-1920	
57	ul. Chopina 3 a-b	budynek mieszkalny, dwurodzinny	ok. 1900	nie istnieje
58	ul. Chopina 4	budynek mieszkalny, dwurodzinny	przed 1900	
59	ul. Chopina 6	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1920-1930	
60	ul. Chopina 8	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1920-1930	
61	ul. Chopina 10	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1920-1930	
62	ul. Chopina 11	Komenda Hufca	1900-1920	
63	ul. Chopina 12/14	budynek mieszkalny, wielorodzinny	przed 1926	
64	ul. Chopina 31	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1900-1920	
65	ul. Chopina 32/34	budynek mieszkalny dwurodzinny	po 1920	
66	ul. Chrobrego 4	budynek mieszkalny, wielorodzinny	ok. 1900	

67	ul. Chrobrego 6/8	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1920-1930	
68	ul. Chrobrego 12	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1910-1920	
69	ul. Chrobrego 13	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1920-1930	
70	ul. Chrobrego 21	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1910-1920	
71	ul. Chrobrego 30	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1910-1920	
72	ul. Chrobrego 32	budynek mieszkalny, wielorodzinny	przed 1900	
73	ul. Chrobrego 34	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1910-1920	
74	ul. Chrobrego 39/41	budynek mieszkalny, dwurodzinny	1920-1930	
75	ul. Gdańska 1 <i>drukarnia</i>	budynek mieszkalny?	przed 1900	
76	ul. Gdańska 2	gmach użyteczności publicznej, ob. Policja,	1927	
77	ul. Gdańska 14	budynek mieszkalny	ok. 1900	
78	ul. Gdańska 18	budynek mieszkalny	ok. 1900	
79	ul. Gdańska 18a	budynek mieszkalny	ok. 1900	
80	ul. Gdańska 23	budynek mieszkalny	ok. 1900	
81	ul. Gdańska 24	budynek usług oświaty	ok. 1900	
82	ul. Gdańska 25	budynek mieszkalny	1900-1920	
83	ul. Gdańska 35	budynek mieszkalny	przed 1900	
84	ul. Gdańska 37	budynek mieszkalny	1900-1920	
85	ul. Gdańska 37 <i>zakład wulkanizacji</i>	budynki produkcyjno-administracyjne,	1900-1920	cz. wyburzone
86	ul. Gdańska 46	Zespół zabudowań rzeźni	1886	
87	ul. Gdańska 55-60	budynek mieszkalny	1920-1940	
88	ul. Grottgera 4	Dom wielorodzinny	1903	
89	ul. Grottgera 5	Dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
90	ul. Grottgera 6	Dom wielorodzinny	2 poł. XIX w	
91	ul. Grottgera 7	Dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
92	ul. Grottgera 9	Dom wielorodzinny	I. 30. XX w.	
93	ul. Grottgera 11	Dom wielorodzinny	2 poł. XIX w	

94	ul. Grottgera 14	Dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
95	ul. Grottgera 16	Dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
96	ul. Grottgera 17	Dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
97	ul. Grottgera 18	Dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
98	ul. Grottgera 20	Dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
99	ul. Grottgera 22	Dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
100	ul. Grottgera 24	Dom wielorodzinny	4 ćw. XVIII w	
101	ul. Grottgera 26	Dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
102	ul. Grottgera 28	Dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
103	ul. Jedn. Narodowej 1	budynek mieszkalno-usługowy	ok. 1900	nie istnieje
104	ul. Jedn. Narodowej 4	kamienica		nie istnieje
105	ul. Jedn. Narodowej 6	budynek mieszkalny		nie istnieje
106	ul. Jedn. Narodowej 10	budynek mieszkalny		nie istnieje
107	ul. Jedn. Narodowej 12	budynek mieszkalny		nie istnieje
108	ul. Jedn. Narodowej 15	budynek mieszkalno-usługowy	ok. 1900	
109	ul. Jedn. Narodowej 20	budynek hotelowy	1926	
110	ul. Jedn. Narodowej 21	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1900-1920	
111	ul. Jedn. Narodowej 22	budynek mieszkalno-oświatowy	ok. 1900	
112	ul. Jedn. Narodowej 23	budynek mieszkalno-usługowy	1903	
113	ul. Jedn. Narodowej 24	budynek mieszkalno-usługowy	ok. 1900	
114	ul. Jedn. Narodowej 27	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1911	
115	ul. Kolejowa 1 ob. Dworcowa 4-5-6	stacja kolejowa: dworzec, bud. gosp. i magaz., wieża ciśnień	ok. 1920	
116	ul. Konopnickiej 4	Dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.,	
117	ul. Kossaka 42	budynek mieszkalny	I.20. XX w.	
118	ul. Kosynierów 2-4, 8-10, 12, 14-16	budynek mieszkalny dwurodzinny	I.20. XX w.	
119	ul. Kosynierów 18	budynek mieszkalny jednorodzinny	I.20. XX w.	
120	ul. Koszalińska 11	budynek mieszkalno-usługowy wielorodzinny	ok. 1900	
121	ul. Koszalińska 12	budynek mieszkalny, wielorodzinny	190-1920	

122	ul. Koszalińska 14	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1900-1920	
123	ul. Koszalińska 16	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1900-1920	
124	ul. Koszalińska 21	budynek mieszkalny	1900-1920	
125	ul. Koszalińska 21/23	budynek mieszkalny	1900-1920	
126	ul. Koszalińska 27	budynek mieszkalny	1900-1920	
127	ul. Koszalińska 38	budynek mieszkalny	1900-1920	
128	ul. Koszalińska 48	budynek mieszkalny	1900-1920	
129	ul. Kościelna 3	budynek mieszkalny	ok. 1900	
130	ul. Kościelna 3A	budynek gospodarczy	pocz. XX w.	
131	Kościelna 5	budynek mieszkalny	ok. 1900	
132	ul. Lipowa 3	dom wielorodzinny, wolnostojący	2 poł. XIX w.	
133	ul. 3 Maja 2, 4, 6	budynki mieszkalne, jedno- i dwurodzinne	1930-1940	
134	ul. Matejki 5a	dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
135	ul. Matejki 11	dom wielorodzinny	kon. XIX w.,	
136	ul. Matejki 13	dom wielorodzinny	kon. XIX w.	
137	ul. Matejki 14	dom wielorodzinny	kon. XIX w.	
138	ul. Matejki 17	dom wielorodzinny	pocz. XX w.	
139	ul. Matejki 20	dom jednorodzinny	2 poł. XIX w.	
140	ul. Mickiewicza 1	dom wielorodzinny	1907	
141	ul. Mickiewicza 2	dom wielorodzinny	4 ćw. XVIII w.	
142	ul. Mickiewicza 4	dom wielorodzinny	2 poł. XVIII w	
143	ul. Mickiewicza 6	dom wielorodzinny	XVIII/XIX	
144	ul. Mickiewicza 8	dom wielorodzinny	poł. XIX w.	
145	ul. Mickiewicza 9	budynek mieszkalny wielorodzinny	1920-1930	
146	ul. Mickiewicza 10	budynek mieszkalny	1920-1930	
147	ul. Mielczarskiego 2	zakład ob. dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
148	ul. Mielczarskiego 3	dom wielorodzinny	poł. XVIII w,	
149	ul. Mielczarskiego 4	dom wielorodzinny	4 ćw. XVIII w	
150	ul. Mielczarskiego 6	dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	

151	ul. Mielczarskiego 8	dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
152	ul. Mieszka I nr 5	budynek mieszkalny wielorodzinny	1900-1920	
153	ul. Okrzei 1-2-3	budynki mieszkalne, wielorodzinne	ok. 1920	
154	ul. Polanowska 1	pocztą + zespół budynków pocztowych	ok. 1900	
155	ul. Polanowska 4	budynek mieszkalny wielorodzinny	ok. 1900	
156	ul. Polanowska 7	budynek mieszkalny wielorodzinny	ok. 1900	
157	ul. Polanowska 9	budynek mieszkalno-usługowy wielorodzinny	ok. 1900	
158	ul. Polanowska 12	budynek mieszkalny	1900-1920	
159	ul. Polanowska 14 <i>budynek główny</i>	budynek mieszkalny wielorodzinny	ok. 1900	
160	ul. Polanowska 14 <i>oficyna</i>	budynek mieszkalny	1900-1920	
161	ul. Polanowska 14 <i>zabudowa gosp.</i>	budynki gospodarcze	ok. 1900	
162	ul. Polanowska 27	budynek mieszkalny	ok. 1900	
163	ul. Polanowska 31	budynek mieszkalny	1900-1945	
164	ul. Polanowska 36	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1900-1920	
165	ul. Polanowska 38	budynek mieszkalno-usługowy	1904	
166	Polskiej Organizacji Wojskowej - Park	pawilon parkowy (nowy)	1920-1930 (?) (ok. 2000 r.)	
167	ul. Powstańców Warszawskich 4	Sąd Rejonowy – dom wielorodzinny	I. 30 te XX w.	
168	ul. Powstańców Warszawskich 5	budynek mieszkalno-usługowy	ok. 1930	
169	ul. Powstańców Warszawskich 6	budynek mieszkalny dwurodzinny	ok. 1930	
170	ul. Powstańców Warszawskich 7	budynek mieszkalny	ok. 1930	
171	ul. Powstańców Warszawskich 8	budynek mieszkalny	ok. 1930	
172	ul. Powstańców Warszawskich 9	budynek mieszkalny	ok. 1930	
173	ul. Powstańców Warszawskich 10	budynek mieszkalny	ok. 1930	
174	ul. Powstańców Warszawskich 11	budynek mieszkalny	ok. 1930	
175	ul. Powstańców Warszawskich 12	budynek mieszkalny	ok. 1930	

176	ul. Powstańców Warszawskich 15	budynek mieszkalny	ok. 1930	
177	ul. Powstańców Warszawskich 16	budynek mieszkalny,	ok. 1930	
178	ul. Powstańców Warszawskich 18	budynek mieszkalny	ok. 1930	
179	ul. I Pułku Ułanów 1	Poradnia Dziecięca,	przed 1900	
180	ul. I Pułku Ułanów 2	budynek mieszkalny, wielorodzinny	przed 1900	
181	ul. I Pułku Ułanów 3	budynek mieszkalny, wielorodzinny	przed 1900	
182	ul. I Pułku Ułanów 4	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1901-1902	
183	ul. I Pułku Ułanów 5/6	budynek mieszkalny	przed 1900	
184	ul. I Pułku Ułanów 7a	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1900-1920	
185	ul. I Pułku Ułanów 8	budynek mieszkalny	ok. 1900	
186	ul. I Pułku Ułanów 9 <i>Szpital Powiatowy w Sławnie - zespół</i>	<u>pawilony szpitalne,</u> <u>budynki administracyjno-</u> <u>gospodarcze</u>	1886-1888	
187	ul. I Pułku Ułanów 11 <i>Zesp. Szkół Zawodowych</i>	budynek oświatowy <i>Willa Schultza</i>	1891	
188	ul. I Pułku Ułanów 13 <i>d. Browar</i>	budynek mieszkalny	1866	
189	ul. I Pułku Ułanów 16	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1900-1920	
190	ul. I Pułku Ułanów 17	budynek mieszkalny	1900-1920	nie istnieje
191	ul. I Pułku Ułanów 19	budynek mieszkalny, wielorodzinny	1900-1920	
192	ul. I Pułku Ułanów 20 <i>Sąd Rejonowy</i>	gmach publiczny	ok. 1930	
193	ul. I Pułku Ułanów 47	budynek mieszkalny	1920-1940	
194	ul. Rapackiego 1	dom wielorodzinny	4 ćw. XIX w.	
195	ul. Rapackiego 2	dom wielorodzinny	4 ćw. XIX w.	
196	ul. Rapackiego 2a	dom wielorodzinny	4 ćw. XIX w.	
197	ul. Rapackiego 4-5	dom wielorodzinny	4 ćw. XIX w.	
198	ul. Rapackiego 6	dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
199	ul. Rapackiego 7	dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
200	ul. Rapackiego 8	dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
201	ul. Rapackiego 9	dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
202	ul. Rapackiego 10	dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	

203	ul. Rapackiego 11	dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
204	ul. Rapackiego 14-15	dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
205	ul. Rapackiego 16-17	dom wielorodzinny	2 poł. XIX w.	
206	ul. Rapackiego 22	dom wielorodzinny	4 ćw. XVIII w.	
207	ul. Rapackiego 23	dom wielorodzinny	2 poł. XVIII w.	
208	ul. Sempołowskiej 3 <i>Szkoła Podst. nr 3</i>	gmach oświatowy, <i>d. Kulturamt</i>	przed 1900	
209	ul. Sempołowskiej 3a <i>Szkoła Podst. nr 3</i>	gmach oświatowy, <i>Mädchen Mittelschule</i>	przed 1900	
210	ul. Sempołowskiej 5	budynek mieszkalny	1900-1920	
211	ul. Sienkiewicza 1	budynek mieszkalny	ok. 1930	
212	ul. Sienkiewicza 2	budynek mieszkalny	ok. 1930	
213	ul. Sienkiewicza 3	budynek mieszkalny	ok. 1930	
214	ul. Skłodowskiej-Curie 7	budynek mieszkalno-usługowy	2 poł. XIX w.	
215	ul. Skłodowskiej-Curie 20	budynek mieszkalno-usługowy	poł. XIX w.	
216	ul. Skłodowskiej-Curie 20	budynek mieszkalno-usługowy	1922 r.	
217	ul. Skłodowskiej-Curie 22	budynek mieszkalno-usługowy	poł. XIX w.	
218	ul. Skłodowskiej-Curie 24	budynek mieszkalno-usługowy (kamienica)	ok. 1900	
219	ul. Skłodowskiej-Curie 26	budynek mieszkalno-usługowy (kamienica)	kon. XIX w.	
220	ul. Skłodowskiej-Curie 28	budynek mieszkalno-usługowy (kamienica)	kon. XIX w.	
221	Sportowy plac 1	budynek oświatowy	ok. 1930	
222	Sportowy plac 2	budynek sportowy	ok. 1930	
223	Sportowy plac 3	budynek mieszkalny	ok. 1930	nie istnieje
224	ul. Staszica 1-2	budynek mieszkalny dwurodzinny	I. 20. XX w.	
225	ul. Woj. Polskiego 1	budynek mieszkalny	ok. 1920	
226	ul. Woj. Polskiego 6	budynek mieszkalny, jednorodzinny	1910-1920	
227	ul. Woj. Polskiego 12 a-c	budynek mieszkalny wielorodzinny	ok. 1926	
228	ul. Woj. Polskiego 15	budynek mieszkalno-usługowy	ok. 1920	
229	Wolności plac 1	budynek mieszkalny	ok. 1930	
230	Wolności plac 2	budynek mieszkalny	ok. 1930	

231	Wolności plac 3	budynek mieszkalny	ok. 1930	
232	Wolności plac 6	budynek mieszkalny	ok. 1930	
233	Wyszyńskiego plac 1 = Skłodowskiej-Curie 1	Kasa Pożyczkowa – Gmach Banku	ok. 1930	
234	Wyszyńskiego plac 5	dom wielorodzinny	1906	
235	Wyszyńskiego plac 6	dom wielorodzinny	2 poł. XVIII w.	
236	Wyszyńskiego plac	cmentarz kościelny	XIV w.	
237	ul. Polanowska	cmentarz ewangelicki	XIX w	
238	ul. Gdańska	cmentarz żydowski	XIX w.	
239	ul. Sempołowskiej	cmentarz komunalny	XIX-XX w.	
240	przy kanale miejskim	Park miejski	poł. XIX w.	
241	ul. Kąpielowa	Ogród Botaniczny	1930 r.	

Załącznik nr 3

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW
- stanowiska archeologiczne -
(Zarządzenie Burmistrza Miasta Sławno nr 40/2016, z dn. 17.03.2016 r.)
http://um.slawno.ibip.pl/public/get_file.php?id=288349

Nr	Miejscowość	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na arkuszu	Chronologia	Funkcja
1	SŁAWNO	14	25/11-25	K.WIELB., WS, SR	LX, O, LX
2	- - -	15	26/11-25	P-N	LX
3	- - -	16	27/11-25	SR	LX
4	BOBROWICZKI	8	20/11-25	KAK, WS, SR	LX, LX, LX
5	SŁAWNO	19	27/11-26	SR	LX
6	BOBROWICZKI	11	28/11-26	N, SR/NOW	LX, LX
7	- - -	12	29/11-26	K.WIELB.,SR/NOW	LX,LX
8	KWASOWO	3	30/11-26	PN/WB	LX
9	SŁAWNO	18	26/11-26	WS	LX
10	- - -	11	12/11-26	WS	O
11	- - -	8	11/11-26	WS(VIII-IX)	O
12	- - -	17	3/11-26	WS	?
13	- - -	21	50/11-26	KŁŻ/KPM, K.WIELB., WS	LX, LX, LX
14	- - -	22	51/11-26	SR	LX
15	- - -	20	47/11-26	SR	LX
16	SŁAWSKO	11	44/11-26	WR, SR/NOW	LX, LX
17	SŁAWNO	24	45/11-26	WS,SR	LX,O
18	- - -	23	46/11-26	KAK, WB, WR.WS(VIII-IX), WS(XII-XIII), SR/NOW	LX, LX, LX, O, O, O
19	- - -		/11-26	SR/NOW	SM
20	- - -	29	109/12-26	KŁŻ/KPM,WS	LX, O
21	- " -	28	28/11-25	KP	Cmentarz, Skarb

Załącznik nr 4

GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW - inne zabytki nieruchome wyznaczone przez burmistrza miasta Sławno - (Zarządzenie Burmistrza Miasta Sławno nr 40/2016, z dn. 17.03.2016 r.)

http://um.slawnno.ibip.pl/public/get_file.php?id=288349

L.p.	ADRES	OBIEKT - TYP	DATOWANIE	UWAGI
1	ul. Chrobrego 25	budynek mieszkalny, 2 i 1/2 kondygnacji wielorodzinny	1920-1930	
2	ul. Gdańska 8	budynek mieszkalny 2 i 1/2 kondygnacji	1920-1945	
3	ul. Gdańska 12	budynek mieszkalny, 2 kondygnacje	1900-1920	
4	ul. Gdańska 19	budynek mieszkalny 2 kondygnacje	ok. 1920	
5	ul. Jagiełły 11	budynek mieszkalny 1 i 1/2 kondygnacji	1900-1920	
6	ul. Jedn. Narodowej 34	budynek mieszkalny 2 i 1/2 kondygnacji wielorodzinny	ok. 1900	
7	ul. Kopernika 5	budynek bankowy 1,5 kondygnacji	1920-1930	
8	ul. Koszalińska 9	budynek mieszkalny 2 kondygnacje	1900-1920	
9	ul. Koszalińska 10	budynek mieszkalno-usługowy 2 i 1/2 kondygnacji	ok. 1900	
10	ul. Koszalińska 46	budynek mieszkalny 2 i 1/2 kondygnacji	ok. 1930	
11	ul. Matejki 1	dom wielorodzinny	ok. 1930	
12	ul. Matejki 3	dom mieszkalny	ok. 1930	
13	ul. Mickiewicza 7	budynek usług oświatowych 2 i 1/2 kondygnacji	ok. 1930	
14	ul. Morska 5	budynek mieszkalny, 1 i 1/2 kondygnacji, jednorodzinny	ok. 1930	
15	ul. Polanowska 15 <i>zespół mleczarni</i>	budynki produkcyjne, administracyjne od 1 do 3 kondygnacji	ok. 1900	
16	ul. Sempołowskiej 2 <i>Zespół Szkół Agrotechnicznych</i>	budynek mieszkalny, 1 i 1/2 oraz 2 kondygnacyjne	1900-1920	

17	ul. Sempołowskiej 4	budynek mieszkalny, 1 i 1/2 kondygnacji	przed 1900	
18	ul. Woj. Polskiego 5	budynek mieszkalny 2 i ½ kondygnacji	ok. 1930	
19	ul. Woj. Polskiego 10	Poradnia Chirurgii 2 i ½ kondygnacji	ok. 1930	
20	ul. Woj. Polskiego 16	budynek mieszkalny 2 i ½ kondygnacji	ok. 1930	
21	ul. Woj. Polskiego 17	budynek mieszkalny 2 kondygnacje wielorodzinny	ok. 1920	

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2026 r. poz. 662 ze zm.) do zadań własnych gminy należą sprawy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Przepis art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292, ze zm.) nakłada na Burmistrza obowiązek sporządzenia na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami, natomiast art. 87 ust. 3 ww. ustawy rada gminy przyjmuje przedmiotowy program, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków pismem z dnia 10 sierpnia 2026 r. (sygn. ZN.K.5120.2.2026.KC) zaopiniował pozytywnie „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Sławno na lata 2026- 2029”.

Mając powyższe na uwadze, podjęcie przedmiotowej uchwały jest uzasadnione.